

Dr. Moh. Hafid Effendy, M.Pd. dkk

**MERDEKA
BELAJAR**

Pangajhârân Bhâsa Madhurâ Malathè Satompang

Ka'angghuy Morèd SMP/MTs Kellas VIII

Aḡhâsar Kurikulum Merdeka
Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur



GLOBAL OFFSET SEJAHTERA

8

Pangajhârân Bhâsa Madhurâ 8

Malathè Satompang

Ka'angghuy Morèd SMP/MTs Kellas 8

Angghidhân:

Dr. Moh. Hafid Effendy, M.Pd.
Mahrus Miyanto, S.Pd., M.M.

Editor

Isya Sayunani, M.Pd.
Moh Syafi'i Asyari

Layout Isi

Hadi Wibowo
Romadhon

Desain Cover

Rahmat Mustofa Ridwan

Ilustrator

Tim Penerbit

Cetakan Pertama : Tahun 2025

ISBN :

978-623-8779-30-7 (no.jil.lengkap)
978-623-8779-32-1 (jil.2)

Tata letak buku ini menggunakan Program CorelDRAW X7, Adobe Photoshop CC
Font isi menggunakan Fira Sans (10-12pt)
Ukuran buku: 17,6 x 25 cm
vi + 122 halaman, ilustrasi

© Hak cipta dilindungi oleh undang-undang

Tidak dibenarkan mengutip, menjiplak, atau memfotokopi sebagian atau seluruh isi buku ini serta memperjualbelikannya tanpa izin tertulis dari Penerbit.

Undang-Undang Republik Indonesia Nomor 19 Tahun 2002 tentang Hak Cipta Pasal 72
Ketentuan Pidana Sanksi Pelanggaran.

1. Barang siapa dengan sengaja dan tanpa hak melakukan perbuatan sebagaimana dimaksud dalam Pasal 2 Ayat (1) atau Pasal 49 Ayat (1) dan Ayat (2) dipidana dengan pidana masing-masing paling singkat 1 (satu) bulan dan/atau denda paling sedikit Rp1.000.000,00 (satu juta rupiah), atau pidana penjara paling lama 7 (tujuh) tahun dan/atau denda paling banyak Rp5.000.000.000,00 (lima miliar rupiah).
2. Barang siapa dengan sengaja menyiarkan, memamerkan, mengedarkan, atau menjual kepada umum suatu ciptaan atau barang hasil pelanggaran Hak Cipta atau Hak Terkait sebagaimana dimaksud pada Ayat (1) dipidana dengan pidana penjara paling lama 5 (lima) tahun dan/atau denda paling banyak Rp500.000.000,00 (lima ratus juta rupiah).



Dhâdhâbuwân Pangangghit

Assalamu'alikum Wr.Wb.

Ator kabiddhân kaulâ mojhi sokkor dâ' Allah Sè Maha Aghung, amarghâ buku Pangajhârân Bhâsa Ðaèrah Madhurâ kellas VII kantos IX sè abhul-ombhul "Malathè Satompang" ampon lastarè èpaterbi'.

Buku pangajhârân ka'dinto èsoston ka'angghuy ma-loma dâ' sadhâjâ morèd sè alâng-saghulung sareng bhâsa Madhurâ rè-saarèna. Bhâb ka'dinto sanget rajâ ghunana kaangghuy mertè bhuḍhâjâ Madhurâ, sabâb bhâsa ka'dinto mènangka bâi' dâlemma bhuḍâjâ. Manabi sadhâjâ ngangodâdhân ta' angghâḍhuwi ghuli enneng akadhi sè kasebbhut, madhââ rogina orèng Madhura.

Buku ka'dinto lastarè lèbât lalampa'an sè cokop abit, jhughâ bhinareng ka'addhreganna para Pangangghit sè ta' cokbâ asabbhil kantos lastarè, akor sareng ngen-angen sè èkamaksod. Pan-saponapan papangghiyân ampon è bâḍâ'âghi ka'angghuy ngaollè ngen-angenna kaulâ Panjhennengngan sadhâjâ.

Ðhâsar panyosonan buku pangajhârân panèka maghut dâ':

1. Kurikulum Merdeka.
2. Pergub nomer 19 taon 2014 terbi' tangghâl 03 April 2014.
3. Pergub Nomer 36 taon 2024.

Nyoson buku pangajhârân ka'dinto sakalangkong bânnya' alangan sareng sangghâ roghina, è antarana amanca bârnana logat/dialèk sareng èjhâân Madhurâ sè ampon èpaterbi' sareng Balai Bahasa Jhâbâ Tèmor taon 2011. Nangèng, ḍâri addhengnga para pangangghit, alhamdulillah sadhâjâna bisa kalampân kalabân saè.

Bhântowan pamangghi para ghuru nyopprè sampornana èssèna buku ka'dinto è bingkèng arè sanget èkabhuto. Saka'dinto pamator, mator sakalangkong.

Wassalamu'alaikum Wr. Wb.

Sorbhâjâ, Februari 2025

Tim sè ngangghit



Capaian Pembelajaran dan Tujuan Pembelajaran

Elemen	Capaian Pembelajaran	Tugas Pembelajaran
Menyimak	Peserta didik mampu menganalisis dan memaknai informasi berupa gagasan, pikiran, perasaan, pandangan, arahan atau pesan yang tepat dari berbagai jenis teks (nonfiksi dan fiksi) audiovisual dan aural dalam bentuk monolog, dialog, dan gelar wicara. Peserta didik mampu mengeksplorasi dan mengevaluasi berbagai informasi dari topik aktual yang didengar.	Peserta didik mampu mengidentifikasi teks (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.
		Peserta didik mampu menganalisis teks tembang kreasi (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.
		Peserta didik mampu memaknai pesan yang tepat dari teks tembang kreasi (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.
		Peserta didik mampu menyimpulkan isi teks tembang kreasi (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) yang didengar.
Membaca dan Memirsa	Peserta didik memahami informasi berupa gagasan, pikiran, pandangan, arahan atau pesan dari berbagai jenis teks deskripsi, narasi, puisi, eksplanasi dan eksposisi (cerkak/cerpen, cerita wayang/topeng dhalang, geguritan/ puisi, pacelathon/ dha-kandha, macapat/ tembang macapat) yang beraksara Latin dan /atau aksara Jawa/Carakan Madura, teks visual untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat. Peserta didik menginterpretasikan informasi untuk mengungkapkan simpati, kepedulian, empati atau pendapat pro dan kontra secara santun (unggah-ungguh/ tata karma) dari teks visual. Peserta didik mampu mengeksplorasi dan mengevaluasi berbagai topik aktual yang dibaca dan dipirsa.	Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
		Peserta didik mampu menemukan informasi berupa pesan tentang (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) secara santun berdasarkan ondhâghân bhâsa dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
		Peserta didik mampu menganalisis dan menelaah kosa kata yang baru/sulit (bhâsa lalongèt) dan menyimpulkan isi (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
		Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi tentang (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
		Peserta didik mampu menelaah informasi berupa pesan tentang (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) secara santun berdasarkan ondhâghân bhâsa dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.

		Peserta didik mampu menganalisis kosa kata baru (bhâsa lalongèt) dari teks (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) visual yang dibaca dan dipirsa. Peserta didik mampu menyimpulkan isi dari teks (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) yang dibaca dan dipirsa.	
Berbicara dan Mempresntasikan	Peserta didik mampu menyampaikan gagasan, pikiran, pandangan, arahan atau pesan untuk tujuan pengajuan usul, pemecahan masalah, dan pemberian solusi secara lisan dalam bentuk monolog dan dialoglogis, kritis, dan kreatif sesuai dengan tata krama. Peserta didik mampu menggunakan dan memaknai kosa kata baru yang menggunakan basa rinengga/ lalonget untuk berbicara dan menyajikan gagasan sesuai unggah-ungguh basa/ ondhaghanbhasa. Peserta didik mampu berdiskusi secara aktif, kontributif, efektif, dan santun. Peserta didik mampu menuturkan dan menyajikan ungkapan simpati, empati, peduli, dan penghargaan dalam bentuk teks informatif dan fiksi melalui teks multi moda. Peserta didik mampu mengungkapkan dan mempresntasikan berbagai topik aktual secara kritis.	Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif. Peserta didik mampu memaknai kosa kata baru (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) secara lisan dan menyampaikan menggunakan lalonget sesuai ondhaghan bhasa. Peserta didik mampu berdiskusi secara aktif, untuk menuturkan dan menyajikan berupa penghargaan/apresiasi terhadap teks (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ), melalui teks multimoda. Peserta didik mampu mempresntasikan hasil diskusi tentang teks (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) secara aktual dan kritis.	
	Menulis	Peserta didik mampu menulis gagasan, pikiran, pandangan, arahan atau pesan tertulis untuk berbagai tujuan secara logis, kritis, dan kreatif menggunakan huruf Latin dan aksara Jawa/carakan Madura. Peserta didik menyampaikan ungkapan rasa simpati, empati, peduli, dan pendapat pro/kontra sesuai unggah-ungguh basa/ tata karma dalam memberikan penghargaan secara tertulis dalam teks multimoda. Peserta didik mampu menulis dan mengembangkan kosa kata baru dengan menggunakan basa rinengga/ lalonget untuk menyajikan gagasan sesuai unggah-ungguh basa/ ondhaghanbhasa. Peserta didik mampu menulis berdasarkan fakta, pengalaman, dan imajinasi secara indah dan menarik dalam bentuk Gancaran/Ghancaran dan Guritan/ puisi dan tembang macapat/ tembang macapat menggunakan kosa kata secara kreatif.	Peserta didik mampu menulis pesan yang terkandung dalam teks (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) dengan menggunakan êjhâân bhâsa Madhurâ yang di baca dan atau didengar. Peserta didik mampu menulis (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) sederhana berdasarkan pengalaman pribadi dengan menggunakan kosa kata yang kreatif (lalongèt). Peserta didik mampu menulis pesan dari teks (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ) menggunakan lalongèt (okara kakanthen, oca' kêyasan dan oca' camporan) dan menggunakan onḍhâgghâ bhâsa dalam teks multimoda. Peserta didik mampu menulis kata atau kalimat Carakan Madhura (aksara ghâjâng, pasangan dan pangangghuy) yang sederhana menyalin dari teks (Teks Lagu Kreasi, Puisi, Tembhâng macapat, Teks topèng dhâlâng, Carakan Madhurâ).



Èssèna Buku

Dhâdhabuwân Pangangghit Capaian Pembelajaran dan Tujuan Pembelajaran Èssèna Buku

iii
iv
vi

SEMESTER 1

Bâbulângan 1

TRANSPORTASI _____ 1

Ca'-Oca' sè parlo èkaonèngè _____ 1

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 2

Panèlayan Bâbulângan 1 _____ 19

Glosarium Parèbhâsan _____ 21

Bâbulângan 2

LINGKUNGAN HIDUP _____ 23

Ca'-Oca' sè parlo èkaonèngè _____ 23

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 24

Panèlayan Bâbulângan 2 _____ 40

Glosarium Parèbhâsan _____ 43

Bâbulângan 3

BUDAYA _____ 45

Ca'-Oca' sè parlo èkaonèngè _____ 45

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 46

Panèlayan Bâbulângan 3 _____ 59

Glosarium Parèbhâsan _____ 61

SEMESTER 2

Bâbulângan 4

PARIWISATA _____ 63

Ca'-Oca' sè parlo èkaonèngè _____ 63

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 64

Panèlayan Bâbulângan 4 _____ 75

Glosarium Parèbhâsan _____ 77

Bâbulângan 5

SOSIAL DAN MASYARAKAT _____ 79

Ca'-Oca' sè parlo èkaonèngè _____ 79

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 80

Panèlayan Bâbulângan 5 _____ 93

Glosarium Parèbhâsan _____ 95

Bâbulângan 6

ILMU DAN TEKNOLOGI _____ 97

Ca'-Oca' sè parlo èkaonèngè _____ 97

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 98

Panèlayan Bâbulângan 6 _____ 112

Glosarium Parèbhâsan _____ 113

Daftar Pustaka _____ 115

Bâbulângan 1

TRANSPORTASI

Parlona onèng macemma tatompa'an neng è dhunnya;
bâdâ tello' macemma tatompa'an,
èyantarana tatompa'an neng dhârât,
neng tasè', sareng neng bang-abâng.
Tello' pantha'an panèka kodhu èkaghâli saè,
ènalèka bhuto kodhu èghi'-ghighi' ghân sakonè',
sèka'dimma sè lo-parlowan èghuna'aghi.
Sadhâjâna tatompa'an neng jhâman
samangkèn ampon noro' pato tombuna jhâman.



Sumber Gambar: www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Sabhârâng parkara manabi ghi' ta' èpèkkèr kalabân
lanjhâng, jhâ' dhuli paranta. Lalakon akadhi panèka
segghut makasta ka orèng



Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi teks iklan yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
2. Peserta didik mampu menganalisis unsur teks iklan yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
3. Peserta didik mampu menentukan kosa kata baru dalam teks iklan yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
4. Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat dari teks iklan/ cerpen visual yang dipirsia.
5. Peserta didik mampu menulis teks iklan/ cerpen berdasarkan pengalaman pribadi dan kehidupan sehari-hari, menggunakan onḍhâghân bhâsa serta bhâsa lalongèt disajikan dalam bentuk visualisasi.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. Ponapa Sampèyan ngaghâli bhidhâna iklan sareng poster?

2. Ponapa Sampèyan ngaghâli bhidhâna iklan sareng pangomoman?

Parlo Èkaghâli Saè:

Akor sareng tema transportasi, Sampèyan kodhu ngaghâli macemma transportasi dhârât, bang-abâng, sareng transportasi sè bèdè neng tasè'. Amanca bârnana transportasi aropa'aghi noro'è tombuna jhâman sè kabingkèng arè sajân modern.

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Amorbhâ jhâghât. Sa'amponna maos du'a'. Neng lalampa'an panèka, Sampèyan èparèngè jhâjhârbâ'ân bhâb iklan sareng ghuruna. Ponapa iklan panèka, kadhaponapa carana abhâḍhi iklan, kadhaponapa carana mangghi'i kabhâr neng iklan, tor kadhaponapa carana nantowaghi ca'-oca' sè èghuna'aghi neng iklan. Ngèrèng mèyarsa'aghi bhâb iklan.

Pangaonèngan Bhâb Iklan

Iklan panèka aropa'aghi cap-ocabhân sè abujud okara sè èghuna'aghi neng sètong kadhâddhiyân matabâr, aparèng onèng kalabân maksod sareng tojjhuwân ka'angghuy jhâ'-ngajhâ' orèng bânnya' sopajâ noro' tor lèbur dâ' sètong pamangghi/panemmo.

Dâri pamangghi bhâsa, iklan kodhuna:

- a. bisa èkaghâli
- b. ghâmpang èkènga'è
- c. asèpat jhâ'-ngajhâ'
- d. apangghibât tapencoddhâ atè kaangghuy noro'è

Cèrèna Iklan

- a. aparèng kabhâr
- b. jhâ'-ngajhâ' ka'angghuy noro'è
- c. bhâsana rèngkes
- d. èndhâ

Macemma Iklan

- a. matabâr
- b. aropa bhâr-kabhâr
- c. rèklame

Contona Iklan sè Matabâr

Iklan sè matabâr èsoston kalabân aghuna'aghi ca'-oca' pèlèyan sè akonotasi bhâghus, tor sugèstif



**Bengko rajâ èjhuwâllâ
modâ bisa nabâr**

Jhâlân Jhâlma' no 32 Mekkasân

Contona Iklan sè aropa Bhâr-kabhâr

Iklan bhâr-kabhâr èsoston ka'angghuy aparèng onèng otabâ aparèng kabhâr dâ' orèng bânnya'.



**Pajhângan Buku
Acem-macem Buku Bâca'an,**

Ahad, 3 Januari 2025

Pokol 09.00 WIB

È Gedong Serba Guna Mekkasân

Contona Iklan Reklame

Iklan Reklame èsoston kalabân aghuna'aghi media neng kennengan sè tabukka' kantos ghâmpang kaoladhân orèng bânnya'. Biyasana mojhi produk kalabân cap-ocabhân sugestif.



**“Bhâthèk Madhurâ”
Arghâ Asaèng kalonta dâ' sèyantèro**

Jhâlân Jokotole No. 30 Mekkasân



Latèyan 1

Èyatorè abhâdhi iklan bâng-sebângnga sèttong bisaos sè aghânḍhu' è bâbâ panèka kalabân èjhângkebbhi ghâmbhâr!

1. Iklan bhâr-kabhâr
2. Iklan Matabâr
3. Iklan Rèklame



Latèyan 2

Èyatorè talèktèghi iklan è bâbâ panèka lajhu jhârbâ'aghi tamaso' iklan ponapa tor pessen ponapa sè èkakarep!



1. _____



2. _____



3. _____



Latèyan 2

Neng è bâbâ panèka aropa'aghi iklan dhâghâng sè bhângonna aropa iklan bhâris. Èyatorè jhârbâ'aghi ponapa maksoddhâ tor aghândhu' pessen ponapa?

- (1) Bhuto ghuru bhâsa Madhurâ SMP/S1 syaratta : Ngèrèng Test & training dhimèn; Sayuti-5864874 jhâlân Jhâlma' Nomer 56 (081913529920)

- (2) Bengko okoran 10 x 18 lastr Renov 6Kt 3Km, 900 W, PAM, strtgs, aman, jhâlân. Darma No.45,Hub: Rumna 08179385893

- (3) Ertiga GX Hybrid New, Celleng, ngennger, tarabât, Km.35 èbu, taon 2023 Komplit 215 jt Tabâr Hub: 081912529930

B. Èyatorè Maos

1. Ponapa Sampèyan ngaghâli carèta pandâ' (cerpen)?

2. Ponapa Sampèyan pangalaman maos cerpen?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Amorbhâ jhâghât. Sa'amponna maos du'a'. Neng lalampa'an panèka, Ghuru aparèng jhâjhârbâân sè langkong moddhâ bhâb cerpèn, lajhu morèd è pakon maos cerpèn tor bisa nantowaghi/ nalèktèghi unsur intrinsik è dâlem cerpèn.

Jhâjhârbâ'ân Bhâb Cerpèn

Carèta pandâ' otabâ cerpan èngghi panèka carèta sè pandâ' tor ampon wujud dâri settong ide (Ayip Rosidi 1959, dâlem DEPDIBUD 1981). dâlem sastra Madhurâ, prosa panèka èsebbhut ghâncaran. dâlem ku-buku sè bânnya' è maos orèng, bhâb ghâncaran para' sadhâjâ dâri ghâncaran ghâpanèka aropaaghi angghidhân hasèlèpon salaèna dâri ghâncaran lowar Sastra Madhurâ. Akadhi: 1) Miharja SP, 1931 Nèspa kantos moljâ, salenan dari bhasa Jhaba, Papa dumugi mulya, karangan Armawinangun, 2) Surodipuro, 1924, Jâmèn bân Johan, salenan dari bhâsa Indonesia, Si Jamin dan Si Johan, 3) Prawirowijoyo, 1930, Emmas èsangghu konèngan, salenan dari Bhasa Mlaju, Emas disangka loyang, kantos jhâman sastra Madhurâ modèren.

Sastra Madhurâ ghi' ta' bisa ngasèllaghi angghidhân ghâncaran sè pantes è sebbhut ghâncaran sè ampon nyokopè syarat mènangka sèttong angghidhân ghâncaran sè akadhi èsyarataghi neng angghidhân ghâncaran sastra Indonèsia, sè sapanèka sabâb sastra Madhurâ ampon taðâ' bhidhâèpon neng dâlem atoranepon sareng sastra Indonèsia karya prosa sokkla Madhurâ akadhi novel opamaèpon. Sè bâðâ coma carèta pandâ sè ghâpanèa jhughâ ghi' ta' satèmbhâng sareng carèta pandâ' neng sastra Indonèsia. Sanarè sapanèka neng sastra Madhurâ periode II ampon bâðâ angghidhân carèta pandâ' hasèl dâri salènan dâri sastra lowar Madhurâ. Sè sapanèka nodhuaghi jhâ' sastrawan Madhurâ ghâdhuwân pangaterro abhâdhiâ ghâncaran. Ghâncaran hasèl salènan bhuu aropa carèta rekaan otabâ sè aèssè laporan, akadhi conto:

Buku Sangkolan, salènan dâri buku angghidhan Th. A. Higers taon 1922, se aropa ta-careta panda' antarana engghi paneka: Jâr-kalènjâr dâ' dhisa Bângkal, Katonon Kampong Bângkal mangghi kacalaka'an polè.

Kalabân bâðâna angghidhân-angghidhân salènan ghâpanèka bhângon prosa otabâ ghâncaran ampon molaè èkennal sareng sastrawan Madhurâ. Mèlana sanaos ghi' ta' bisa ngangghit carèta pandâ' sè syarattèpon paðâ sareng syarat angghidhân carèta pandâ' sastra Indonèsia sè ghi' èghârâssa talèbat berrâ' mongghu dâ' sastrawan Madhurâ, Mèla dâri ghâpanèka sasstra Madhurâ bhâb angghidhân ghâncaran ta' jhurbhu bâðâna. Namong sastrawan Madhurâ ampon molaè nyerrat angghidhân ghâncaran dâ'-pandâ'. Sè sapanèka èmolaè sareng para siswa Kweek School sareng Normal School, èngghi panèka sakolaan ghuru è Jember.

È bâbâ panèka conto angghidhân sè kasebbhut èattas, sala sèttongnga dâri angghidhân Bapa' R.Moh.Hasan Kartoasmoro morèd Normal School è Jember taon 1923. *(Salèrana bârghâ Kampong Dhuko dâjâ, samangkèn ðaèra jhâlân Sèrsan Mèsrul, sè ampon sèdhâ neng taon 1994 dâlem juswâ 94 taon neng dhisa/ kacamatan Kaðungdung, Bhâlighâ, Bhângkalan, salèrana mènangka pasnsionan kapala Olah Raga kabâdhânan Blighâ)*

Macemma Cerpèn

1. Cerpèn pandâ' aropa angghidhan sè namong kadhâddhiyân dâri 5000 keccap, otabâ 16 lambâr dhâlubâng folio.
2. Carèta pandâ', lanjhang aropa angghidhan sè kadhâddhiyân dâri 10.000 keccap otaba 33 lambâr dhâlubâng folio.

Maos Cerpèn è bâbâ panèka kalabân Jhârna'

Kamardhikaan Pajhât Larang Arghâna

Arè la asyar mabâ, è bârâ' sonarra molaè ra'-sora' mèra para' nyèllemma, nyrassa' mrebbhes è antarana bhâng-kembhângan sè prappa' na asredðengan. Sunarti onga' robâna katon cè' messomma akanta orèng sè prappa'na nyandhâng sossa. È ñiaðâânna mojhur ma-kamma sè lakè'. Makam jârèya katon bhersè nandhâa-ghi jhâ' èpèyara.

Dutaon sè tapongkor Ahmad sè satèya coma katon paèsanna jârèya èdhikanè ngadhep dâ' kantor Kèmpètai. Apa sè dhâddhi salana taðâ' orèng sè tao. Tatangghâna ta'tao, iyâ Sunarti ta'tao, mala Ahmad dhibi' tanto ta' arassa sala. Ahmad abit sè ètahan ta' abâli. Sunarti atèna tal-takettal, dhâng-kadhâng ngerres mara sè èrès-èrès ta' kellar mèkkèrè ontongnga sè lakè'. Alako arassa sengka ta' andi' kakowadhân, Kadhâng aèng matana adhrisdhisân maccaè bhântalla.

Bengkona Narti sè rajâ jareya katon cè' seppèna. Sè atoghu coma Narti bân bhârengnga, sarta ana'na sè katello sè ghi' paðâ asakola. Bu Narti pottrana kalèma, anangèng sè kaðuwa paðâ taðâ' è bengko, amarghâ asa-kola è Sorbhâjâ, iyâ arèya neng SMT lambâ'. Dhâddhi satèya sè bâdâ è buði parcoma lè'-alè'na, sè katello sè ghi' paðâ na'-kana'. Sè palèng towa la kellas 5 SR, sè nomer ðuwa' ghi' kellas 3 SR. Dhinèng sè ðâ'-ngoðâân ghi' kellas 1 SR. Ghi' swarghâna, Ahmad dhâddhi bâ-dhâna. Pangangghebbhâ sè saè ðâ' bâbâânna, andhâddhiâghi Ahmad èkanèserrè sarta èkasennengngè rèng bânnya'. Tapè la dhâddhi biyasana, bilâ bâðâ sè senneng tanto bâðâ sè bâjhi'. Ahmad satèya bâðâ è Kantor Kèmpètai, ta' tao apa sabâbbhâ.

Èsèttong arè nalèka è ghâng-tongghâng ghunong, Bu Narti alèngghi è ampèr aðâ'na. Ngabâssaghi ka tanèyan sè lèbâr, arassaaghi nè'maddhâ oði' è dhunnya. Ðari jhâuna bâðâ ghâpper ðuwa' ngabbher nga-lènglèngè bhâng-kembhângan, ambu nengghâ' è kembhâng mawar, sè prappa'na mekkar sambu ter-keterran. Lèmbângnga celleng towa aghâlirap èkennèng sonarra arè.

Ghâlina Bu Narti kadhâng èlang èmot dâ' rakana, kadhâng alalana èntar ka pottrana sè bâðâ è Sorbhâjâ. Èh ollè dhâddhi tang ana' ghi' aontongan ghâpper arowa, oði'na tremtem...." Nalèka ngen-angenna bâriyâ lajhu bâðâ ðerrengnga motor lajhu ambu persis è aðâ'na ampèrra. Orèng Jeppang kaðuwa alonca' toron ngosong pettè masaghi empâ', sambu ca'-ngoca' ðâlem bhâsa Jep-pang, Bu Narti ta' ngartè. Ghâlina teptep bhangong meg-gek, ta' ngennèng ngoca'.

Ghi' ta' èlang kabhingo-nganna Jeppang sè kaðuwa ella mangkat polè. Bu Narti ghi' pagghun bhangong, ènga'-kènga'è apa sè èkoca' rèng Jeppang ghella' tapè ta' kadhik ènga'. Tapè oca'

Sayonara nalèka motorra mangkat. Coma jârèya bhâi sê teptep êkènga'è laènna taḍâ', merbher noro' angèn.

Nalèka bhingongnga la abâk èlang, Bu Narti lajhu ngolok bhârengnga. Pettè èosong ḍâ' dâlem, abâk berra' kèya. Saellana Bu Narti jâkèn jhâ' kèrèman jârèya kaangghuy abâ'na, lajhu èbukka'. Nalèka pettè ampon tabukka' Bu Narti lajhu ta' ènga', ta' èmot dhâksakala. Èssèna pettè jârèya ta' laèn jânasana Pa' Ahmad sè ella èbhâ-robhâ, sampè' abit Bu Narti sè ta' èmot. Mot-èmodhâna sakabbhinna la paḍâ bhersè jânasana la marè èkobhur, sè bâḍâ coma orèng sè alabât taḍâ' pegghâ'na.

Samènggu saellana kadhâddhiyân jârèya, Jeppang kala. Salam mardhika rammè è bhumè Indonèsia, tamaso' è kotta Mekkasana, kennenenganna na'-kana' jatèm katello, sè èdhina Ahmad. Ta' abit polè Sorbhâjâ molaè anga'. Oca': sèyap satèya anḍi' tegghes laèn. Pamoḍa la molaè abronta' ta' enḍâ' èjhâjhâ polè. Sanjhâta molaè èrebbhu' ḍâri Jeppang. Pottrana Bu Narti sè bâḍâ è Sorbhâjâ iya noro' aperrang sakalè alabân Bâlândhâ sè ḍâteng polè ka Indonèsia, kaangghuy ajhâjhâ polè. Sè towaan matè ècapo' pèlorra moso, dhinèng kaalè'anna èlang la ta' ètemmo bertana kantos kamardhikaan ella èkaollè. Sakabbhinna bân Bu Narti ètarèma kalabân rajâ atè, sabâb kamardhikaan pajhât larang arghâna. (*epettèek ḍâri majalah Medan Bahasa, bhâsa Madhurâ N0.2 Taon II 1959, Hatib Ws ḍâlem Depdikbud, 1981*)



Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Bâḍâ saponapa pottrana Bu Narti?

2. Aponapa Ahmad mè' èkasennengngè orèng bânnya'?

3. Saellana mondhut pettè, kadhaponapa kabâḍââna Bu Narti?

4. Aponapa mè' Bu Narti ta' èmot tor ta' èngnga' dha' sakala?

5. Kadhaponapa kabâḍââna saellana jepang kala?



Latèyan 2

Èyatorè abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi bhâsa èngghi bhunten mênorot ca'-oca' sè ampon kasandhing è bâbâ panèka!

1. nyandhâng sossa : _____
2. ter-keterran : _____
3. kakowadhân : _____
4. panganghebbhâ : _____
5. Ejhâjhâ : _____



Latèyan 3

Èyarorè abhâdhi rengkessân (sinopsis) dâri cerpèn “Kamardhikaan Lakar Pajhât Larang Arghâna”!

C. Èyatorè Abu-Dhâbu

1. Ponapa Sampèyan onèng carana nyarèta'aghi èssèna cerpen?
2. Ponapa Sampèyan onèng carana nalèktèghi bâgiyân-bâgiyân sè âdâ è dâlem cerpen?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Amorbhâ jhâghât. Sa'amponna maos du'a'. Neng lalampa'an panèka Sampèyan bisa ngaghâli carana nyarèta'aghi èssèna cerpen sacara rontot tor ongrot akor sareng onḍhâghâna carèta, èngghi panèka maos, serrat (cathet) sè tamaso' bâgiyân-bâgiyân intrinsik, nantowaghi pokeddhâna cerpen, tor nambâi pamangghi sè poket kalabân okara pamangghina ab'dhibi'na.

Ongrodhân nyarèta'aghi èssèna cerpen:

- (1) Maos bâca'an kalabân ghu-ongghu talètè;
- (2) Mèlè pokeddhâna carèta sè aghânèhu' nêlay;
- (3) Serrat akor sareng ongrodhâna tor kadhâddhiyân-kadhâddhiyân sè bâdâ;
- (4) Atthokkaghi tor rangkè' pokeddhân-pokeddhân carèta sè ampon ècathet (èserrat) sacara rontot tor jhângkep.

Carana ka'angghuy ngaghâli èssèna cerpen:

- (1) Jhâjhâl manabi maos cerpen kodhuna èmaos kalabân èli-bâli.
- (2) Cerpen kodhu èmaos kalabân aparang pamangghi panapsèran sè lerres.
- (3) Jhâjhâl nyarè artèna ca'-oca' sè malarat otabâ sè èkamaskèl neng cerpen kasebbhut.
- (4) Jhâjhâl abhâdhi rèngkessanna cerpen kalabân rèngkes.

Maos cerpen è bâbâ panèka kalabân jhârna'!

Ojhân Sè'-Rèsè' ta' Endâ' Terrang

Ojhân sè'-rèsè' molaè ghellâ', sarasar ghi' ta' kadhik ambu. ðerres ta' ðerres tapè ta' endâ' terrang. ondemma mongghing tèmor katonna cè' lèngkeb bhâ, âdhâp-keddhâp ngareddhâp nerrangè alam sè nopowè langgè'. Dhâng-kadhâng katonna cè' soremma, mar-samar acora' cè' messomma.

Hasyim ju'-toju' è ampèrra bengkona. Abasanna mowana ta' kèra sala polè tanto bâdâ se èpèkkèrè Mon ngabâs dâ' bârâ' ka tèmor acora' ondem sè lèngkep, abâ'na jhâghâ ngabâs ka alam se petteng kanta orèng sè bhingong. ði-buðina toju' polè ka kennenganna sè asal.

“O..ah ojhan...”, sè bâriyâ Hasyim ngoca' bi'-dhibi'ân ngalowaraghi èssèna atèna tapè tadâ' orèng sè ngèding. em sè Coma ond katon sajân lèngkep, tor arè atambâ malem.

“Hasyim....Hasyim....”, sowarana embu' na lok-ologhân, laon tor ghâ'-pegghâ'. Hasyim ghâssa' èntar

“Aèng na'...” Oca'na embu'na.

Hasyim berka' ngala' aèng. È bâkto jârèya embu'na Hasyim teppa' na sakè' sara. Ella abit sè èrobhuaghi, tor ella bânnya' tambhâ lâ-bâlâna orèng sè èoddhi, tapè tadâ' sè nyokodhâ. Biyasana sabbhân arè bengkona Hasyim jârèya ta' tao pegghâ' sè katamoyan ghâ-tatangghâna otabâ lâ-bhâlâna, tapè arè tèya ropana cè' seppèna ollè dhâddhi polana ojhan ta' kadhik terrang.

Hasyim nalèka jârèya asajjhâ kalowara mèntaa tolong, èntara ka dokter sopajâ emma pagghun lèngkep, panyakèddhâ embu'na èparèksaa tor èobhâdhâna. Tapè ondemma pagghun lèngkep. Ojhân sè'-rèsè' sè-karèsèyan ta' kadhik terrang nambâi bhingongnga atè.

Salo'è abit salo'è malem è lowar salo'è petteng acalèmodhân. Atèna Hasyim molaè sa'-langsèng bhingong ta' nemmo panegghudhân. Bu-èmbu bâkto jârèya, sè âteng nyapot embu'na èarè jârèya coma Hasyim. Ghâ-tatangghâna sè biyasa dateng nyapot embu'na èyarè jârèya arassa sengka ango' tèdunga melekker abhulun bhuko'ngelangaghi cellep.

Hasyim ta' andi' orèng towa lakè'. Eppa'na la abit ta' ètemmo bertana sajjhegghâ èkèrèm dhâddhi romosa. Biyâsana rèng-orèng ngangghèp jhâ' eppa'na Hasyim la abit sè tadâ' pangrasana Hasyim, eppa'na tanto ghi' adhingghâl omor. Anangèng mongghu dâ bârâs slamet sakèng ghi' ta' ngennèng molè.



Sumber Gambar: www.istock.com

Sè'rèsè' embu'na Hasyim alako ngala' sassa'an. Kadhâng aèddher ngala' soroan. Tapè sè bâriyâ dhibi'na la pasra, bân narèma apa sè ella dhâddhi tolèssa tanangnga sè nyandhâng sangsara. Ana'na sè coma neng sèttong, iyâ arèya Hasyim dhibi' èpasakola ta' èkaèrè alako, tapè maskè bâriyâ, Hasyim dhibi' arassa ta' nyaman, Dhibi'na ngêras asakola, iyâ nolonge reng towana ngala' eddhrân, awâl-jhuwâl è sakolaanna otabâ ter-ngaterraghi sassaanna embu'na sè ella marè.

Kabadâan sè mara jârèya ella abit, sè kalakon sampean dâpâ' ka sèttong arè, embu'na Hasyim gherring. Ella tanto Hasyim cè' rèpoddhâ, ngaladhinè embu'na. Pèssè sè èkabhuto èkabelliyâ tambâ ta' andi' È dâlem pèkkèrra, abâ'na cè' terrona sè ngèbââ orèng towana ka masakè'. Tapè lâ-bhâlâna bân tatangghâna â' sè saroju'â. Ca'na rèng-orèngâ tada' dokter jârèya, ètèm-bhâng atambhâ ka dhukon, pèkkèrra Hasyim sè lebbi beccè' atambhâ ka dhukon. Tapè mongghu da' pekkerra sakonè' bânnya' ella tao tor segghut ca-maca pèkkèranna tatangghâna ghellâ' ta' maso' ka dâlem akalla.

Bi-lebbi mon ènga' jhâ' mon èpatambhâ ka dhukon orèng sè sakè' mastè èsalameddhi. Nè'-sa-konè'na mostè ajâm potè molos tatello'. Otabâ embi' potè sè rajâ.tantona bhâi mon cara sè bâriyâ jârèya cè' ta' maso'na è akkal. Masa' orèng sè bârâs aneng-senneng ngakan nyaman , pas sè gherring noro'a bârâs? Tantona mon sè ngakan sè bârâs sè jheddut bân sè lempo iyâ sè bârâs. Sè gherring tanto pagghun gherring , koros ta' kèra noro' lempo. âri jârèya Hasyim lajhu nèkat Mèlana È malem jârèya mangkat ajhâlân bi'-dhibi'ân nyalosop è pettengnga malem sè calèmodhân . Rèsè'na terros nyapcap tong-sèttong, kadhâng angènna ngalessèr cellep acora' mapotonga tolang. Najjhân mara jârèya Hasyim ta' aromasa cellep. Pèkkèrra coma masèttong terro nolongana rèng towana sè parappa'na nyandhâng sang-sara. Abâ'na dhibi' ella ta' èpèkkèrè. Ta' parḍuli angèn malem sè bhâdhek aghândhu' aèng nyalassep maso' ḍâ' so'-roso' bân ojhân sè-karèsèyan ghâgghâr tong-sèt-tong coma nambâi mellassa atè. Sè ajhâlân la abâk jhâu atèna lajhu ghât-egghâdhân, yer-tasèyer mara sè ères-perres ènga' ka embu'na sè èdhina bi'-dhibi'ân neng è bengkona. Ghellâ' bâkto abâ'na mangkadhâ embu'na ghi' prappa'na tèdung. Ollè dhâddhi satèya la ngèḍing pas bârâmma mon lok-ologhan ta' nemmo orèng. Bâriyâ ngen-angenna Hasyim toro' jhâlân.

Dhâksakala abâ'na takerjhât ngèḍing ghâlebbherrâ mano' ngabbher. Atèna tal-taketall buluna kolè'na man-jheng kabbhi gâriming ta' ètemmo sabâbbhâ.

Ta' abit mano' ngabbher ghellâ' lajhu amonyè cè' lantona: ko'... ong, ko'... ong, ko'... ong... Hasyim ta-bhâghegghen, atèna ancor ngèḍing monyèna mano' ong-ko'ong jârèya.

Biyasana pèkkèrra Hasyim sèhat. Ta' ghâmpang parcaja ḍâ' râng-bhârâng sè ta' maso' akal. Tapè satèya ma' pas lajhu laèn. Maskè atèna la èger-teggerraghi, tapè rassa tako'na ta' kadhik èlang. Carètana mano' ong-ko'ong sè ampo ècarètaaghi cakancana otabâ ghâ-ta-tangghâna lajhu ḍâteng kabbhi. Maskè èlang-èlangaghi iya ghi' ḍâteng.

Hasyim ajhâlân terros. Satèya la para' napa'a. Lampu listrik sè nerrangè kotta Mekkasana, molaè katon. Ra'-cora' ta' bisa makala pettengnga malem sè èsapo'è onḍem celleng. Hasyim pajhâlânna atambâ ghâncang, tapè bhâdhâna èghrâssa salo'è èghârassa dhâmmang.

Bhâ' bârâmma carana abungoè dokter, bâriyâ pèkkèrra Hasyim. Abit lajhu maso' ka tanèyanna dokter. Bâkto jârèya la seppè, labângnga romana èkancèng, coma

lampu listrik è paddhuna romana nerrangè tanèyan sè aèssè bhâng-kembhângan. Hasyim molaè mangmang, pajhâlâna nyorot-nyandher, noktoghâ labâng tako' lajhu èsentak, èkoca'è ta' tao adhât. Mèla dâri jârèya lajhu maghek sakejjhâ' akanta ta' ngennèng aghuli. Tapè lajhu ènga' ka rèng towana è buði. Tako'na èlang, labâng ètoktok. Abit ghi' bhuru bâdâ jâwâbhân. Kana' binè' raddhin, robâna bhersè kalowar. "È bâ' na Sim?" bâriya panyapana Mèna. pottrana dokter jârèya. Kan molana kennal, sabâb Hasyim kanca sakolaanna. Amèna lakar orèng èsak, tor nèserran. Bi-lebbi ka Hasyim, sabâb tao jhâ' ana'na orèng ta' anði'. Hasyim lajhu abâlâ jhâ' parlo ka ramana, karana embu'na sakè' sara. dâ'-adâ'na Amèna neng-enneng sakejjhâ'. Acora' sè ta' ètengnet lajhu metto oca': "la cè' malemma." Hasyim neng-enneng bhâi. Ta' abit Amèna berka' maso' ka kamarra. Ramana pareppa'na asarèn, èjhâghâi. dâ'-adâ'na ramana cè' sengkana sè abungoa, mala ngoca' dâ' Amèna Hasyim èsoro lagghu' dâ' masakè'. Amèna maksa, ramana èoman sopajâ kasokana. di-buðina ramana kalowar nemmonè Hasyim. Hasyim acarèta bhâb panyakètta rèng towa binè'na bân kabâdââna rè-saarè. Ngèdîng kabhâr sè bâriyâ jârèya dokter lajhu arassa ngennes, dhuli arasoghân ngala' ettassa lajhu maso' ka kamar motorra. Messina èoði'i dhibi' lajhu mangkat. Hasyim èajhâk toju' èseddhi'anna, sopajâ bisa dhu-nodhui lân-jhâlâna.

Ta' abit motor ampon dâpa' teppa' èadâ'âna bengkona Hasyim. dokter toron Hasyim iyâ toron. È bengko jârèya katon cè' seppèna. Tanèyanna pettengtor leddhuk. Coma dâri dâlem katon nyarassa'na dhâmar conglèt. Sonar sè nyallessep lèbât long-bhullongnga tabing.

Nalèka abâ'na atèngka' maso' dâ' ampèrra, atèna ghâdheggân. On-laonan labângnga bengkona èbukka'. Hasyim bân dokter ka dâlem kalabân tè-ngatè. Hasyim nyemma'è lèncagghâ embu'na, dokter noro' buntè'. Hasyim tabhâbhegghe, embu'na pagghun tètung. Tapè satèya ropana sajânè ngèddhâ. Dhâmar conglèt è attas mèjâ èkala', mowana embu'na èsonarè. Tapè la kako ta' anyabâ. Embu'na Hasyim la taðâ'. Errona la èpondhut sareng sè Maha Kobâsa. Hasyim atarat lajhu kalengnger ta' ènga'. dokter ta' mangghâ nèngalè Hasyim.

Bit-abit tatangghâna bânnya' dâteng. Sabâb nalèkana Hasyim atarat ghellâ' bânnya' ngèdîng.

Arè atambâ malem. Ojhân sè'-rèsè' nolaè ghellâ' sar-asar ghi' ta' kadhik ambu. ðerres ta' ðerres anangèng ta' endâ' terrang. Onðhemma mongghing tèmor katon cè' lèngkebbhâ nopoè langngè'. È malem jârèya èlang sètong bâbinè' sè ella abit nyandhâng sangsara. Kasangsaraanna èbârissaghi ka ana'na sè anyama Hasyim.

Molaè arè jârèya orèng sakampongnga Hasyim sajân tako' atambhâ ka dokter. dokter sè paratèn sè marloaghi dâteng èntar nambhâ'âna embu'na Hasyim èkèra maðâteng calaka' sè andhâddhiaghi embu'na Hasyim taðâ' omor. Satèya Hasyim oði' bi'-dhibi'an, Mano' ong-ko'ong sè amonyè ghi' sabbhâna rowa amonyè polè, mellas kèdînganna tapè taðâ' orèng matè, sè bâdâ satèya. Coma ojhân sè'-rèsè' ta' endâ' terrang, (*Metthèk Medan Bahasa Basa Madhura, no 1 th II 1959, anonim, dalam Depdikbud 1981*).



Latèyan 1

Salastarèna maos cerpen kasebbhut. Èyatorè Sampèyan abhâdhi rèngkessan (rangkuman/sinopsis) maghut dâ' cerpen “Ojhân Sè'-Rèsè' ta' Endâ' Terrang”!



Latèyan 2

Salastarèna Sampèyan abhâdhi rèngkessan (rangkumanna) cerpen dhâddhi sinopsis. Èyatorè Sampèyan nyarèta'aghi pole èssèna cerpen è aḍâ'na kellas kalabân rèngkes maghut dâ' parèntana Ghuru!



Latèyan 3

Jhâjhâl nalèktèghi bagiyân-bâgiyân intrinsik cerpen sè abhul-ombhul “Ojhân Sè'-Rèsè' ta' Endâ' Terrang” kalabân apandhuman bagiyân-bâgiyanna è bâbâ panèka!

1. Tokoh : _____
2. Tema : _____
3. Setting : _____
 - a. kennengan : _____
 - b. bâkto : _____
 - c. kabâḍâ'ân : _____
4. Pessen/amanat : _____

D. Èyatorè Nyerrat

1. Ponapa Sampèyan ngaonèngè macemma oca' dâlem bhâsa Madhurâ?

2. Ponapa Sampèyan ngaghâli dâ' oca' lantaran?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Amorbhâ jhâghât. Sa'amponna maos du'a'. Neng lalampa'an panèka, Sampèyan bisa'a ngaghâli bhâb oca' neng dâlem bhâsa Madhurâ, èyantarana bâḍâ oca' ghântè, oca' lantaran, sareng oca' bilângan. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka:

1. Aghuna'aghi Oca' Ghântè

Oca' ghântè èngghi panèka: oca' sè dhâddhi ghâgântèna nyamana bhârâng bân pa-apa sè kennèng andhiaghi nyamana bhârâng. Opama:

Ghâgântèna nyamana orèng:

- a. sêngko', bulâ, kaulâ,
- b. dhibi'na, bâ'na, panjhennengan, sèḍâ.

Ghâgântèna nyaman orèng sè andi':

- a. tang, sang,
- b. bâ'na, sampèyan,
- c. Na, nyamana, pangkaddhâ otabâ tètella orèng jârèya.

Ghâgântèna pètodhu mongghu dâ':

- a. Orèng bân bhârâng pa-apa: rèya, rowa, jârèya.
- b. Kabâḍâân: bâriyâ, bârinna'.
- c. Bânnya'na pa-apa: sabâriyâ, sabârinna'.
- d. Kennengan: ḍiyâ, ḍinna', ḍissa.
- e. Bâkto: satèya, bajâkènè, ghi' bhuru.

Ghâgântèna pètanya mongghu dâ':

- a. orèng: sapa, sapaan.
- b. Bhârâng pa-apa: apa, apana, apaan.
- c. Kabâḍâân: bârâmma, ḍâ' râmma.
- d. Bânnya' pa-apa: bârâmpa, bârâmpaan.
- e. Kennengan: ḍimma, è ḍimma, ḍimmana.
- f. Bâkto: bilâ, bâjâ apa.
- g. Marghâ: arapa, sabâb apa.

2. Aghuna'aghi Oca' Bilângan

Oca' bilângan, èngghi panèka oca' sè ènyata'aghi sareng bânnya'na bhârâng pa-ponapa.

a. Bhungkana oca' bilângan, èngghi panèka:

(sètong, duwâ', tello', empa', lèma', ennem, pètto', bâllu', sanga', sapolo)

b. Dâri bhungkana oca' bilângan ghâpanèka bisa aobâ dhâddhi:

(tong (sa'), wâ', lo', pa', ma', nem, to', lu', nga', lo)

Sè sapanèka manabi tong-bitongan kabhuru. Jhughânan bisa aobâ dhâddhi:

- sa = salambar, saparo,
- duwâ (du) = kaduwâ, dupasang
- tello = katello, tello mègghi'
- empa (pa') = kaempa, pa'lonjhur
- lèma = kalèma, lèma kalè

Bâdâ jhughân obâ'ân sè laèn, akadhi:

- lèma aobâ dhâddhi lèman, akadhi: lèman bâkto
- pètto aobâ dhâddhi pèttong, akadhi: pèttong kalè
- bâllu aobâ dhâddhi bâllung, akadhi: bâllung mègghi'
- sanga aobâ dhâddhi sangang, akadhi: sangang polo

3. Oca' Lantaran

Oca' lantaran, èngghi panèka oca' sè tambâghi è adâ'na oca' laèn, namong ètolès apèsa.

Macemma èngghi panèka: neng, è, ka, dâ', dâri.

Contona, akadhi:

- Bukuna bâdâ è mèjâ.
- Neng mèjâ bâdâ bukuna Alè'.
- Rama mèyos ka Bhângkalan.
- Bâ'na atoro'a dâ' dhâbuna Guru!
- Èbhu ghi' buru rabu dâri Blighâ.



Latèyan 1

Èyatorè tantowaghi sètamaso' dâ' oca' lantaran, bilângan, sareng oca' ghântè neng tokèlan bâca'an cerpen (Kocèng Bulu Tello') è bâbâ panèka!

Kocèng Bulu Tello'
Angghidhân: Mudhar CH



Sumber Gambar: www.istock.com

Carèta bu-obuwâna è bengkona bi'-dhibi'sèbâng dhâddhi caca sè palèng èkalèburi. È sakola'an otabâ è langghâr pagghun bhâi sè èkacaca. Jhung bânnya'an obuwâna. Jhung locowan têngkana. Jhung lèburân nyamana.

Ahmat ngobu jhuko' èsabâ' è jedding ènyamaè Nemmo. Sakanca'an ta' ambu aghellâ' ngèding nyamana jhuko'na Ahmat.

“Pola Nèmo, Mat, bännè Nemmo.”

“Nèmo ta' rèng sè è tivi. Sè Sèngko' Nemmo,” jâwâbbhâ Ahmat. Sè laèn pādâ aghellâ' sè ngèdingngaghi. Terros tong-sètong nyebbhut bu-obuwâna è bengkona.

Raflî ngobu kocèng Persia ènyamaè Oscar. Sè Fadli kocèngnga anyama Felix bân Jemmi. Kocèngnga Adèl sè lalakè' èjhulughi Simba, sè bâbinè' èsebbhut Oca. Laèn polè bân Rais, ngobu ajâm ènyamaè Tuki.

Molè asakola Sèngko' nangngalè kocèng nongtong buḍu'na. Buluna lorèk. Sèngko' lakar cè' terrona sè ngobuwâ kocèng. Kèng bân Nyaè ta' ollè ngobu kocèng.

Napa' ka bengko Sèngko' acarèta ka Nyaè. Nyaè ngèdingngaghi tang carèta sambî marèngkes bhutol bân bâḍḍhâna sango. To'-malto' Nyaè nyambhidhi tang carèta.

Samarèna asalèn kalambhi, Sèngko' matoron lajângan. Nyaè nyemma'è Sèngko' sè atheng-kètheng maranta lajângan, “Cong, ta' ngakan ghâllu? Nas-panas arè bhuru napa' ma' èmo' bân lajângan.”

“Sèngko' ngonjhughâ lajângan.”

“Mon ta' ngakan ghâllu pas amaèn, sènga' èghighiri bân Eppa'na.”

“Mara ngakana, bhâi!” Sèngko' aobâ pèkkèr.

Nyaè mata' nasè' ka pèrèng. Ghângan ècèthok mek-kemmek bân nasè'. Jhuko',

Sèngko' èsoro ngala' dhibi' saseḍḍhengnga. Nyaè la tao jhâ' mon Sèngko' ta' patè dhujân ka jhuko'. Alhamdulillah, èparèng rajhekkè cokop. Eppa'-Embu' ta' toman nanèng jhuko', bâriyâ kèya Nyaè.

Bâkto Sèngko' ngakan, Nyaè acarèta pangalèburâna Kaè ka bân-kèbân. Salaèn ngobu ajâm, embi', sapè, bân mano', Kaè lèbur kèya ngobu kocèng. Kocèng lakè' obuwâna Kaè masthè lempo. Ḍâri sakèng èstona Kaè ka bu-obuwân, mon teppa' ngakan, dhibi'na ghita' ngompa', kocèngnga la èberri' ka'aḍâ'.

Sèngko' aghellâ' ngèdingngaghi carètana Nyaè. Jhâ' sakènga Sèngko' kacapo' ka sowarghâna Kaè, Sèngko' tanto ètorot ngobu kocèng. “Apa'an nyamana kocèngnga, Nyè?”

“Sè bulu celleng potè èolok Mpus. Sè bâlukbuk ènyamaè Tomang.”

“Arapa ma' ènyamaè Mpus?”

“Ta' tao kèya yâ, Cong. Mon sè Tomang, polana buluna bârna bu-abu, bân Kaèna pas èsebbhut Tomang. Asalla Abu Tomang, kèng pas ghun èolok Tomang malolo.”

“Polè apa, Nyè?”

“Bâḍâ sè Sora.”

Nyaè sè nyebbhut nyamana Sora sowarana bâk ngara'nga'. Nyaè nangès. Ènga' ka Sora. Ènga' kèya ka Kaè sè la taḍâ' omor 11 taon sè tapongkor. Sambî nangès Nyaè nerrossaghi carètana.

Dhullu, kocèng Sora jârèya temmo noro' buntè' bâkto ater tajhin ka tatangghâ. Ta' ètemmo paḍâtengnga. Buluna cè' lèburrà.

Napa' ka roma kocèng jârèya amonyèyan, “Mèyong! Mèyong, mèyong, mèyong!” Èpakanè nasè', kocèng jârèya pagghun bhâi sè yong-mèyongan. Ḍi-buḍina lako bhuru ambu sè amonyè sa'ellana èberri' tajhin sora.

“Embu'na, nèko kocèng buluna lèbur. Angonna patot. Lalakè' polè. Dìmma dhika ollè?” ca'na Kaèna.

“Ghellâ' temmo noro' bâkto kaulâ ater tajhin, Eppa'na.”

“Obu Embu'na, nyamaè Sora. Nyama Sora akor bân bulânna. Akor kèya bân dhujânna. Dhujân ka tajhin sora.” Kaèna menḍhek. Kocèng sè bhuru ènyamaè èpandheng.

“Embu'na, Embu'na! Kocèng bulu tello'. Nèko nyoghi'i, Embu'na.”

“Ongghu ghi, Eppa'na? Ma' èkoca' bulu tello', napa'an bârnana?”

Kaèna ngosap' cèthakka Sora. Sora dhuli nyabâ' cangkemma ka sokona Kaèna, “Nèko', neko'. Nèko' ḍâ'ento, Embu'na!”

Tonjhu'na Kaèna nodhuwâghi tello' macem bârna buluna Sora. “Kocèng bulu tello' nèko malarat sè oḍi'â, Embu'na. Biyâsana kocèng nèko èkakan bân korbhina. Sora nèko enten ta' èkakan sabâb kocèng nèko ngèrrep kalebbiyânna. Nèko, bârna sè kapèng tello' èyèrrep è ḍinto. Bâḍâ è pè'-keppèna.”

“Terros, Nyè! Bâ'na soghi yâ, Nyè? Satèya bâḍâ è ḍimma kocèngnga?” Sèngko' addhreng sè atanya terro taowa jâwâbhânna.

Ngèḍing carètana Nyaè, Sèngko' tambâ tanjâ' sè ngobuwâ kocèng. Kocèng ta' bân-sarombân kocèng, kodhu sè bulu tello'. Bâkto jârèya kèya Sèngko' man-ngoman ka Nyaè ka'angghuy ollè èdhi ngobu kocèng.

Nyaè ta' iyyâ bân ta' enjâ'. Kèng satèya ta' ngaranyam ènga' ri'-bâri'na. Dhinèng sè Sèngko' ta' èkennèng ḍiḍâ'.

“Tello arè sabellunna aghântè bulân, Sora aloka'an kabbhi. Cèthakka Sora bâḍâ matto'. Èrabât tello arè ḍâri kaddhâddhiyân lokana bhâdhân bân cèthak, ahèrra Sora matè' abhâreng kalabân competta bulân.” Nyaè mèlè nerrossaghi carètana katèmbhâng ajâwâb tang pètanya bân ajâwâb tang pangaterro.



Latèyan 2

Èyatorè karembhâk sakanca'an. Ka'angghuy abhâḍhi rèngkessanna (sinopsis) cerpen kasebbhut!



Latèyan 3

Èyatorè jhârbâ'aghi pessen sè bâdâ neng cerpen “Kocèng Bulu Tello” kasebbhut kalabân aghuna'aghi bhâsana dhibi'!



Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tandhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Torè Èmodhi sareng Sakanca'an	Ngaghâli	Ta' ngaghâli
1.	Abdhina ampon onèng macemma tatempa'an		
2.	Abdhina ampon onèng abhidhâ'aghi iklan bhâr-kabhâr, iklan matabâr, sareng iklan reklame		
3.	Abdhina ampon onèng carana abhâdhi rêngkessanna cerpen		
4.	Abdhina ampon onèng carana nyarèta'aghi èssèna cerpen		
5.	Abdhina ampon onèng nyerrat okara sè aghândhu' oca' lantaran, bilângan, sareng oca' ghântè		



Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Èmot	: bhâsa ènggghi bhuntenna ènga'
Èjhâjhâ	: èperrangè
Asreddengan	: sakalèrabhân
ter-keterran	: ngètèk
pangangghebbhâ	: têngka pola kasarmowanna dâlem apangladhin
nyandhâng	: parappa'na
ngaranyam	: acaca mor-nyalamor
abu Tomang	: abu sè bâdâ neng tomannga dâpor biasana dâri abuna kaju sè èyobbhâr bân èkatana'

E. Panèlayan Bâbulângan 1

Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè. Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

Lalakon Kènèdhân Tapè Halal

Neng sakobhengnga Kaulâ sadhâjâ sanyatana bânnya' lalakon sè halal. Tanto bhâi lalakon ghella' abhutowaghi pangataowan ka'angghuy bisa'a ngalakowaghi. Orèng sè parèkas, maksoddhâ orèng sè ceppet ngarte dâ' maksot tojjhuwânna 100 ngalakonè sèttong lalakon, tantona ta' abit mèlè lalakon. Sè bâriyâ ella bânnya' èlakowaghi kalabân rèng-orèng sè pajhât terro nyarèya kasab ka'angghuy notobhi kabhutowan oqi'na.

Ennem taon sè tapongkor eppa'na Kamil adhingghâl dhunnya. Dhinèng embu'na ella ollè empa' taon dâri saellana eppa'na adhingghâl dhunnya. Kamil oqi'na malarat, salaèn ko'ong bunter ta' anqi' bhâla karabâ. Saellana eppa'na adhingghâl dhunnya embu'na Kamil ajhuwâlân sarabhi. Sanarè asella ta' sabârâmpa, tapè Bu'na Kamil bisa ngorèbhi abâ'na bân ana'na, Kamil. Bannè ghun asella Bhu' Kamil sè ajhuwâl sarabhi, tapè Kamil ghi' ghu-lagghu sabellunna ka sakola'an ngaterraghi korran ka laghânanna. Kamil pajhât kana' parèkas, samarèna asolat sobbhu lajhu ghâncang èntar ka agèn korran, ngala' korran kaangghuy langghânanna

Ghi' jhâman kona bâdâ orèng lalakè' katello sè talèbât atong. Dâ' òimma'a bhâi sè katello malolo abhâreng. Sè katello ghâmpang èkennalè bi' orèng. Sè lanjhang koros, kopèngnga ghupek. Sè pandâ' lempo, matana buta. Sè celleng ngalèreng dhimpa ta' ngennèng ajhâlân.

Sè katello malolo Ajhân abhâreng nyarè kasap. Biyasana sè katello kalowar-maso' kampung, matabâr lako. Sè lanjhang ghupek ajhâlân neng è adâ'. Èbudhina sambhi ategghu'ân Sè katello coma malolo ajhâi' sandâl bân sapatu rosak.

Jarèya kabbhi lalakon sè bisa maðâteng rasekkè sè halal ka'angghuy pangorèbhân. Lalakon macem jareya bânnya' macemma akantha sè èkalako tokang semmèr sapatu, tokang ajhâi sapatu otabâ sandâl, tokang pattrè bân salaènna sè biasa matabâr lakona maso'-kalowar kampung. Lalakon kènèdhân tapè halal. (Asas).

a. Èyatorè pèlè jâwâbhân sè palèng lerres!

- | | |
|--|---|
| 1. Saponapa taon eppa'na Kamil ampon adhingghâl dhunnya | c. Ennem taon |
| | d. Pèttong taon |
| a. Lèma taon | 3. Kamil ta' anqi' bhâla karabâ bân ta' anqi' rèngppo, maka Kamil èsambhât |
| b. Ennem taon | a. nèspa |
| c. Pèttong taon | b. kadhîbi'ân |
| d. Bâllung taon | c. ko'ong bunter |
| 2. Saponapa taon embu'na Kamil ampon adhingghâl dhunnya | d. jâtèm |
| a. Empa' taon | |
| b. Lèma taon | |

4. Sè tamaso' dâ' lalakon kènèdhân tapè halal èngghi panèka
- Tokang bhâko, toking tèpo, toking kaju
 - Pongghâbâ, polisi, tentara
 - Pongghâbâ masakè', pongghâbâ bank
 - Tokang semmèr sapatu, tokang ajhâi sapatu otabâ sandâl, tokang pattrè
5. Kamil ghi' ghu-lagghu sabellunna ka sakola'an biyasana ngaterraghi
- koran
 - sarabhi
 - kocor
 - jhuwâlân
6. Honda PCX 160, Potè, ngennyer, tarabât, Km.2.000 èbu, taon 2023 Komplit 25 jt Tabâr Hub: 081912529930
- Iklan kasebbhut tamaso' dâ' iklan
- bhâr-kabhâr
 - matabâr
 - reklame
 - niaga
7. Pagellaran sennè, Ahad, 12 Januari 2025 Pokol 09.00 WIB Ë kantor Dewan kesenian MekkasânJhâ' sampè' loppa, ngèrèng areng-sareng arammèyaghi
- Iklan kasebbhut tamaso' dâ' iklan
- bhâr-kabhâr
 - matabâr
 - reklame
 - niaga
8. Rama mèyos kasorbhâjâ asareng alè' . serradhân okara kasebbhut aghuna'aghi oca'
- lantaran
 - ghântè
 - bilângan
 - sambhung
9. Tang sapèdâ èyènjhâm Sayuti. Okara kasebbhut aghuna'aghi oca' ghântè
- ghâghântèna pètodhu
 - ghâghântèna nyamana orèng
 - ghâghântèna pètanya
 - ghâghântèna nyamana bhârâng
10. Bâdâ orèng ngèbâ landhu' lèbât neng tanèyan ghi' bhuru. Oca' ghi' bhuru neng okara kasebbhut aghuna'aghi oca' ghântè sè nodhuwaghi
- Ghâgântèna pètanya mongghu dâ'
 - Ghâgântèna nyaman orèng mongghu dâ'
 - Ghâgântèna pètodhu mongghu andi'
 - Ghâgântèna pètodhu mongghu dâ'

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka!

- Jhâjhâl abhâdhi okara sè aghândhu' oca' ghântè (neng, è, ka, dâri) bang-sèbângnga dùmègghi'!
- Jhâjhâl abhâdhi 2 okara sè aghândhu' oca' ghâghântèna nyamana orèng!
- Jhâjhâl abhâdhi 2 okara sè aghândhu' oca' bilângan!
- Jhâjhâl abhâdhi 2 okara sè aghândhu' oca' lantaran!

5. Jhâjhâl abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi oca' è bâbâ panêka"

- a. dupasang
- b. tello pasang
- c. bâllung polo

c. Jhâjhâl nyarè 5 mègghi' contona oca' sè amaḍu! Opama: bâjâ: artèna kompoy sareng aghânḍhu' artè bâkto

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____
- 5. _____



Glosarium Parèbhâsan:

- | | |
|--|--|
| 1. Asor tembhâng | = Ekoca'aghi dâ' orèng sè kala dhârâjhât. |
| 2. Atasmak bâlun | = Orèng sè pa-maloppa. (bâlun = kapas) |
| 3. Atasmak bhâṭok | = Nè-mabânnè (pa-maloppa) dâ' bhâlâna sè ta' anḍi', otabâ pa-maloppa dâ' kanca kenṭella. |
| 4. Atè macan, kolè' kocèng | = Orèng sè rajâ pangaterrona, nangèng ta' anḍi' bhândhâ. |
| 5. Atellak tello | = Mapeggha' silaturrahmi salanjhângnga. |
| 6. Atè malan | = Ghâmpang peggel (seddhi), nangèng lekkas sabbhâr |
| 7. Atèna nèng sa'atèna bâlâng | = Orèng songar (ghenḍhâk) tapè tako'an. Tèngkana songar, nangèng mon bâdâ alabân pas tako'. |
| 8. Atolang bessè, aora' kaba' Orèng sè bârâs bân kowat bhâdhâna. | |
| 9. Atolong, menṭong | = Abasanna akanṭa sè nolonga, nangèng sanyatana macalaka'a. |
| 10. Atongket (adhungket) tebbhu | = Orèng sè mèyara na'-kana' binè' molaè ghî kènè'na, bhâreng la dhibâsa pas èkabin dhibi' |
| 11. Attas angèn, bâbâ angèn | = Salèsè panemmo, tèbhâna ta' enḍâ' akor, bâḍâ sè bhender, bâdâ sè kalèro. (salèsè = bhidhâ) |
| 12. Bâ'â dârâ (banjir dârâ) | = Perrang otaba carok sè rammè, bânnya' loka bân bânnya' matè. |
| 13. Bâbâtegghâ kettang (moṭak) | = Orèng sè èkanèserrè, tapè pas korang ajhâr. |

- | | |
|--------------------------------------|---|
| 14. Bhabhâṭang ajhâlân | = Orèng sè alolongan bi'-dhibi'ân.
(alolong = ajhâlân jhâu, alalana). |
| 15. Bhâbâṭang ca'-ngoca' | = Orèng sè alolongan nèng wa'-duwa'ân. |
| 16. Bhâbâṭang ngajhâk matè | = Orèng jhuba' têngka lako bân
bâbâtegghâ ngajhâk orèng laèn sopajâ
atêngka jhuba' kèya. |
| 17. Bhâbbhâr pangghâlina | = sabbhâr tor bânnya' èlmona. |
| 18. Bâbi èdheddhel ka arak | = Orèng jhubâ' têngka polana
(bâbâtegghâ), nemmo kanca sè jahat. |
| 19. Bâdâ attassa | = Pangkat otabâ bâbâtegghâ orèng sè ta'
jhâu dâri bângatowana (pajhât
katoronan). |
| 20. Bâdâ è chângkassa | = Lopot dâri bhâbhâjâ (dhângkas =
têngkas, kennengngan sè abâk têngghi
tor ta' ghâmpang ècapo' aèng). |
| 21. Bâdâ di-budina | = Sakabbhina lalakon mastè bâdâ asèlla.
Lako beccè' ollè kabeccè'an, lako
jhuba' tanto marogi abâ'na. |
| 22. Bâdâ èabâs, tada' èteggghu' | = Andi' pa-apa tapè ta' bisa èkatebbâs,
margha ollèna ngèco'. |
| 23. Bâdâ è tongka', bâdâ è raè (dâi) | = Têngkana orèng sè pèlè kasè ta'adhil. |
| 24. Bâdâ ka bârâ', bâdâ ka tèmor | = Ta' padâ panemmona, ta' tempor
karep. |
| 25. Bâlâ kokos ta' paapoy | = Bâdâ kabâr tanto bâdâ asalla. |
| 26. Bâdâ ondhâk osoggha | = Bâdâ sorot sandherrâ, sakabbhina
lalakon tanto bâdâ atoranna. |
| 27. Bâdâ paè na dârâna | = Bâdâ pojhurra. |
| 28. Bâdâ pakan bâdâ pakan | = Bâdâ lalakon tanto bâdâ
panebbâsanna (opana). |
| 29. Bâdâ pakan bâdâ pakan | = nomer 239. |
| 30. Bâdâ pandhi andi'. calo'? | = Orèng pènter lumrana ta' ngobu
parabhut (pakakas). |

Bâbulângan 2

LINGKUNGAN

HIDUP

Lingkungan panèka parlo èromat tor èjâgâ,
nyopprè ekosistem ta' rosak.
Parlona kamofakadhân antara manossa sèttonga sareng
sèttongnga kalabân aparèng pamangghi bhâghus nyopprè ta'
asak-rosak tatamennan sareng mogher
ka'-bhungka'an kalabân sambhârângan



Sumber Gambar: www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Lèburrâ bâ'na atatolong dâ' ka sasamana, kalabân
tartèp paneng-ennengnga sarta manès catoranna
bi-lebbi polè neng pasèmowan



Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi teks cerpen yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
2. Peserta didik mampu menganalisis unsur teks cerpen yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
3. Peserta didik mampu menentukan kosa kata baru dalam teks cerpen yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
4. Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat dari teks cerpen visual yang dipirsa.
5. Peserta didik mampu mempresentasikan hasil diskusi teks cerpen yang disajikan dalam bentuk visual dengan memperhatikan volume, intonasi, dan jeda.
6. Peserta didik mampu menulis teks cerpen berdasarkan pengalaman pribadi dan kehidupan sehari-hari, menggunakan onḍhâghân bhâsa serta bhâsa lalongêt disajikan dalam bentuk visualisasi.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. Ponapa Sampèyan ngaghâli struktur cerpen?

2. Ponapa Sampèyan perna maos carpen bhâsa Madhurâ?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhâbâ'anna ghuru. Parlo èkaghâli saè jhâ' è ḍâlem carèta pandâ' bâḍâ strukturèpon. Kapprana struktur carèta pandâ' èngghi panèka tokoh, latar, otabâ setting, sareng alur otabâ plot. Struktur carèta panèka dhâddhi sèttong sareng ta' bisa ècar-pencar.

Sè èmaksot tokoh èngghi panèka panglako sè abujut orèng, kèbân, otabâ bhârâng sè ngalamè sèttong kadhâddhiyân è ḍâlem carèta. Nasib tokoh panèka ètantowaghi sè ngangghit è ḍâlem carèta. Sè mèrengngaghi otabâ maos carèta pas terro onènga ahèrèpon nasib tokoh panèka.

Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi pakonna ghuru. Kodhuna èkaghâli saè carana abirjhi' struktur teks cerita pendek. Salaèn ḍâri ghâpanèka, partèngkan beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ḍâlem kaoḍi'ân, akadhi cap-ocabhâna orèng seppo: lalakon sè bhâghus rèya Cong, lalakon sè bâḍâ ghunana, jhâ' sampè' ngokèr dhâlika."

È ḍâlem abirjhi' unsur teks carèta pandâ' panèka sampèyan kodhu onèng ḍhimèn ponapaan bisaos sè tamaso' ḍâ' unsur intrinsik sareng unsur ekstrinsik carèta pandâ', bânnè ghun namong onèng ḍâ' unsur intrinsik sareng unsur ekstrinsik carèta pandâ' kasebhut namong kodhu onèng jhughân ponapa artèna bân bâgiyâna.

Carana nganalisis carèta pandâ' èngghi panèka:

1. Maos sareng kaghâli èssèna carèta sakabbhina neng carèta pandâ'.
2. Nantowaghi pokeddâ carèta.
3. Nantowaghi bâgiyân-bâgiyân ponapa tamaso' ka bâgiyân intrinsik otabâ tamaso'

Bâgiyân intrinsik cerpen

a. Tema

Tema èngghi panèka bhâi' dâlemma carèta. Ðâri tema panèka sèttong carèta èyangghit. Adhâsar dâri sèttong tema pas èpèlè tokoh, èngghi panèka tokoh sè arojhung tema sopajâ nèyaddhâ èkaollè, sareng tokoh sè lang-ngalangè sopajâ maksoddhâ burung aliyas ta' dhâddhi.

Manabi angghidhân panèka akor sareng aghâma tantona temana religius, akadhiya, pegawai sè terro odi'a jhujhur nangèng èlang-ngalangè. Manabi angghidhân panèka akor sareng carètana bârghâ tantona temana sosial, opamaèpon carètana tokoh sè dhellap ta' ghellem akor sareng tatangghâna.

b. Alur (Plot)

Alur èngghi panèka ongrodhâna kadhâddhiyân è dâlem carèta, otabâ toro'-ghilirrâ kadhâddhiyân. Mètorot toro'-ghilirrâ kadhâddhiyân, alur èbâgi dhâddhi tello' èngghi panèka:

1. Alur progresif èngghi panèka kadhâddhiyân sè aongrot otabâ carèta sè toro' ghilir.
2. Alur regresif èngghi panèka kadhâddhiyân sè ongrodhânnâ ajhâlân dâri ponkasanna carèta pas bhuru ècarèta' aghi mamolanna.
3. Alur camporan èngghi panèka kadhâddhiyân sè acampor ongrodhânnâ carèta dâri pongkasanna ka mamolanna namong è tengnga'anna carèta nyebbhuttaghi sèttong kadhâddhiyân sè ampon kalampan

Mètorot struktur, otabâ sasonanna kadaddhiyan, Alur aghânḍhu' pan-saponapan bâgiyân èngghi panèka:

Mamolan èngghi panèka bâgiyân carèta sè aropa ghâmbârân, bâkto, kennengngan otabâ kadhâddhiyân sè aropa ghâmbârân bhâb tokoh sè ngadhebbhi pokpara, è ka'dimma kadhâddhiyan otabâ pokpara sè masossa pèkkèranna tokoh ka'ḍinto, tor bilâèpon kadhâddhiyân ka'dinto molaè.

Pokpara molaè abalindhet kaodi'anna tokoh. Sajân abit pokparana sajân sara, sajân mapotek atèna tokoh. Sè apadhu sareng mosona sajân dhaddhi. Sajân abid mosona atarèka sopajâ tojjhuwanna tokoh ta' èkaollè.

Komplikasi, Pokpara sè èyadhebbhi tokoh sajan malarat sè èkennènga antos bilâ sè marèya. La-mala pokparana atambâ nyossaè sampè' tokoh aromasa ta' hasèl. Dhâng-kadhâng, dârina ta' kowat nyandhâng sossa, tokoh buruwa, majâu dâri kennengnganna.

Klimaks. èngghi panèka pokpara è dâlem carèta ampon apo'-tompo'. Tokoh sareng mosona ampon asanat sè aghâbâyâ kapotosan ma'lè pokparana sè kaduwa dhuli lastarè.

Antiklimaks èngghi panèka pokpara sè èyadhebbhi ampon nandhâ'âghi mangghiyâ jhâlân kalowar.

Resolusi èngghi panèka pokpara ampon lastarè, sala sèttongnga tokoh mastè asor. Resolusi panèka, sè jhughân èsebbhut ending, bâdâ duwâ' macem. Manabi tokoh sè arojhung tema kèng-bingkèngnga mennang tor ngaollè ponapa sè èkaterro, èsambhât happy ending. Manabi tokoh sè arojhung tema panèka sossa kèng-bingkèngnga sabâb tojjhuwâna ta' èkaollè amarghâ èpa'asor mosona èsambhât sad ending.

c. Setting otabâ latar

Setting èngghi panèka nodhuwâghi kennengngan, bâkto, sareng kabâdâ'ân batènna tokoh è dâlem sèttong carèta. Macemma latar: (1) Latar bâkto Bâktona sèttong kadhâddhiyân sè èyadhebbhi tokoh dâlem sèttong carèta, akadhi ghu-lagghu, siang, Lem-malem, jhugân malem. Dhâng-kadhâng è dâlem carèta èsebbhut jhugân bâkto akadhi sè'-rèsè', ngombâr arè, para' compet arè, ondem tor bannya' dhâp-keddhâp, tor samacemma. (2) Latar kennengngan Kennengnganna sèttong kadhâddhiyân è dâlem carèta, akadhi è compo', è sakola'an, hotel, songay. Latar kennengngan ka'dinto nyocokkaghi dâ' kadhâddhiyân sè èyalamè tokoh carèta.

Manabi kalerressan tokoh meyo dâri dhisa ka kotta pola anèyat nyarèya kalakowan, tantona latar kennengngannèpon è dhisa è sèttong roma ko'-rongko', sareng è kotta, èngghi panèka è sèttong kantor. (3) Latar kabâdâ'ân bhâtènna tokoh è dalem ongrodhanna carèta Kabâdâ'ân bhâtènna tokoh è sèttong kadhâddhiyân è dâlem carèta, akadhi senneng, ghumbhirâ, sareng seddhi. Manabi kalerressan tokoh mangghi'i urusân sè ghâmpang, otaba tapangghi sareng orèng soka' atatonlong, gapanèka andi' artè jha' kabâdâ'ân batènna tokoh ghella' senneng. Nangèng è nalèkana nyarè kalakowan, opamaèpon pas èpalet-bhulet sampè' tokoh cè' sossana, ghâpanèka nodhuwaghi latar kabâdâ'an sè korang nyennengngaghi mongghu dâ' tokoh carèta. Dhâng-kadhâng, latar kabâdâ'ân panèka ta' moddhâ, otabâ èpasamar sareng sè nyerrat cerpen. Opamaèpon carèta'èpon nyarèta'aghi tokoh sè ngalamè nèmor kara, kakorangan aèng, bu-tombuwan bannya' sè matè, kèban kakorangan pakan pas sadhâjana kèban koros parana, di-budina pas matè. Kabâdâ'ân sè kadhi ghâpanèka kaèkot dâ' latar sè masossa tokoh carèta.

d. Tokoh

Tokoh èngghi panèka sè alakonè carèta sareng kèngèng pokpara. bhân-sabhân tokoh biyasana aghâdhuwi engghun (peran, bhs. ind.) jhugân bâbâtek sè è dâlem bâsa indonesia èsebbhut karakter. Mètorot engghunna, tokoh kennèng èpantha dhâddhi 2 macem:

1. Tokoh utama, èngghi panèka tokoh sè ètètèpè tema. tokoh utama panèka bada sè abhuwang ambhâ'patè sopaja pangaterrona èkaollè. nangèng bâdâ jhughân tokoh utama sè lakona lang-ngalangè tojjhuwanna tokoh beccè'.
2. Tokoh bâbâ'an. sè tamaso' dâ' tokoh panèka èngghi panèka tokoh sè ta' andi' kaparlowan ka hasèl-bhuntena tojjhuwanna tokoh utama. biyasana sè tamaso' dâ' tokoh bâbâ'ân ka'dinto kancana tokoh utama, ro-soro, orèng sè nyaksènè kadhâddhiyân.

e. Bâtek Sèpaddhâ tokoh-tokoh carèta.

Sèpat panèka aropa'aghi pèkkèran, sareng partèngkan tokoh sè semma' kaèdhanna sareng tema. Ètèngalè dâri hubungannèpon tokoh sareng tema, tokoh panèka èpantha dhâddhi tello' macem, èngghi panèka:

1. Tokoh Protagonis èngghi panèka tokoh otama è dâlem sèttong carèta sè lalakonna abhillâi tojjhuwanna sopaja èkaollè. mon bâdâ orèng sè lang-ngalangè, dhibi'na ambhâ' patè abhuwâng sopaja orèng sè lang-ngalangè ka'dinto nyèngla.
2. Tokoh Antagonis èngghi panèka lalabâna tokoh otama. Tokoh ka'dinto ta'cokbâ atarèka sopaja tojjhuwanna tokoh bhâgus ta' hasèl.
3. Tokoh Tritagonis èngghi panèka tokoh sè nengngaè tokoh otama sareng tokoh lalabâna sè salang tarajhâng ka'angghuy makala sala sèttongnga.

f. Sudut Pandang (Point of View)

Sudut pandang èngghi panèka posisi sè ngangghit è dâlem carèta. Sudut pandang panèka bâdâ tello' macem èngghi panèka:

1. Sudut pandangnga tokoh (sè kapèng sètong). Biyasana ètandhâi sareng oca' "sèngko"
2. Sudut pandangnga èlowarranna tokoh (sè kapèng tello') ètandhâi sareng nyebbhut asmana tokoh.
3. Sudut pandang ngaonèngngè sadhâjana. Sudut pandang panèka aropa'aghi ngaonèngngè èssèna atèna tokoh, ponapa sè èlampa'aghi tokoh sareng samacemma.

g. Amanat

Amanat èngghi panèka bâburughân beccè' sè terro èpaðâpa'a sareng sè ngangghit lèbât angghidhâna dâ' para maos otabâ sè mèrengngaghi.

Bâgiyân ekstrinsik carèta pandâ'

Bâgiyân ekstrinsik carèta pandâ' èngghi panèka unsur sè bâdâ neng lowar carèta pandâ' kasebbhut. Unsur ekstrinsik dâri carèta pandâ' kasebbhut bâdâ kaèdhâna sareng kabâdâ'an è sakobhengnga sè ngangghit è bâkto carèta pandâ' kasebbhut èyangghit. Sè èmaksod kabâdâ'an èngghi panèka kabiyasa'anna maghârsarè, kabhudhâjâ'an sè bâdâ è dâlem dhisa otabâ kottha kennengnganna tokoh utama oðì' tor akarjâ Jhughân tamaso' unsur ekstrinsik dâri carèta pandâ' èngghi panèka aropa'aghi pangalamanna sè ngangghit. Pangalaman panèka aropa:

Biografi èngghi panèka aèssè riwayat kaoðì'âna sè ngangghit.

Kabâdâ'an psikologis, èngghi panèka kabâdâ'anna psikologis sè ngangghit sareng sè maos carèta.

Maos Patalètè!

Bâriyâ Oðì' Towana Engko', Bârâmma Oðì' Towana Bâ'na

Angghidhân: Mudhar CH*

Engko' laku ta' nyaman abâ' lebbi samènggu. Abâ' la towa, rên-arèn ghun neng è roma. Bhâdhân la ta' bisa èghibâ akon-lalakon. Ta' biyasana lang-tolang ngaronyo kabbbhi, bhâdhân ghâresghes, cellep ta' nemmo èra. Sapo' rangkep tello pagghun ta' ngoðdhili. Rassana lebbi cellep dâri Malang panèmor mon ènga' dhullu ngaterraghi kacong sè sarèyang akuliyâ dâ'-adâ'na.

Abâ' kadhîbi' lî'-bâli' ghubâng tètung è tèker pandân. Mata rassana lep-lep terro tètunga tapè ta' ghellem ngèddhâ. Binè matè ka'adâ' sangang taon sè tapongkor. Ana' tello'an lalakè' kabbbhi, alhamdulillah, la paðâ alâ-bhâlâ. Ðâduwâ' noro' kon mallowana. Sètong sè sarèyang ngennengngè bengko patobin.

Para' sapolo taon èdhina binè engko' mèlè ta'abinè polè, bânne marghâna engko' ta' paju bân ta' terro abinèya. Mon pas abinè polè abâ' rassa ètaghi jhânji. Jhânjhina abâ' ka abâ' dhibi' è dâlem natak binè. Ma' bisa ajhânji ka abâ' dhibi'? Bârâmma jhânjhina?

Bariyâ kadhâddhiyâna, bâkto anðì' ana' sètong sè sarèyang, sèngko' lèbur ka bâbinè' randhâ anyama Tona. Sabbhân arè engko' tatemmo bân Tona è sakola'anna kacong. Tona



ngater ponakanna, dhinèng sè engko' ngater tang ana'. dâri jârèya tang atè nyalèthong ka Tona.

Alèngka taon, tang ana' para' kalowara dâri TK. Berta lèburra engko' ka Tona napa' ka kopèngnga bu'na dâpor. Tang binè tambhuruwân. Engko' ta' bisa ngalèng. Bâramma sè ngalènga, jhâ' tang ana' sè sarèyang la nyambhât emma' ka Tona. "Ma' Tona ghellâ' èyater eppa' ka kantor eppos."

Totor lekkassa, amarghâ tambhuruwân tang binè mènta pèsa. Mènta aterraghi ka romana. "Keng mon sampèyan ta' ngater kaulâ, dhigghâl kaulâ palèmana dhibi'. Tellak kaulâ, Mak. Pabhersè kaulâ, ghi! Kabin Tona!" oca'na tang binè sambì alompet kalambhi ka ettas celleng. Binè sè sambì nangès bân engko' èdhina ka pangkèng tèmor.

"Klotthak, gerdhâm!"

Labâng la temmo èbhântèng. Tang binè berka' ka lorong bân ettassa. Engko' dhuli nabâng. Êcandhâk tanangnga, tang binè arondhâ. "Engko' ta' èpakala'a ka ora'na bâbinè'," è dâlem atè. Tegghu'ân èpasekken. Sapolo kalè lebbi sekken dâri sabellunna.

Napa' ka ampèr engko' ngoca', "Mon bâ'na pajhât mènta terraghi, èdìngngaghi!"

Dhâkkala tang binè neng-enneng, ngarep engko' ngaterraghi ka bengkona. Engko' nerrossaghi tang oca', "Bâ'na mènta tellak marghâna engko' lèbur bân orèng laèn?"

"Tellak kaulâ, Mak!"

"Èyya' laddhing. Tegghu'!" engko' ajhulu laddhing sè ghellâ' èkala' è pangkèng tèmor. Tang binè nyorot. Matana pagghun aghârâbhâs aèng mata, "Tegghu', Lè! Engko' saporâ! Engko' kalèro ka bâ'na. Kèng mon engko' soro nellak bâ'na, engko' taqâ' kèrana nellak. Mon bâ'na la ngeppas sè apèsa'a bân engko', tong sèttongnga jhâlân, bâ'na otabâ engko' kodhu matè sala sèttong. Engko' ta' bisa matè'è bâ'na. Èyya' laddhing, Lè, engko' patè'è! Bhuru bâ'na bisa apèsa bân engko'."

Tang binè ghân jâdiyâ pas ajikkrek toju', ta' metto oca'. Nangès sampè' ta' ngennèng anyabâ. Engko' toju' è adâ'na. Sajjheggâ kadhâddhiyân jârèya engko' aromasa aotang jhânjhi. Sanajjân tang binè la matè, engko' enjâ' ta' abinè polè. Tellakka engko' bân tang binè bânne tellak sorat tapè tellak patè.

Satèya oqî' kadhibi' arèya pèlèyanna engko'. Sangajâ engko' ta' apolong ka na' poto. Engko' molè ka bengko patobin sangkolanna eppa'-embu' ka tarètan binè' sè la aghâlluwi dâri engko'. Tang alè' matè kalabân panyakèta dhibi'. Dâri ghi' mèra laku andî' panyakè' jân-ajânen. Mèlana engko' ta' apolong ka na' poto sambì terro arabâdhâ tarètan. Èbhârât mano', to na'poto la padâ tao ngabbher bân la bisa nyarè kakan dhibi'. Bân polè engko' ta' nyaman mon oqî' pas ngakan lakona na' poto.

Ghâresghessâ kolè' bân ngaronyona tolang èlambânè cèthak sè yer-bhiyerrân, mata pagghun ta' bisa èghibâ meddhem. Nasè' sè ghellâ' ghu-lagghu èyaterre ponakan ghun lowang paddhuna. Èber rassana cèya. Ana' telloa'an lalakè' kakabbhi la para' dî mènngu taqâ' ngop-nyongop. Palèng cè lekkassa na'-kana' katello ngongngang engko' samènngu sakalèyan. Ghellâ' ghu-lagghu atanya ka ponakan, ca'na enjâ' taqâ' pa-apa.

Ana' sè sarèyang, ca'na ponakan, tello arèyanna potosan tellak bân sè binè'. Sè binè' mellè pasa amarghâ tang na' poto ca'na ta' abâlânjhâi. Mon èbâlâi bân mattowana ca'na ghi' dhujân lè'-malè' caca. Ompama amaèn kon mattowana ta' èkennèng pèntaè tolong. Èsoro mokkal kenqhâddhâ sapè ca'na pas ngoca', "Bâ kaulâ kan ta' ngobu sapè ollè ta' osa mokkal kenqhât. Manabi pon ta' bisa arabât sapè, dî ma' nyapè empèyan. Pas jhuwâl, na!" Bâriyâ ca'na ponakan, saotta tang kacong ka mattowana.

Ngàèdìng carètana engko' ghun neng-enneng. Lakar tang ana' mon soro acaca, è dîmma nemmowa kala. Èpakuliya, ollè titel sarjana iyyâ ghun pènter apalè caca. Tapè iyyâ ghun ngala' bhenderrâ dhibi'. Mon soro teppa' è dîmma ollèya teppa', jhâ' tang ana' ta' enqâ' ngajhi tènnga. Ta' enqâ' ngajhi abâ'. Pènterra, ènthèng ka orèng. Ma' ka orèng otabâ ka mattowana, ka engko' bhâi ngènthèngngaghi.

Ènga' ka carètana ponakan ghellâ' ghu-lagghu, ènga' kèya ka pessenna kaè, "Asar mabâ wa Cong, bâ'na mon noro'a engko'," ca'na kaè sè ngaton ka engko' è antarana engko' tètung bân ngèding òu malemmanna. "Poko' ta' osa amèt ka sapa-sapa. Apa polè ana'na bâ'na ta' dâteng. Makkè dâteng jhâ' lâ-bâlâ. Pas mangkat lajhu! Dhina apa ca'na engko'."

Mata sajân katondu. Pan-bârâmpa kalè colo' aowway. Cèthak sè ngabhiyer, rassa sakè'na ta' bisa èrassa'aghi polè. Tolang sè ngaronyo rassana loklak ghân sarowas. Gharesghessâ kolè', dâri sakèng celleppa, satèya la ta' èkarassa cellep. È dâi terros ka lèng-pèlèngan katon apello. È bâlukotan akalèmbâ' kaè sambì mèsèm bân ngoca', "Mayu, mangkat!"



Latèyan 1

Èyatorè salosso'è cerpen kasebbhut kalabân nyarè informasi sè cè' parlona lajhu carèt'aghi polè è yaḍâ'na kancana neng kellas. Kanca sè laèn aparèng sangghemman!



Latèyan 2

Èyatorè karembhâk sareng sakanca'an tor talektèghi cerpen kasebbhut kalabân nantowaghi bagiyân-bâgiyân unsur intriksik cerpen èyantarana:

1. tema
2. alut/plot
3. Setting (kabâḍâ'ân, kennengngan, sareng bâkto)
4. tokoh sareng panokohan
5. amanat cerpen



Latèyan 3

Sa'amponna panjhenengngan maos jhâjhârbâ'ân è attas, jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Macemma alur èngghi panèka bâdâ tello' macem. Sebbhuttaghi tor jhârbâ'âghi ponapa'an bisaos macemma alur kasebbhut!
2. Macemma latar jhugân bâdâ tello'. Sebbhuttaghi tor jhârbâ'âghi ponapa'an bisaos macemma latar kasebbhut!
3. Sudut pandang panèka bâdâ tello' macem. Sebbhuttaghi tor parèngè conto ponapa'an macemma sudut pandang kasebbhut!
4. Tokoh è pantha dhâddhi tello', sebbhuttaghi pantha'anna tokoh kasebbhut!
5. Sebbhuttaghi dhâ-tanḍhâ carèta pandâ'!

B. Èyatorè Maos

1. Carèta pandâ' ponapa sè Sampèyan mangghi'i ?
2. Ponapa Sampèyan bisa abhidhâ'aghi antarana cerpen sareng novel?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ghuru makon morèd ka'angghuy maos cerpen neng bâbâ panèka kalabân ètparèng pètodhu sareng ghuruna, salastarèna èmaos, Sampèyan aghâlimpo' sakanca'an ka'angghuy narèma pakon ḍâri ghurunya èngghi panèka:

1. Nyalosso'è cerpen kalabân nantowaghi ca'-oca' sè anyar bân èkamaskèl è ḍâlem teks cerpen
2. Sampèyan mampo mangghi'i makna tersurat sareng tersirat ḍâri teks cerpen.

Carana nantowaghi ma'na tersurat sareng tersirat neng teks cerpen kodhuna ngaghâli ra-carana, èyantarana:

1. Ma'na tersurat:

- a. Ma'na sè jhujhuk tatolès è ḍâlem teks bâca'an
- b. Bisa èkaghâli sacara literal
- c. Moḍḍhâ ḍâri ca'-oca' sè èghuna'aghi
- d. Ma'na neng ḍhâsarra carèta

2. Makna tersirat:

- Ma'na sè ngètek è bhâligghâ teks bâca'an
- Ngabhutowaghi tafsèr lebbi ngadâlem
- Tak èdhabuwaghi kalabân jhujhuk/langsung
- Akanthèk sareng pessen, temaotabâ maksod sè taèrrep dâri sè ngangghit.

Opamana: cerpen bhâb na'-kana' mèsken:

- Tersurat : kisana sabbhân arèna na'-kana' kasebbhut
- Tersirat : kritik sosial bhâb ta' adhillâ dâri segi ekonomi

Carana mangghi'i ma'na tersurat sareng tersirat, èngghi panèka:

- Tersurat : maos teks bâca'an ponapa bâdâna
- Tersirat : Maos è antarana bhâris, ngaghâli konteks (kabâdâ'ân) sareng simbolisme otabâ dhâ-tandhâ sè bâdâ neng bâca'an

Sorat dâri Sarmina

Sarmèna ella abid bâdâ è Jhâbâ. Tello' menggu sè tapongkor Sarmèna apessennan jhâ' bhâkal molèya ka Madhurâ. Eppa' so embu' ngèding pessen bâriya cè' bhungana. Gheragher sè tatemmowa bân kompoyya, ana'na Sarmèna. Saellana du mènggu dâri sè narèma pessen, Pa' Karim, eppa'na Sarmèna narèma sorat dâri Sarmèna. Serrèna Pa' Karim ta' tao maca, lajhu ngèba sorat jarèya ka ana' mantona, maksoddhâ èsoro bâcaaghi. Mantona narèma sorat jarèya sambu sem-mèsem. Pèkkèrra tanto Sarmèna ngabhâraghi sè molèya. Kolil mantona Pa' Karim lajhu maca èpakajâ.



Sumber Gambar: www.istock.com

Saellana marè Pa' Karim talèbât bhunga sabâb ca' na sorat sè èbâca Sarmèna dâtengnga arè Ahad, mènggu satèya. Sa arè agghi' sèngko' sè tatemmoa bân kompo, bâriyâ karettèka atèna Pa' Karim. Bu' Karim dhuli èsoro ka pasar abâlânjhâ. Sabhârâng sè èsoro belli, kabbhi bhângsana kakanan. Saellana dâpa' ka arè Ahad, kabbhi la dâteng, ana' bân mantona padâ akompol, kabbhi kalowarga Pa' Karim sabhârundhut akompol molaè ghu-lagghu. Mongghu dâ' Pa' Karim adântè' dâri lagghu ka abân èghârâssa cè' abiddhâ. Kongsè malem Sarmèna ta' dâteng. Sabâgiyân dâri kakanan sè èambâ'aghi la èkakan. Nyongop bâkto Isya, Pa' Karim katamoyan Madin jhârâghân ghânteng è kampongnga. Pa' Karim atotoran jhâ' ana'na Sarmèna asoradhân dâtengnga arè satèya, tapè tadâ' dâteng. Bhâ' arapa yâ, oca'na Pa' Karim sambu matao soratta Sarmèna katamoyya. Madin nampanè sorat bhuru lajhu maca. Marè maca lajhu ngoca':

"Pya dhika sala Ka'."

"Sala bârâmma ...?" Sambhiddhâ Pa' Karim ta' ngartè.

"Sarmèna burung sè molèya, mëlana lajhu ngèrèm sorat."

Ngèding oca'na Madin bâriya, Pa' Karim dhuli ngolok mantona. Mantona ngartè jhâ' mattowana pegghel marghâ aromasa èco-koco. Mantona ngako jhâ' abâ'na ta' tao maca bân nolès marghâ ta' tao asakola. Satèya Pa' Karim bân Bu'na Karim lajhu meddhet, sambu ngabâs dâ' kakanan sè ghi' bânnya' karèna.

Madin ngoca' laonan sambu mèsem: "asakola nèko pajhât parlo sabâb rajâ ghunana....". (Asas)



Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân akor sareng cerpen “SORAT DĀRI SARMINA” kasebbhut!

1. Ponapa tèmana cerpen kasebbhut?

2. Ponapa tokoh sareng panokohanna cerpen kasebbhut?

3. Kadhiponapa sètting sè bâdâ neng cerpen kasebbhut? Jhârbâ'aghi!

4. Kadhiponapa pessen sè bâdâ neng cerpen kasebbhut?

5. Jhâjhâl sarè ca'-oca' sè malarat neng cerpen kasebbhut, lajhu sarè artèna neng kamus!



Latèyan 2

Èyatorè abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'- oca' sè bâdâ è bâbâ panèka Kalabân aghuna'aghi bhâsa ènggghi bhunten!

1. nampanè : _____
2. èco-koco : _____
3. èghârâssa : _____
4. mantona : _____
5. tatemmowa : _____



Latèyan 3

Jhâjhâl abhâdhi rèngkessanna cerpen “SARMINA” neng bukuna bang- sèbâng, lajhu carètâ'aghi è yaḍâ'na kellas hasèlla ḍâ' kancana!

C. Èyatorè Abu-Dhâbu

1. Ponapa sampèyan pangalaman nyarèta'aghi carèta ra'yat Madhurâ?
2. Ponapa Sampèyan ngaghâli carètana asal-mowasalla kennengan sè bâdâ è Madhurâ?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhâbâ'anna ghuru. Neng lalampa'an panèka Sampèyan kodhu ngaghâli saè ongrodhâna carana nyarèta'aghi èssèna cerpen.

Ongrodhân carana nyarèta'aghi èssèna cerpen:

- (1) Maos bâca'an kalabân ghu-ongghu talètè;
- (2) Mèlè pokeddhâna carèta sè aghânèhu' nêlay;
- (3) Serrat akor sareng ongrodhâna tor kadhâddhiyân-kadhâddhiyân sè bâdâ;
- (4) Atthokkaghi tor rangkè' pokeddhân-pokeddhân carèta sè ampon ècathet (èserrat) sacara rontot tor jhângkep.

Maos Patètè!

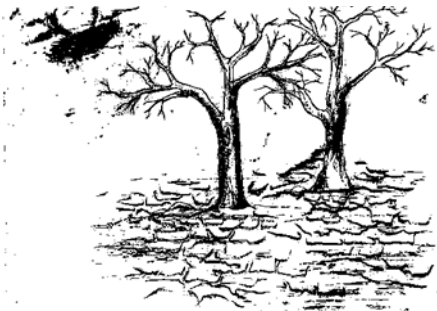
Parkara Nèmor Kara

Enalèkana Rato Ronggosukowati marènta Mekkasân (1530-1616) è Madhurâ kadhâddhiân nèmor lanjhang sè èsambhât kèya nèmor kara, abiddhâ ḍutaon. Saabiddhâ ḍutaon jârèya è Madhurâ manossa bân èbinna paḍâ arebbhu' aèng. Sè bâriyâ asabâb ngay-songay bân sombher ella paḍâ kerrèng.

Èbâkto jhâman nèmor kara jârèya kèya Rato Ronggosukowati talèbât sossa tapè lajhu ḍâri asopenna ngartè jhâ' sabâbbhâ nèmor kara jârèya marghâ bâḍâ orèng kaḍuwâ atapa è tèmor lao'na kraton. Ḍâri sopennana bhuru mon orèng sè kaḍuwâ ambu sè atapa, bhâkal ojhân. Kalagghuwâna Rato makon papatèna nyabis ḍâ' orèng sè atapa jârèya makon ambu sè atapa. È bâkto kè patè mangghii orèng tapa sè kaḍuwâ lajhu kè patè nyo'on rèng kaḍuwâ sè atapa ambuwâ atapa nyoppèrè ghâgghâr ojhân. Orèng Tapa sè sèppowan mator ka papatè, marghâna abâ'na nyo'on ta' ojhân marghâ ta' andi' bengko pangaobhân.

Tao bâriyâ papatè dhuli abâli ka kraton ngatorè pamèyarsa ka Rato. Saamponna Rato mèyarsa, Rato makon èngghâl abhâḍhiyâgghi bengko ka'angghuy rèng kaḍuwâ sè atapa. Ta' dhumandhiân saellana rèng kaḍuwâ sè atapa maso' ka bengkona sè èbhâḍhiâgghi Rato sanalèka jârèya kèya lajhu ojhân ce' dherressa.

Sanyatana rèng tapa sè kaḍuwâ jârèya majadi' so ponakanna, iyâ arèya Kyaè Abdurrahman pottrana Modhin Tèjhâ. Bân ponakanna sè anyama Bhindhârâ Bungso.



Sè kaḍuwâ èpakon ghuruna iyâ arèya Kyaè Aji Gunung neng è Sampang. Kyaè Abdurrahman èpakon maddhek pasantrèn è alas rabâ jârèya. Mèlana è jâḍiyâ lajhu bâḍâ pasantrèn kyaèna ajhuluk Kyaè Aghung Rabâ. Dhinèng panakanna lajhu araji ka Lenteng Songennep pas lajhu ghâḍhuwân pottra anyama Bhindhârâ Saod.

Dhinèng èbâkto nèmor kara jârèya kèya neng Songennep èrabuwi sèttong ulama ḍâri Kudus sè pajhât bâjâna Sunan Kudus. Bân rabuna pajhât èpakon Sunan Kudus kaangghuy abhânto orèng tanè Songennep sabâb bâjâna jârèya cakang bhâb èlmona tanè, mèlana rèng-orèng nyebbhut ḍâ' salèrana pangèran Katandur, lantaran artèna katandur iyâ arèya atatamen.

Sabâna maghârsarè Songennep sè ḍutaon ta' ngasèlaghi paḍi marghâ taḍâ' aèng, satèya sareng Pangèran Katandur èpakon arḍungè lajhu ètamennè bhângsana obi sareng tenggâng otabâ sabbhrâng sè nè-binèna ngèbâ ḍâri Kudus. Saellana ollè lèma bulân sè ètamen bhuru ella ngasèlaghi perghi tor bisa èkaorèp, rèng-orèng ta' laèp polè. Ḍâri bâkto jârèya tamennan bhângsana tales bân obi sarta tenggâng otabâ sabbhrâng lajhu kasebbhâr ḍâ' saantèro Madhurâ. Sabâb ḍâri kabhâr ka kabhâr pas bânnya' orèng noro' pato atatamen kantha sè ètamen Pangèran Katandur. Sanyatana Pangèran Katandur rèya bânne ghun pènter atanè, tapè salèrana mubaligh nyebbhârâghi Aghâma Islam. Pajhât asma sokklana Pangèran Katandur iyâ arèya Syeh Sayyid Akhmad Baidhowi sè pasarèanna bâḍâ neng dhisa Pamoloan, Songennep. Salèrana sèdhâ neng taon 1248 H otabâ 1412 M. (Asas)



Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Taon saponapa è Madhurâ katèbhânan nèmor kara/lanjhâng?

2. Kadhiponapa kabâḍâanna Rato Ronggosukowati è bâkto nèmor kara?

3. Èyatorè jhârbââghi parkara maghârsarè Songennep akor sareng kabâḍâ'ân tamennan!

4. Èyatorè jhârbâ'âghi pasèra sè atapa è alas rabâ!

5. Taon saponapa Syech Sayyid Akhmad Baidhowi sèdhâ?



Latèyan 2

Jhâjhâl Sampèyan aghâlîmpo' sareng kancana, palèng sakonè' 3 (tello') morèd, saellana ètantowaghi ghâlîmpo'na, lajhu Sampèyan abhâk-rembhâk ka'angghuy nyarè ma'na tersurat sareng ma'na/ tersirat sè bâdâ neng cerpen “Parkara Nèmor Kara”!

1. Ma'na tersurat:

2. Ma'na tersirat:



Latèyan 3

Èyatorè nerrossaghi abhâk-rembhâk sareng sakanca'an bhâb cerpen “Parkara Nèmor Kara, ka'angghuy nyarè ca'-oca' sè malarat otabâ sè èkamoskèl, lajhu sarè artèna è dâlem kamos bhâsa Madhurâ. Salastarèna èsarè artèna, lajhu jhârbâ'aghi neng aḍâ'na kellas lajhu kanca sè laèn aparèng sangghemman!

Jhâjhârbâ'ân Oca' Obâ'ân sè Èrangkep

Oca' obâ'ân sè èrangkep maksoddha oca' asalla èrangkep, bâdâ ennem macem:

1. Oca' rangkep buto

Contona oca' rangkep buto:

ana'-ana', buku-buku, bhagus-bhaghus, celo'-celo', cobik-cobik, dâdâr-dâdâr, dhâmar-dhâmar, dâdâ-dâdâ, andha-andha, èlong-èlong, gâgâ'-gâgâ', ghâli-ghâli, juju'-juju', jhuba'-jhuba', korse-korse, lomarè-lomarè, morèd- morèd, nasè'-nasè', orèng-orèng, pasar-pasar, roko'- roko', satè-satè, tanang-tanang, bân samacemma.

2. Oca' rangkep aḍâ' pagghun sowarana.

Contona oca' rangkep aḍâ' pagghun swarana, kadhâng etoro'e panotèng: bâbâles, bâbâtek, kakanan, lalakè' mamaca, nanamen, rarasana, sasanga', tatamennan, bân samacemma.

3. Oca' rangkep aḍâ' aobâ sowarana.
Contona oca' rangkep aḍâ' aobâ sowarana kaḍhâng etoro'e panotèng: babinè', cacomot, ḍaḍuwa', jhahjuluk, lalema', mamèso, manolès, papolong, rarosak, sasocan, tatèngkan, tatèngghun, bân samacemma.
4. Oca' rangkep buḍi pagghun sowarana.
Contona samacem oca' rangkebhân buto èrèngkes: na'-ana', ku-buku, ghus-baghus, lo'-celo', bik-cobik, dâr- dâdâr, mar-dhâmar, dâ-dâdâ, dhâ-andhâ, long-èlong, ga'-gâga', li-ghali, ju'-juju', bâ'-jhuba', se-korse, re-lomarè, rèd-mored, se'-nasè', rèng-orèng, sar-pasar, ko'-roko', tè-satè, nang-tanang, bân samacemma.
5. Oca' rangkep buḍi aobâ sowarana.
Oca' rangkebbân budi aobâ sowaraña. Contona: âr-bhâlâir, car-kalacèr, lang-saghulung, sa-losè, dâr- nyalandâr.
6. Oca' rangkep samar.

Jhâjhârbâ'ân Oca' Obâ'ân sè Ollè Sessellan

Bannya'na sessellan bâḍâ 6, iya areya = al, ar, en, in, om, um. Kennengnganna sessellan neng dâlem oca', bâḍâ neng budina konsonan sè ḍâ'-aḍâ' neng oca' asal.

1. Contona oca' obâ'ân sè olle sessellan (al): burik dhâddhi bâlurik, ghimpo' dhâddhi ghâlimpo', ghugghu' dhâddhi ghalugghu', ghattong dhâddhi ghâlatong, ghigghi' dhâddhi ghâligghi', jhimet dhâddhi jhâlimet, jhujju' dhâddhi jhalujju', jhijji dhâddhi jhâlijji, keppong dhâddhi kalèppong, ngakak dhâddhi ngalakkak.
2. Contona oca' obâ'ân sè ollè sessellan (ar): ghibbhung dhâddhi ghâribbhung, kessek dhâddhi karessek, kettek dhâddhi karettek, kettep dhâddhi karettèp, kenneng dhâddhi karennèng ngaceng dhâddhi ngaraceng, ngambang dhâddhi ngarambâng, bân samacemma
3. Contona oca' obâ'ân sè olle sessellan (en): parèng dhâddhi penarèng, ponjhul dhâddhi pènonjhul, tèmbhâng dhâddhi tanèmbhâng, tèmpak dhâddhi tanèmpak, tojjhu dhâddhi tenojjhu, tolong dhâddhi tenolong.
4. Contona oca' oba'an sè ollè sessellan (in) : bhâreng dhâddhi bhinareng dhâbu' dhâddhi dhinabu' dhudhing dhâddhi dhinuding dhulat dhâddhi dhimulat dhulâng dhâddhi dhimulâng dhulit dhâddhi dhinulit dhungkap dhâddhi dhinungkat tabâr dhâddhi tènabâr (dhinabâr) bân samacemma.
5. Contona oca' oba'ân sè ollè sessellan (om): raket dhâddhi romakèt, salen dhâddhi somalèn, sekkar dhâddhi somekkar, sengnet dhâddhi somengngèt, tape dhâddhi tomapè, tèbha dhâddhi tomèbhâ, tekka dhâddhi tomekka, tolos dhâddhi tomos, toron dhâddhi tomoron.
6. Oca' obâ'ân sè olle sessellan (um): ghâtè dhâddhi ghumatè, ghântong dhâddhi ghumantong, ghulung dhâddhi ghumulung, ghasek dhâddhi ghumasèk, jhembhar dhâddhi jhumembhâr, jhenneng dhâddhi jhumenneng, jumbhu' dhâddhi jhumumbu, bân samacemma.

D. Èyatorè Nyerrat

1. Ponapa Sampèyan perna èpakon ghuruna ka'angghuy nyerrat carèta ra'yat?
2. Ponapa Sampèyan perna nyerrat carèta ra'yat mènorot pangalamanna dhibi'?
3. Ponapa Sampèyan ngaghâli dâ' oca' sè ollè sessellan (sisipan) sareng oca' obâ'ân sè èrangkep?



Nyerrat Cerpèn

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ðhimèn ka'anghuy kèngèng kariðâ'ânna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhâbâ'anna ghuru. Neng lalampa'an panèka Sampèyan kodhu ngaghâli saè carana nyerrta cerpen mènorot pangalamanna.

Carana nyerrat cerpen menorot pangalamanna dhibi', saètona ta' malarat manabi èkaghâli saè ra-carana otabâ onðhâghânna. Namong sè parlo èkaghâli è dâlem nyerrat cerpèn èkabhuto ngaghungè kamampowan sè langkong saè nyopprè carèta bisa èpaðâpa' ka sè maos kalabân saè.

Sè parlo èkaghâli saè èngghi panèka cerpen otabâ carèta pandâ' bhidhâ sareng novel, dâri oca'na ampon bhidhâ, maka è dâlem nyerrat cerpen ta' bhuto abâr-lembâr akadhiyâ novel. Sabhâligghâ cerpèn namong maðâpa' bâgiyân-bâgiyân tatanto bisaos è dâlem sèttong kadhâddhiyân otabâ carèta, Bâðâ sè aparèng pamangghimanabi nyerrat cerpen kodhu bânnya'na 10.000 oca', bâðâ jhughânan sè aðhâbu 500 kantos 30.000 oca'. Namong ðhâsarrepon bisa èparèngkes manabi cerpèn aropa'aghi carèta fiktif otabâ non fiktif sè jumlah oca'na tabâtes tak lebbi dâri 30.000 oca'.

Saterrossèpon carana nyerrat kodhu ngaghâli ka onðhâghânna è bâbâ panèka:

1. Nantowaghi ide (pamangghi)
2. Nantowaghi premis (pernyataan ðhâsar)
3. Nantowaghi alur (plot)/ jhâlanna carèta
4. Nantowaghi panokohan otabâ bâbâtegghâ tokoh otabâ panglako
5. Nantowaghi setting otabâ kabâðâ'ân kennengngan, kabâðâ'ân bâkto, sareng kabâðâ'ân/situasi.

6. Nantowaghi point of viuw (oca' ghântèna orèng sè èghuna'aghi; ponapa nyamana orèng, otabâ oca' ghântè)
7. Nantowaghi amanat otabâ pessen
8. Ngabidhi nyoson Outline otabâ okara sè poket/thok-lanthogghâ otabâ bârângkana carèta

Salaèn kasebbhut. Carana nolès carèta pandâ' adhâsar rancangan kantos carèta sè èkaghâbây lebur bân kreatif:

1. Paragraf sè mamolan kodhu lebur. Paragraf sè mamolan aropa'aghi konci. Carèta pandâ' aropa'aghi karangan sè pandâ' kantos kodhu langsung maso' dâ' ka pokok persoalan.
2. Ngalè kabâdâ'ân Aghâmbhârraghi sèttong latar tarkadhâng abhutowaghi detail sè bhâghus sareng kreatif. Aghâmbhârraghi kabâdâ'ân kodhu sè laèn dâri biyasana kantos para maos bisa lebur dâ' ka carèta kasebbhut.
3. Aghuna'aghi okara efektif. Okara efektif èngghi panèka okara sè langsung abherri' kesan dâ' ka para maos. Kalabân aghuna'aghi okara efektif para maos bisa sajân ghâmpang mahami maksud dâri carèta kasebbhut.
4. Maghuli tokoh È dâlem carèta tantona bâdâ tokoh. Tokoh kasebbhut kodhu bâdâ tor aghuli kalabân fisik bân psikis kantos aghâmbhârraghi kabâdâ'ânna sè akor sareng kaoḍiân rè-sa'arè
5. Fokus carèta. Dâlem carèta pandâ', sakabbhina kodhu fokus dâ' ka sèttong parsoalan sè poked.
6. Akhèr carèta Akhèr carèta kodhu èakhèrè manabi parkara ampon èyangghâp lastarè.



Latèyan 1

Èyatorè sampèyan sadhâjâ abhâḍhi kerangka karangan kalabân tèma sè èkasokanâ sè cocok sareng idena (pamangghina) sè ampon èbhâḍhi sareng sampèyan sadhâjâ, salastarèna èbhâḍhi lajhu materros nyerrat karanganna kantos dhâddhi carèta pandâ'!



Latèyan 2

LÈMA ÈBU MÈNTA SALAMET

Angghidhân: H.M. Dradjid, BA.

Bulla pajhât tokang bèca' ngabidhi ghi' cèng-lancèng, amarghâ asakola coma ghân SD bisaos. Mèlana mon acaca ka sakanca'an otabâ ka panompangnga, ampo samettona sè tarkaḍhâng mapegghellân otabâ maghellâ'ân orèng. È sèttong bâkto bâḍâ panompang sè atanya ka Bulla." Man, dhing ka pasar ko'issa sanapè ongekossa?" Bulla ajâwâb salorghâna." Biyasa Bu, mon ka pasar ka' issa sapolo èbu. "Aḍu.....mè' cè' larangnga?" Saoddhâ rèng binè' ghâpanèka ."jhâ' pasar paḍḍhâng ḍâri ko'iyâ." Kadhi ponapa mon lèma èbu." Bulla kala' sanyamana ajâwâb." Bu, bulân ka' rowa èkatèla' ḍâri ko'iyâ. Torè kaulâ aterraghi èbâjârâ sapolo èbu ropèya ghi....?" Bulla nyaot." Ghi pon torè, èghâbâyyâ rus-ghârus." Ahèrra Bulla ngaterraghi rèng binè' ghâpanèka kalabân majhâlân bèca'na ta' samastèna maskè jhâlâna rosak pagghun èbhâs-tarabhâs ayut-liyut kantos sè nompâ' rak-oraghân." Man, bulâ bânne karong, jhâ' rak-terrakkaghi ka jhâlân sè rosak!" Rèng binè' ghâpanèka aora' ka Bulla. Tapè Bulla kala' sanyamanna ajâwâb: "jhâ' rèng lèma èbu sampèyan mènta salamet!" Jhâ' sakèngnga poron sapolo èbu so kaulâ bèca' panèka èpajhâlân èpalannyo" Saoddhâ Bulla èkala' samettona. "Metthèk ḍâri Bulletin Pakem Maddhu kapèng 40"

Mènorot tokèlan carèta bhâb "Lèma Èbu Mènta Salamet". Ngèrèng abhâḍhi rèngkessanna carèta, ponapa pessen sè bâḍâ neng carâta kasebbhut!



Latèyan 3

Èyatorè sampèyan sadhâjâ abhâḍhi okara abhâsa enjâ' iyâ kalabân aghuna'aghi oca' rangkep è bâbâ panèka!

1. tatèngghun : _____
2. car-kalacèr : _____
3. mar-dhâmar : _____
4. ku-buku : _____
5. pè-sapè : _____



Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tanḍhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Torè Èmodhi sareng Sakanca'an	Ngaghâli	Ta' ngaghâli
1.	Abdhina ampon onèng carana nalèktèghi èssèna cerpen		
2.	Abdhina ampon onèng carana nalèktèghi unsur intrinsic cerpen		
3.	Abdhina ampon onèng carana mangghi'i amanat è ḍâlem cerpen		
4.	Abdhina ampon onèng carana nyerrat cerpen		
5.	Abdhina ampon onèng aghuna'aghi oca' sè ollè sesselan sareng oca' rangkep neng okara		



Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Mamolan	: awwâl, sè sapèsan, kabidhân
Maghârsarè	: ra'yat
Nèmor kara	: nèmor lanjhang
Nalèktèghi	: nyalosso'è, meneliti (BI)
Panglako	: tokoh, panjhâk
Sessellan	: sisipan (BI)
Oca' rangkep	: kata ulang (BI)

E. Panèlayan Bâbulângan 2

Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè. Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

Kirangan Èsangghu Nyamana Orèng

Lambâ' bâḍâ Cèna nompâ' seppur ḍâri Sorbhâjâ èntara ka Jember. Bâjâ pokol pètto' lagghu Cèna ghellâ' mangkat nompâ' bèca' ḍâ' stasion Semmut, pas toron terros mellè karcis seppur neng lokèt. Bhâreng la ollè karcis terros maso' ka perron seppur pas onghâ ka seppur sè jurusân Jember.

È attas seppur bâḍâ bâbinè' sè ella toju' kaaḍâ' bân patoju'na cè' sègheghâ. Orèng binè' jârèya ta' ngartè bhâsa Indonesia apa polè bhâsa Madhurâ. Cèna ghellâ' pènter bhâsa Madhurâ sabâb Cèna Madhurâ.

Teppa' pokol 7.30 lagghu. Kapala Stasion mamonyè pluit, seppur molaè mangkat ajhâlân rè-lèrè, bit-abit molaè abâk santa', sajân abit atambâ santa' nyalèp motor bân tatompaa laènna. Dâ'-ađâ'na seppur lèbât èpèngghir koththa, nangèng ta' sabâtara abiddhâ pas lor-nyellor ka sabâ, tegghâl bân alas.

Ta' abit sè toju' kađuwâ'ân pas molaè acaca tapè pacacana noro' bhâsana bi'-dhibi' sèbâng sè Cèna aoca' Madhurâ, sè bâbinè' aoca' Jhâbâ. Seppur lèbât ètengnga tamennan bhâko sè ghus-bhâgus bân ngabhiru, orèng cèna atanya: Bhâ' pasèra sè ghâđhuwân kebbhun bhâko panèka

Bhu? Jâwâbbhâ orèng binè' ghâpanèka: "Kirangan." (bhâsa jhâbâ), maksoddhâ kirangan bhâsa Madhurâna: ta' onèng, otabâ: ta' tao. Cèna ghellâ' nyangka dâlem atèna Kirangan nyamana orèng sè anđi' bhâko. Kalèro sangka, sabâb Cèna jârèya ta'tao bhâsa Jhâbâ. Seppur terros ajhâlân lèbât kebbhun tebbhu, orèng Cèna pas atanya polè. Pasèra sè ghâđhuwân kebbhun tebbhu panèka Bhu? Jâwâbbhâ orèng binè': "Kirangan" orèng Cèna jârèya pas ngoca' dâlem atèna, Kirangan cè' soghina, bânnya' sabâna anđi' kebbhun bhâko anđi' kebbhun tebbhu.

Seppur terros ajhâlân pas maso' lèbât kebbhun tè bân kopi ru-bhiru bungkana, asrè abâsanna cè' lèburrâ. Pas atanya polè, Cèna jârèya; Bhu, pasèra sè ghâđhuwân kebbun tè sareng kopi panèka ma'cè' bhâghussâ tor ru-biru sarengan polè kebbhunna cè' lèbârrâ? Jâwâbbhâ orèng binè', "Kirangan". Orèng Cèna jârèya atambâ kasambu' tor ngoca' dâlem atèna Kirangan soghi ongghu, anđi' kebbhun bhâko, tebbhu, te, kopi, ađu soghina, bhâ' kantha sapa orèngnga sèngko' terro kennala.

Seppur sè ajhâlân pas molaè maso' ka koththa Jember'. Neng è jhâlân orèng Cèna pas nangalè rèng-orèng ngèrèngaghi jânasah. Orèng Cèna jârèya pas atanya polè: Bhâ' pasèra sè matè Bhu'..? Rèng binè' nyambhit: Kirangan. Orèng Cèna pas ngoca' cè' kajâna: Neserra Kirangan, bânnya' dhunnya ella matè, pangarana sèngko' ghi' terro tagheppoghâ. (*Epeththèk dâri Ta-carèta dâlem Depdikbud, 1981 Bhâb Sastra Moderen Madhurâ*)

a. Èyatorè pèlè jâwâbhân sè palèng lerres maghut ka carèta kasebbhut!

1. Lambâ' bâđâ Cèna nompâ' seppur dâri Sorbhâjâ èntara ka
 - a. Jember
 - b. Bandung
 - c. Madhurâ
 - d. Pasuruan
2. Bâjâ pokol pètto' lagghu Cèna ghellâ' mangkat nompâ' bèca' dâ'....
 - a. Stasion
 - b. Terminal
 - c. Terminal bis
 - d. Stasion Semmut
3. È attas seppur bâđâ bâbinè' sè ella toju' kaađâ' bân patoju'na
 - a. Salpa'na
 - b. Cè' sèghegghâ
 - c. Cè' patotta
 - d. Cè' alossa
4. Ta' abit sè toju' kađuwâ'ân pas molaè acaca tapè pacacana noro' bhâsana bi'-dhibi' sèbâng sè Cèna aoca' Madhurâ, sè bâbinè' aoca'
 - a. Inggris
 - b. Sonđhâ
 - c. Jhâbâ
 - d. Madhurâ
5. Teppa' pokol 7.30 lagghu. Kapala Stasion mamonyè
 - a. klakson
 - b. messin
 - c. spiker
 - d. pluit

6. Seppur terros ajhâlân pas maso' lèbât kebbhun
 - a. tè bân kopi ru-bhiru
 - b. salak
 - c. rambutan
 - d. dhurin
7. Orèng Cèna jârèya atambâ kasambu' tor ngoca' dâlem atèna Kirangan
 - a. Kalonta onggghu
 - b. Bhâjrrâ onggghu
 - c. soghi onggghu
 - d. jhâjâ onggghu
8. Rêd-morêd ella abhâris neng lapangan ka'angghuy noro' upacara. Oca' rêd-morêd aghânḍhu' artè
 - a. Morêḍ onggghuwân
 - b. Bânnya' morêd
 - c. Morêḍ lakè'an
 - d. Morêd bâbinè'
9. Orèng sè soghi ka'dissa ampon tèbhâ. Oca' tèbhâ, manabi ollè sessellan dhâddhi
 - a. tomèbhâ
 - b. tombhâ
 - c. tobhâ
 - d. tatombhâ
10. Ê bâbâ panèka carana nolès carèta pandâ', kajhâbhâna
 - a. Paragraf sè mamolan kodhu lèbur
 - b. Aghuna'aghi okara efektif
 - c. Maghuli tokoh Ê dâlem carèta
 - d. Carèta kodhu rêngkes

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka ponapa maksoddhâ!

1. Sebbhuttaghi ongrodhân carana nyarèta'aghi èssèna cerpen!

2. Sebbhuttaghi bân jhârbâ'aghi ponapa'an bisaos sè tamaso' bâgiyân intrinsik carèta pandâ'!

3. Mènorot toro'-ghilirrâ kadhaddhiyân, alur èbâgi dhâddhi tello'. Sebbhuttaghi alur kasebbhut!

4. Mènorot struktur, otabâ sasonanna kadaddhiyan, Alur aghânḍhu' pan-saponapan bâgiyân sebbhuttaghi alur kasebbhut!

5. Sebbhuttaghi bân jhârbâ'aghi mecemma latar!

c. Jhâjhâl abhâḍhi carèta pandâ' otabâ cerpèn mènorot pangalamannya bâ'na kalabân aghuna'aghi bhâsana bâ'na dhibi' sareng ejâ'ân 2011!



Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

31. Bâddhung amoso jhârum = Pangraja (orèng aghung) amoso ra'yat biyasa.
32. Bhâjhâk karana = Nèpo kalabân samar (alos),
33. Bâjâng akèlèr = Orèng sè lèbur dhir-ngèdhiraghi dhârâjât, pangkat, kapènterran otaba kasoghianna aba'na.
34. Bâk-abâk bâcca, mandi sakalè = Mon alako pa-apa jha' ghung-nangghung, paongghuan-ongghu (bâk-abâk = mandi dâri cètak sampè' kadâdâ, ta' sampè' sakojhur bhâdhân).
35. Bhâko ètolong, antos lemmessa = Orèng sè parappa'na pegghel ta' kennèng berri pètotor, antos sabbhârâ ghâllu, bhuru nasèhadhi (patotor nasèhat).
36. Bhâlâ karaba = Sana' parmèli.
37. Bâlâtang adhuwâs tambhâ', odâng sè katèmperran = Salana abâ'na dhibi' ètempoaghi ka orèng laèn (adhuwâs = mabhucor).
38. Bâli acan = Kajhubâ'ân èbâles kajhubâ'ân kèya.
39. Bâlibis amoso bhibhik = Ta' kèra dhâddhi sè atokara (bhibhik = ètèk).
40. Bâlibis molè ka rabâna = Senneng (bhunga) amargha bisa abâli polè dâ' kampong asalla.
41. Bâli matta = Orèng sè èparcajhâ ngoros sèttong kaparloan (èro-soro), abâli parcoma, ta' ollè pa-apa.
42. Bâli addhun = Abâli parcoma, ta' ollè sè èhajhâtaghi.
43. Bhândheng sabhalanan (satambhâ') èpatada' rong-kèrong sèttong = Orèng bannya' nemmo malo, margha jhuba'na têngkana orèng sorang.
44. Bânnè berrâssâ ètemporaghi (ècamporaghi) = Orèng sè ngadhungèng dhungèngnga orèng laèn.
45. Bânnè kaskèla = Bânnè orèng sè èkennèng ro-soro dân-bâdân, bannè dhunorra.
46. Bângal ajhuwâl, bângal mellè = Tao nyalè, tao kèya alako.
47. Bângalan = Oca'na orèng dâ' tamoyya jha' coma bisa ngangka'è biddhâng malolo, tada' ghu'-ghângghu' (jhâjhân) na.
48. Bângal katáro = 1. Orèng sè bângal ngoca' rang-terrangan sanajjhân bâdâ èadâ'na orèngnga, 2. Orèng otabâ kèbân, sanajjhân èaddhua è dimma bhai, mennangan.

49. Bângal katondingnga = Orèng sè coma bângal arasanan jhubâ'na mon tada' orèngnga. (tonḍing = tangkong = bugghigghâ sanjhâta)
50. Bânnè toronna buja = 1. Oca'na orèng, jhâ' tako' bâcca ècapo' ojhan, 2. Bânnè toronna orèng tako'an.
51. Bhângsa, obâng kobâsa = Orèng soghi, terro apa bhâi ghâmpang katorodhân.
52. Bhângsa asor = Ra'yat biyasa (orèng dumè').
53. Bhântal omba', sapo' angèn = Ekoca'aghi dâ' orèng sè pangghâbâyâ cè' sangsarana, nyarè kasap kalabân ataro nyabâ, (opama = alajar, majâng, bân samacemma),
54. Bhântèng alèrèk = Pajhellingnga orèng sè nyot-nganyot (ngajunjunè).
55. Bânnya' jhail = Ollè bânnya' cara malolo, hasèlla ta' saapa.
56. Bânnya' parjughâ, dhiddhi (sakonè') pangèsto = Orèng ari'-berri' kalabân èhlas.
57. Bhântèng matè bi' na'-kana' ngowan = Ekoca'aghi dâ' pangrajâ sè èpakala (èpatodus) pongghâbâ sè mabâ pangkaddhâ.
58. Bâ'-omba'an = Pajhâlâna orèng sè asarèyongan (gheddhur), ghi' bhuru ongghâr sake'.
59. Bârângkana rato = Sellèrra rato (binèna rato sè nomer 2,3 otabâ 4).
60. Bârâ perro'na = Pegghel sè coma èampet è dâlem atè, ta' èkalowarraghi.

Bâbulângan 3

BUDAYA

Sapè Sono' panèka kasennèan khas Madhurâ, kantos samangkèn ðilowaranna polo Madhurâ ghi' tað'. Asalèpon kasennèan sapè sono' panèka meddhâl ra-kèra taon 1962 neng kacamatan Bhâru kabhuptèn Mekkasân, neng è compo'na Pa' Klèbun H.Hairuddîn, Klèbun Dempo Bârâ'. Monggu ngangoðâdhân, ngèrèng malanggheng tor mèyara sapè sono' mènangka aset bhuðhâjâ Madhurâ.



Sumber Gambar: www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Jhâ' paroca', jhâ' panyalè, amè' tako' kasandhângan ana' dhibi'



Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi teks wawancara yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
2. Peserta didik mampu menganalisis unsur teks wawancara yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
3. Peserta didik mampu menentukan kosa kata baru dalam teks wawancara yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
4. Peserta didik mampu menemukan informasi atau beberapa pernyataan dalam teks wawancara visual yang dipirsa
5. Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat dari teks wawancara visual yang dipirsa.
6. Peserta didik mampu mempresentasikan hasil diskusi teks wawancara yang disajikan dalam bentuk visual dengan memperhatikan volume, intonasi, dan jeda.
7. Peserta didik mampu menulis teks wawancara berdasarkan pengalaman pribadi dan kehidupan sehari-hari, menggunakan *onḍhāghhân bhāsa* serta *bhāsa lalongèt* disajikan dalam bentuk visualisasi.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. Ponapa Sampèyan bisa abhidhâ'aghi antarana ḍhâ-kandhâ sareng wawancara?

2. Ponapa Sampèyan ampon ngamalè alampa'aghi wawancara?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng karidâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhâbâ'anna ghuru bhâb wawancara. Neng lalampa'an panèka, èyarebbhâ sampèyan sadhâjâ ngaonèngè ḍâ' bhâb wawancara. Wawancara ongghu-ongghu parlo mènangka èhtèyarra kaulâ sadhâjâ ka'angghuy ngaollè èlmo otabâna pa-ponapa sè ghi' ta' èkaonèngè. Wawancara tantowèpon bâḍâ pan-saponapan parkara sè kodhu èkaonèngè kaulâ sadhâjâ, sopajâ ḍâlem wawancara ta' kantos kalèro, tor jhârna' ollèna. Langkong jhârna'na ngèrèng maos bâca'an è bâbâ panèka!

CATOR PÈTANYA

Cator pètanya (wawancara) sè èmaksod èngghi panèka pètanya sè èatoraghi ḍâ'ka orèng laèn kaangghuy ngaollè jhâjhârbâân sè langkong jhângkep bhâb sèttong parkara. Cator pètanya (wawancara) sè èmaksod ghâpanèka bâḍâ ḍuwâ' macem èngghi panèka catoran (wawancara) terstruktur sareng sè ta' terstruktur. Sè èmaksod catoran (wawancara) sè terstruktur èngghi panèka pètanya sè ampon asaḍiyâaghi sabellunna pan-saponapan pètanya sè bhâkal ètanyaaghiâ. Sabhâligghâ sè ta' terstruktur.



Sumber Gambar: www.istock.com

Orèng sè èwawancaraè èsebbhut kalabân “narasombher”. Dhinèng orèng sè awawancaraè èsebbhut kalabân pewawancara. Orèng sè èwawancaraè “narasombher” ngaghungè ha' ka'angghuy èwawancaraè sè akor kalabân parkara sè èkaonèngè. Dhinèng orèng sè awawancaraè (pewawancara) anđi' kawâjibhân ka'angghuy partèngkan anđhâp asor bâkto awawancaraè. Wawancara anđi' maksod sareng tojjhuwân sopajâ ngaollè sèttong pangaonèngan sè èkaparlo, ka'angghuy panalèktèghân, jhughân kabhâr/berta.

Pan-saponapan cara sabellunna pewawancara alampa'aghi wawancara kasebbhut, èyantarana:

- a. Nantowaghi bhâb parkara sè bhâđhi è tanya'aghiyâ (tema). Sabellunnèpon wawancara, parlo ètantowaghi bhâb parkara sè bhâđhi ètanya'aghiyâ sopajâ ta'nyèngla đâri pa-ponapa sè èkaparlo.
- b. Nyoson pètanya sè bhâkal ètanya'aghiyâ.
Pètanya sè bhâkal èyatorraghiyâ kodhu èsoston, sopajâ rontot, tor jhârna'.
- c. Nantowaghi orèng sè bhâkal èwawancaraè (sumber)
Orèng sè bhâkal èwawancaraè (sumber) kodhu ngaghungè pangaonèngan sè akor kalabân sè èkabhuto.
- d. Arembhâk ka'angghuy nombuwâghi kasaroju'ân sareng orèng sè èwawancaraè (sumber) parkara bâkto, sareng kennengngannèpon.

Sa'amponna pan-saponapan sarat ampon èsađiyâ'aghi sabellunna awawancara, jhâ' kaloppaè jhughân parlo èpèkkèrè pan-saponapan parkara nalèkana alampa'aghi wawancara (berwawancara), èngghi panèka:

- a. Arasoghân sè sopan.
Ta'kèngèng ngangghuy kaos, sareng salebbâr.
- b. Nyadiyâ'âghi pakakas sè èkabhuto.
Akadhi bhulpèn, buku, sareng rekkaman (manabi parlo).
- c. Ngatorraghi bhâsa sè sopan.
Aghuna'aghi onđhâgghâ bhâsa.
- d. Ngatorraghi tatèngkan sè ta'nyakè'è pangghâliyân.
Anđhâp asor.
- e. Ta'arebbhu'jhuccong.
Ta'ajhângadâ'i đhâbuna orèng sè èwawancaraè(sumber).
- f. Nolès pa-ponapa sè èyangghep parlo.
Nolès pamangghi sè èyangghep parlo, jhughân pamangghi sè kobâtèr èkaloppaè.
- g. Aghâbây pokeddhâna wawancara, saamponna awawancaraè ampon rampong.

Conto cator pètanya (wawancara)

- A : Kabit taon saponapa panjhennengan mèyara sapè ?
- B : Kabit kana' kaulâ sareng orèng seppo ampon èpangobu sapè, sanaos bâkto ghâpanèka sapè kaaghunganna orèngseppo.
- A : Samangkèn panjhennengngan mèyara sapè saponapa mègghi' ?
- B : Alhamdulillah đâri asal kèngèng hâsèl ghâđhu otabâ paron buđu', samangkèn ampon ghâđhuwân dhibi' bâđâ tello pasang.
- A : Ponapa sè dhâddhi sossana sareng sè dhâddhi kombhirâna bâkto mèyara sapè.?

- B. : Èngghi ghâpanêka pajhât paḍâ bâḍâ, sossa bilâ bâkto nêmor ponapa polê nêmor lanjhang, lantaran bâkto ghâpanêka aêng, rebbhâ otabâ rambhânan paḍâ kerrêng, ahêrêpon sapê koros, ollê dhâddhi sapê pas gherring. Bhidhâ sareng bâkto nambhârâ', aêng, rebbhâ otabâ rambhânan paḍâ jhenno tor bânnya' kantos nyennengaghi bilâ ngabâs sapê lempo, bhersê sarta sêhat.



Latèyan 1

Èyatorê lampa'aghi wawancara è aḍa'na kellas akor sareng teks è bâbâ panêka, salastarêna alampa'aghi. Jhâjhâl sampèyan sareng sakanca'an nyalosso'è bhâr-kabhâr ponapa sè bâḍâ neng wawancara kasebbhut lajhu bhâḍhi rênkessanna mênorot bhâsana dhibi'!

Catoran (Wawancara) antarana morêd sareng Kepala Dinas

- Morêd : “Assalamu'alaikum Pa'!”
- Kapala Dinas : “Waalaikum salam!”
- Morêd : “Saporana Pa', abdhina morêd SMP Bhângkalan, maksod sareng tojjhuân terro apêtanyaa akor sareng Ujiân Nasional sè ampon kalampan sabbhân taon sakalêan. Kadhaponapa manabi èpataḍâ' Unas Pa'?”
- Kapala Dinas : “Mon taḍâ' Unas, bhân-sabbhân sakola'an sa Indonèsia ta' bisa èokor kamampoanna, sabâb Unas jârèya kaangghuy nantoaghi mampo enjâ'na morêd è ḍlem ngobâsanè pangajhârân. Mèla naghârâ lajhu mabâḍ katantoan kalabân mabâḍ Unas.”
- Morêd : “Aponapa Pa', ma' sabbhân taon nêlay Unas ka'ḍinto sajân tênggghi katantoanêpon?”
- Kepala Dinas : “Sabâb noro'è kabâḍân è naghârâ kita bân nêlay sè èpadhâddhi pandhuman jârèya tantona èpotos saellana èpanggghi hasèl Unas sabellunna. Tantona sè motos jârèya Bapa'-bapa' kita ḍri mentri pendidikan tor salaenna. Dhâddhi bhân-sabbhân sakolaan kodhu atoro' pato!”
- Mored : “Kadhaponapa mênorot pamangghiêpon Bapa' manabi Unas èoba UAS Pa'?”
- Kepala Dinas : “Iyâ sêngko' rêya sala sèttong pongghâbâna pamarènta sè wâjib ngalampa'aghi parêntana. Bân sêngko' dhibi' yâ satuju Na', sabâb kalabân bâḍna Unas rêya bisa ètemmo ghân ḍimma tênggghi rendna pangajhârân sè bâḍ è Indonèsia. Lamon ta' kantha jârèya bârâmma carana nantoaghi pendidikan rêya majhu otabâ enjâ'na. Dhinèng UAS, jârèya ka'angghuy ngokor pangajhârân sè bâḍ è kabupatèn. Mèlana beccè'na bâ'na ajhâr kalabân tarongghu

sopajâ bâ'na dhâddhi orèng Indonèsia sè aghuna mongghu ɖ' naghârâna bân bhângsana!"

Morèd : "Èngghi mator sakalangkong Pa', moghâ dhâddhiâ tambânâ pangaonèngan!"

Kepala Dinas : "Iyâ mara sèngko' nolongana adu'a' moghâ è kaollèya ngen-angenna bâ'na kabbhi!"



Latèyan 2

Jhâjhâl nyarè ca'-oca' sè malarat neng wawancara kasebbhut, lajhu sarè artèna neng ɖâlem kamos bhâsa Madhurâ !



Latèyan 3

Jhâjhâl Sampèyan aghâlimpo' sareng sakanca'an ka'angghuy awawancaraè narasombher kalabân mèle narasombher è bâbâ panèka!

- | | |
|------------|-------------------|
| 1. kèyaè | 5. dosen |
| 2. ghuru | 6. budayawan |
| 3. polisi | 7. angghuta dewan |
| 4. tantara | |

B. Èyatorè Maos

- 1. Ponapa Sampèyan perna alampa'aghi wawancara neng sakola'anna?**
- 2. Ponapa Sampèyan ampon ngaghâli tata carana alampa'aghi wawancara?**

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ɖhimèn ka'anghuy kèngèng kariɖâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng maos pa-ponapa sè ampon kasandhing è bâbâ panèka mènangka hasèl wawancarana antarana morèd sareng budayawan Madhurâ:

Morèd : "Assalamu'alikum bapa"

Budayawan : "Wassalamu'alikum Wr. Wb"

- Morèd : “Ta' langkong cabis pamator ka'dinto Bapa', abdhina dâri sala sèttong morèd SMP ollè pakon dâri ghuru ka'angghuy alampa'aghi cator pètanya bhâb malanggheng bhuḍhâjâ Madhurâ”
- Budayawan : “Èngghi tore lè' kaulâ ta' angrasa berrâ' manabi acator pètanya'a parkara bhuḍhâjâ Madhurâ.”
- Morèd : “Pètanya sè kapèng sèttong Bapa', Ponapa sè èmaksod bhuḍhâjâ èngghi sareng Ponapa bisaos sè tamaso' bhuḍhâjâ Madhurâ èngghi Pa'?”
- Budayawan : “Mènorot Kaulâ, Bhuḍhâjâ panèka hasèl cèpta karyana manossa sè aropa'aghi sennè, pamangghi, sareng ide. Opama kerrapan sapè, Sapè sono', tari topèng ghetdak, tari ronding, sareng rokat pandhâbâ.”
- Morèd : “Bhuḍhâjâ ponapa'an sè ghi' èromat tor bhuḍhâjâ ponapa'an sè ampon para' èlangnga Pa'?”
- Budayawan : “Bhuḍhâjâ sè ghi' èromat akadhiyâ sapè sono', kerrapan sapè, rokat pandhâbâ. Manabi sè pon malarat nyo'bul kajhâbhâna bâḍâ ghun-tèngghun akadhiyâ topèng ghetdak, tari ronding, nèka èlampa'aghi namong manabi bâḍâ ghun-tèngghun.”
- Morèd : “Kadhiponapa carana malanggheng bhuḍhâjâ Madhurâ Pa'?”
- Budayawan : “Manabi carana malanggheng otabâ aromat bhuḍhâjâ Madhurâ èyantarana bisa anglèbâdhi tello' jhâlân. Kapèng sèttong dâri lingkungan kalowarga bisa aparèng pamertè parlona arabât tor malanggheng bhuḍhâjâ Madhurâ akadhi arammèyaghi ngoladhi ghun-tèngghun akadhi sapè sono', kerrabhân sapè, otabâ tatèngghun topèng ḍhâlâng. Manabi dâri lingkungan sakola'an. Pèhak sakola'an aparèng jhâjhârbâ'ân tor jhughânan abhâkta rèḍ-morèḍ ka'angghuy ngoladhi tatèngghun sapè sono' neng addhuwân manabi bâḍâ neng kacamadhân otabâ kabhupatèn. Kapèng tello' aromat bhuḍhâjâ neng lingkungan masyarakat, Masyarakat bisa aromat tor malanggheng kalabân abhâḍhi apprèsan otabâ addhuwâ sapè sono' sareng kerrapan sapè tello bulân sakalèyan otabâ ennem bulân sakalèyan ka'angghuy bisa èyoladhi sareng maghârsarè. Salaèn dâri panèka. Pamarènta kodhu marduli akadhi abhâḍhi perda malanggheng bhuḍhâjâ Madhurâ, sareng salaènna.”
- Morèd : “Èngghi Bapa', ampon onèng kaulâ ka'dinto. Mator sakalngkong kasempadhâna ḍâ' Kaulâ. Saka'dinto bisaos èngghi. Wassalam.”
- Budayawan : “Èngghi lè'-alè'. paḍâ sakalangkong jhughânan.”



Latèyan 1

Èyatorè sampèyan presentasiyaghi hasèl wawancara kasebbhut, lajhu kanca sè laèn nyangghemmè!



Latèyan 2

Èyatorè Sampèyan arembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè ma'na tersurat sareng tersirat sè bâdâ neng hasèl wawancara antarana morèd sareng budayawan!

Jhâjhâl kaghâli saè carana nantowaghi ma'na tersurat sareng tersirat neng teks bâca'an kodhuna ngaghâli ra-carana, èyantarana:

1. Ma'na tersurat:

- Ma'na sè jhujhuk tatolès è dâlem teks bâca'an
- Bisa èkaghâli sacara literal
- Moḍḍhâ ḍâri ca'-oca' sè èghuna'aghi
- Ma'na neng ḍhâsarra carèta

2. Makna tersirat:

- Ma'na sè ngètek è bhâligghâ teks bâca'an
- Ngabhutowaghi tafsèr lebbi ngaḍâlem
- Tak èḍhâbuwaghi kalabân jhujhuk/langsung
- Akanthèk sareng pessen, temaotabâ maksod sè taèrrep ḍâri sè ngangghit.



Latèyan 3

Èyatorè Sampèyan arembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè ma'na tersurat sareng tersirat sè bâdâ neng hasèl wawancara antarana morèd sareng budayawan!

1. Makna Tersurat:

2. Makna Tersirat:

C. Èyatorè Abu-Ðhâbu

1. Ponapa sampèyan ngaghâli carana alampa'aghi wawancara?

2. Ponapa sè èyangghep malarat è dâlem alampa'aghi wawancara?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhâbâ'anna ghuru bhâb carana wawancara kalabân lerres. Nalèkana alampa'aghi awawancaraè bâdâ pan-saponapan gher-ogher sè kodhu èlampaaghi, sopajâ lalampa'an nyarè pamanggina ajhâlân kalabân saè.

Bâdâ pan-saponapan gher-ogher sè kodhu èlampaaghi nalèkana wawancara èngghi panèka:

- 1) Ngennallaghi abâ'.
Ngennallaghi abâ', jhughân aparèng onèng asallèpon kantor, otabâna compo'.
- 2) Tojjhuwânnèpon wawancara.
Aparèng onèng ponapa tojjhuwânnèpon wawancara.
- 3) Molaè wawancara kalabân pètanya sè dhâmmang.
Mancèng sopajâ orèng sè èwawancaraè (sumber) salpa' aparèng jâwâbhân. Amolaè pètanya bhâb ka'ḍimma alako, ponapa kasennengngannèpon, tor laèn samacemma.
- 4) Nyambhât asmana orèng sè èwawancaraè kalabân ghenna'.
Nyambhât asmana orèng sè èwawancaraè (sumber) kalabân sambhâdhân sè sopan (ta' kègèng pas-mapas) kong-langkong ghenna' sareng asma panongghullâ.
Abhâkta buku, bhulpèn, jughân rekkaman (manabi parlo).
- 6) Mèrengngaghi dhâbuna orèng sè èwawancaraè (sumber).
Mèrengngaghi dhâbuna orèng sè èwawancaraè (sumber) kalabân ghu-ongghu,

kantos jâwâbhânnèpon jhârbâ. Ta' kèngèng megghâ' dhâbu, sabellunnèpon jâwâbhânnèpon lastarè.

- 7) Ta' kèngèng aparèng pètanya kalabân comèl.
Ta' kèngèng aparèng pètanya kalabân comèl (marè ta' marè), kong-langkong sè bisa nyakè'è pangghâliyânnèpon orèng sè èwawancaraè (sumber).
- 8) Nyathet jhâwâbhân lo-parlona bisaos.
Nyathet jhâwâbhân lo-parlona bisaos, jhâ' kantos orèng sè èwawancaraè ngantos abit.
- 9) Notop lalampa'anwawancara kalabân pangangghep sè samporna.
Ngatorraghi mator sakalangkong, nyo'on paamèdhân pangangghep sè samporna.



Latèyan 1

Jhâjhâl sampèyan sareng ghâlimpo'èpon bâng-sèbâng, alampa'aghi wawancara bhâb bhudhâjâ. Saè kerrapan sapè, sapè sono', otabâ bhâb rokat pandhâbâ!



Latèyan 2

Salastarèna sampèyan alampa'aghi wawancara, jhâjhâl karembhâk ka sakanca'an ka'angghuy nyoson hasèlla. Lajhu presentasiyaghi neng aḍâ'na kellas, kanca sè laèn nyangghemmè!



Latèyan 3

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi oca' è bâbâ panèka!

1. Nèngghu sapè sono' : _____
2. Nèngghu topèng ghetdak : _____
3. Apalessèr ka Situbandâ : _____
4. Alajâr ka Madhurâ : _____
5. Nompâ' bècak : _____

Jhâjhârbâ'ân Tanḍhâ Bâca neng Latèn Madhurâ

1. Tanḍhâ titi' (.)

a. Èghuna'aghi neng pongkasanna okara sè bânnè pètanya, tor serro.

Contona:

Aghung mèyos dâ' Tana Soccè.

Alè' kellas tello' SD.

b. Èghuna'aghi neng buḍina rèngkessanna asmana orèng, asma panongghul (gelar), pangkat, tor panyapa.

Contona:

- Moh. Kamil (Mohammad Kamil)
- Prof. Dr. Sanusi
- H. Abd. Kadir
- dr. Eni
- Bp. Camat

2. Tanḍhâ koma (,)

Èghuna'aghi è tengnga'anna bâgiyân otabâ birjhi'ânna tong-sètong.

Contona:

- Sayuti, Sulastri, bân Sakrani, paḍâ onggâ ka kellas VIII SMP.
- Mon arè Sennèn kodhu ngangghuy kalambhi potè bhiru, sapatu celleng, bân kaos soko potè.
- Prof. Dr. H. Siswanto, M.Pd.I.

3. Tanḍhâ titi' ḍuwâ' (:)

Èghuna'aghi neng bâca'an ḍhâ-kanḍhâ, sè anyata'aghi orèng sè ètojju (pelaku).

Contona:

Èbhu : "Kaka'na olokkaghi, Ma!"
Rasima : "Èngghi!"

4. Tanḍhâ tanya (?)

Èghuna'aghi neng ḍi-buḍina okara patanya.

Contona:

Hamid kellas saponapa, Nom?

5. Tanḍhâ kèpèk ḍuwâ' (")

Èghuna'aghi neng okara sè èpetthèk ḍâri ḍhâbuna orèng.

Contona:

Rama aḍhâbu, "Sèngko' molèya ka Madhurâ arè Sennèn ḍâteng"

6. Tanḍhâ sambhung (-)

Èghuna'aghi neng okara otabâ oca' sè ngulang otabâ nyambhungngaghi okara saterrossa.

Contona: Wâ'-buwâ'ân arowa manès

D. Èyatorè Nyerrat

1. Ponapa sè èsaḍiyâ'aghi Sampèyan sabellunna alampa'aghi wawancara (cator pètanya)?
2. Salastarèna nyadiya'aghi pètanya ka'angghuy alampa'aghi wawancara, ponapa bisaos sè parlo èsaḍiyâ'aghi?
3. Ponapa Sampèyan ampon ngaghâli carana aghuna'aghi tandhâ bâca?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'ânna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Èjhârbâ'aghi carana nyerrat pètanya kadhi ponapa carana nyoson pètanya sareng nyerrat hasèlla wawancara sè aghânḍhu' 5W, sareng 1H. Jhughân parlo èkaonèngè jhâ' saongghuna è ḍâlem alampa'aghi wawancara, salasètongnga kodhu ngatorraghi bhâsa sè sopan (onḍhâgghâ bhâsa). 5W, sareng 1H aropa'aghi rèngkessan ḍâri bhâsa Inggris, èngghi panèka Who (pasèra), What (ponapa), Why (kadhiponapa), Where (èka'ḍimma), When (bilâèpon), Jhughân How (kadhiponapa). Tantowèpon pètanya kasebbhut ta' pantes manabi lajhu pas èghuna'aghi, sabellun bhâsana èyobâ ḍâ' ka bhâsa Madhurâ sè èghuna'aghi sabbhân arè.

È bâbâ panèka macemmèpon pètanya sè ampon èyobâ ḍâ' ka bhâsa Madhurâ, Jhughân sè aghânḍhu' 5W, sareng 1H:

- a. Who (pasèra): Pètanya panèka ètojjuwâghi ḍâ' ka orèng sè bâḍâ kaèdhânna sareng kadhâddhiyân, otabâna sètong parkara. Contona: Pasèra sè alako?, Pasèra sè ngaghungè?, pasèra bisaos?, tor samacemma.
- b. What (ponapa): Pètanya panèka ètojjuwâghi ḍâ' ka sètong kadhâddhiyân (kalabân nyadiyâ'âghi pan-saponapan parkara, sè bâḍâ kaèdhânna sareng kadhâddhiyân, Jhughân parkara kasebbhut). Contona: Ponapa bârâghâddhâ?, ponapa ghunana?, adhâghâng ponapa?, tor samacemma.
- c. Why (kadhiponapa): Pètanya panèka ètojjuwâghi ḍâ' ka pa-ponapa sè dhâddhi sabâbbhâ kadhâddhiyân. Contona: kadhiponapa ma' pas bisa dhâddhi...?, kadhiponapa carana abhâḍhi...?, kadhiponapa ma' pas abhâḍhi...?, tor samacemma.
- d. Where (È ka'ḍimma): Pètanya panèka ètojjuwâghi ḍâ' ka kennengnganna sètong kadhâddhiyân. Contona: è ka'ḍimma kennengnganna...?, è ka'ḍimma dhâlemma...?, èjhuwâl è ka'ḍimma...?, tor samacemma.
- e. When (Bilâèpon): Pètanya panèka ètojjuwâghi ḍâ' ka katerranganna bâkto, tangghâl, sareng jhâm. Contona: bilâ sè abhâḍhi...?, bilâ sè lastarè?, bilâ sè èjhuwâl?, tor samacemma.
- f. How (kadhiponapa rontoddhâ kadhâddhiyân): Pètanya panèka ètojjuwâghi ḍâ' ka katerrangan rontoddhâ, Jhughân kabâḍâ'ânna sètong kadhâddhiyân. Contona: kadhiponapa carana abhâḍhi?, kadhipona carana amassa'?, kadhiponapa carana abhundhu'?, tor samacemma. Ḍâri kompolanna pètanya, Jhughân conto è attas, aropa'aghi sakadhârâ conto. Èyatorè aghuna'aghi pètanya sè akor kalabân sè èkabhuto.

È bâbâ panêka pan-saponapan bâgiyân sê bâdâ è dâlem ngatorraghi hasèllèpon awawancaraè (melaporkan hasil wawancara) èngghi panêka:

- Ngatorraghi pa-ponapa sê dhâddhi sabâb bâdâna lalampa'an (latar belakang) Neng lalampa'an panêka aèssè jhâjhârbâ'ân aponapa sabâbbhâ ma' parlo lampa'aghi wawancara.
- Maksod sareng tojjhuwân Neng lalampa'an panêka aèssè jhâjhârbâ'ân tojjhuwânawawancara.
- Bhâb parkara Neng lalampa'an panêka aèssè jhâjhârbâ'ân bhâb ponapa sê parlo èkaonèngè (Industri, jasa, dsb).
- Bâkto, sareng engghun lalampa'an Neng lalampa'an panêka aèssè jhâjhârbâ'ân bâkto, sareng kennengngan èbâdâ'âghi lalampa'an wawancara.
- Ngatorraghi hasèllèpon awawancaraè (melaporkan hasil wawancara) Neng lalampa'an panêka aèssè sadhâjâna dhâ-kandhâ sê èkaollè bâkto wawancara.
- Panotop Neng lalampa'an panêka aèssè pokeddhân, sareng pamangghi bhâb sê èkakan dhâ nalêkana wawancara.



Latèyan 1

**Èyatorè nyerrat hasèl wawancara sê ampon èlampa'anghi neng
LATÈYAN 1 BHÂB ABU-ÐHÂBU dâ' serradhâna Sampèyan kalabân
aghuna'aghi ondhâgghâ bhâsa sê saè tor sê lerres!**

Pandhuman dâlem nyerrat hasèl wawancara. Lalampa'an panêka èlampa'aghi lerres:

Arè / tangghâl : _____
Pokol : _____
Kennengngan/engghun : _____

Ngatorraghi hasèllèpon awawancaraè (melaporkan hasil wawancara)

Orèng sê èwawancaraè (sumber) : _____
Orèng sê awawancaraè (pewawancara) : _____
Jhurtolès : _____
Orèng sê arekkam : _____
Hasèllèpon wawancara : _____



Latèyan 2

Jhâjhâl oladhi, okara è bâbâ panèka kalèro serradhâna. Cacak palerres serradhâna tanḡhâ bâcana akor sareng katantowanna!

1. Reḡ morèd noro' upacara kakabbhi

2. Prof Dr H Abdullah, MHum ampon rabu

3. Pasèra sè mèyos ka Pasuruan

4. Bâ'na dhuli molè ca'na embu'

5. Dr H Moh Syarif, MM ampon mèyos asareng tarètanna malemma.



Latèyan 3

Èyatorè abhâḡhi okara kalabân aghuna'aghi oca' è bâbâ panèka ngangghuy bhâsa èngghi bhunten!

1. kerrapan sapè : _____

2. sapè sono' : _____

3. rokat panḡhâbâ : _____

4. topèng ghetta' : _____

5. rokat tasè' : _____



Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tanḍhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Torè Èmodhi sareng Sakanca'an	Ngaghâli	Ta' ngaghâli
1.	Abdhina ampon onèng tata carana alampa'aghi wawancara		
2.	Abdhina ampon onèng carana alampa'aghi wawancara		
3.	Abdhina ampon onèng ḍâ' persiapan sabellunna alampa'aghi wawancara		
4.	Abdhina ampon onèng nyerrat laporan hasèl wawancara		
5.	Abdhina ampon onèng nyerrat okara kalabân aghuna'aghi tanḍhâ bâca sè saè		



Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Cator pètanya	: wawancara, apètanya
Serrat/ serradhân	: bhâsa èngghi bhuntenna tolès
Jhurtoles	: sekretaris (BI), tokang tolès
Bârâghât	: bhânḍhâ, biaya (BI)
Ongrodhân	: rontot, urutan (BI)
Aghânḍhu'	: mengandung (BI)
Lalampa'an	: kegiatan (BI)
Èlampa'aghi	: èlaksana'aghi

E. Panèlayan Bâbulângan 3

Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè. Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres! Èyatorè Maos Kalabân tètè!

Sapè Pajhângan

Sè èmaksod sareng Sapè Pajhângan, èngghi panèka sapè sè èpajhâng. Mala samangkèn ampon èkolomaghi. Kolom Sapè Pajhângan panèka asalla namong èkalèburi sareng masyarakat neng Dhis Dempo Bârâ' sareng Dempo Tèmor, kacamatan Pasèyan, kab. Mekkasari. Kolom sapè pajhângan panèka tamaso' pangalèburanna rèng tanè sè èkabidhi neng taon 1960-ghân sè è kabidhi sareng Pa' Klèbun Dempo Bârâ', Bapa' H. Hairuddin.



Pa' Klèbun Hairuddin nyo'on dâ' maghârsarèna nyopprè abhâkta'a sapè obuwan ka kennengngan kolom, pè-sapè bhuru èpajhâng neng bâbâna tètèp. Neng kolom bhuru orèng sè ghâdhuwân sapè sè èpajhâng paḍâ salèng ngandhâ'âghi kadhi ponapa caraèpon mèyara sapè kantos sapè sè èpajhâng katèngal lempo, bhersè sèhat sareng soghâ'. Èbâkto ghâpanèka pè-sapè sè èpajhâng paḍâ ènyamaè sareng sè ghâdhuwân. Maksod dâri bâḍâna kolom sapè pajhângan panèka namong sadhâjâ orèng tanè sè ngobu sapè onènga carana ngobu sapè sè saè sè bisa maḍâteng asèl. Ènalèka ghâpanèka rabu jhughâ petugas penyuluhan dâri pertenakan aparèng jhâjhârbâân kadhi ponapa carana ngarabât sapè sè saè sè ressèk sarta jhâu dâri panyakèt. Neng kolom ghâpanèka tong-sètongnga sapè èlorès nyamana tor èsebbhutaghi jhughâ asmana sè angghâdhuwi. Kolom sapè pajhângan ghâpanèka ètantowaghi jhughâ bâktona sareng èka'dimma kennenganna. Biyasana neng kolom bhuru lajhu èyellot pasèra sè nyandhâghâ kolom sè bhâdhi dâteng. Kaangghuy ngoḍi'i kolom sabbhân orèng sè ngèrèng kolom kodhu majâr obâng teḍḍhâ sè bânnya'èpon ampon ètantoaghi aḍhâsar kasapèpon sadhâjâ angghuta.

Tedḍhâna sapè sè saè salaèn rebbhâ sareng ḍâḍâunan jhughâ sakaḍhâng kodhu èparèngè bu'u'na paḍi otabâ jhâghung ècampor ka aèng ènomanna. Sapanèka rabâdhân sajân saè manabi ètoro'è jhâmo. Jhâmo sè biyasa èparèngaghi èngghi panèka tellor ajâm, ècampor sareng konyè', patèna nyèyor, ghulâ mèra sè ètoro'è jhughâ sareng accem celleng. (Asas)

a. Èyatorè pèlè jâwâbhân sè palèng lerres maghut dâ' bâca'an è attas!

1. Sè èmaksod sareng sapè pajhângan, èngghi panèka
 - a. Sapè sè èpajhâng
 - b. Sapè sè èdhândhânè
 - c. Sapè binè'
 - d. Sapè sè lakè'
2. Kolom sapè pajhângan panèka asalla namong èkalèburi sareng masyarakat neng Dhisa
 - a. Dempo
 - b. Dempo Abâng
 - c. Dempo Bârâ' sareng Dempo Tèmor
 - d. Bhâru Bârâ'
3. Kolom sapè pajhângan panèka tamaso' pangalèburânna rèng tanè sè èkabidhi neng taon
 - a. 1965
 - b. 1980
 - c. 1967
 - d. 1960
4. Neng kolom bhuru orèng sè ghâḍhuwân sapè sè èpajhâng paḍâ salèng ngandhâ'âghi
 - a. Caraèpon mèyara sapè kantos sapè sè èpajhâng katèngal lempo
 - b. Carana makanè
 - c. Carana mand'i sapè
 - d. Arghâna sapè
5. Neng kolom ghâpanèka tong-sètongnga sapè èlorès nyamana tor èsebbhutaghi jhughâ
 - a. jhâjhulugghâ
 - b. asmana sè angghâḍhuwi
 - c. lakè' binè'na
 - d. ḍâri ḍimma asalla
6. Pan-saponapan cara sabellunna pewawancara alampa'aghi wawancara, kajhâbhâna
 - a. Nantowaghi bhâb parkara sè bhâḍhi è tanya'aghiyâ (tema).
 - b. Nyoson pètanya sè bhâkal ètanya'aghiyâ.
 - c. Nantowaghi orèng sè bhâkal èwawancaraè (sumber)
 - d. Nantowaghi rasoghân
7. Pan-saponapan parkara nalèkana alampa'aghi wawancara (berwawancara), kajhâbhâna
 - a. Arasoghân sè sopan.
 - b. Nyadiyâ'aghi pakakas sè èkabhuto.
 - c. Ngatorraghi bhâsa sè sopan.
 - d. Nyadiyâ'aghi ḍhâ'ârân
8. Okara sè lerres aghuna'aghi tanḍhâ bâca èngghi panèka
 - a. Prof. Dr. H. Munawwir, M.Si.
 - b. Dr.H Susanto. MHum
 - c. DRS Rajiman, SH
 - d. Prof.Dr. Rustam,MM,MHum
9. Pasèra asmana Panjhennengngan Okara kasebbhut korang tanḍhâ bâca, èngghi panèka
 - a. Koma (,)
 - b. Titik (.)
 - c. Titik ḍuwâ' (:)
 - d. Tanḍhâ tanya
10. Sayuti : "Pasèra sè rabu Èbhuh?"
Èbhuh : Anomma bâ'na Na'
Tokèlan kasebbhut kalèro sabâb korang tanḍhâ bâcana
 - a. Tanḍhâ kèpèk ḍuwâ' (")
 - b. Tanḍhâ titik (.)
 - c. Tanḍhâ koma (,)
 - d. Tanḍhâ serro (!)

b. Èatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân saè tor lerres!

1. Ponapa sè èmaksod sapè pajhângan?

2. Dâri ka'dimma asalèpon sè lèbur dâ' sapè pajhângan?

3. Ngabidhi taon saponapa sapè pajhângan ghâpanèka èkalèburi orèng tanè?

4. Ponapa maksod èbâdâ'âghi kolom ghâpanèka?

5. Pakan ponapa sè bhâghus salaèn dâri rebbhâ dâdâunan ka'angghuy sapè ghâpanèka?

c. Jhâjhâl abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi oca' è bâbâ panèka kalabân aghuna'aghi bhâsana dhibi'!

1. sapè lakè' : _____
2. sapè binè' : _____
3. rokat tasè' : _____
4. rokat dhisa : _____
5. rokat pandhâbâ : _____



Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

- | | |
|-----------------------------------|--|
| 61. Bâddhung amoso jhârum | = Pangraja (orèng aghung) amoso ra'yat biyasa. |
| 62. Bhâjhâk karana | = Nèpo kalabân samar (alos), |
| 63. Bâjâng akèlèr | = Orèng sè lèbur dhir-ngèdhiraghi dhârâjât, pangkat, kapènterran otaba kasoghianna aba'na. |
| 64. Bâk-abâk bâcca, mandi sakalè | = Mon alako pa-apa jha' ghung-nangghung, paongghuan-ongghu (bâk-abâk = mandi dâri cètak sampè' kadâdâ, ta' sampè' sakojhur bhâdhân). |
| 65. Bhâko ètolong, antos lemmessa | = Orèng sè parappa'na pegghel ta' kennèng berri pètotor, antos sabbhârrâ ghâllu, bhuru nasèhadhi (patotor nasèhat). |

66. Bhâlâ karabâ = Sana' parmèli.
67. Bâlâṭtang adhuwâs tambhâ', odâng sè katèmperran = Salana abâ'na dhibi' ètempoaghi ka orèng laèn (adhuwâs = mabhucor).
68. Bâli acan = Kajhubâ'ân èbâles kajhubâ'ân kèya.
69. Bâlibis amoso bhibhik = Ta' kèra dhâddhi sè atokara (bhibhik = ètèk).
70. Bâlibis molè ka rabâna = Senneng (bhunga) amargha bisa abâli polè da' kampong asalla.
71. Bâli matta = Orèng sè èparcjhâ ngoros sèttong kaparloan (èro-soro), abâli parcoma, ta' ollè pa-apa.
72. Bâli addhun = Abâli parcoma, ta' ollè sè èhajhâtaghi.
73. Bhândheng sabhalanan (satambhâ') èpatada' rong-kèrong sèttong = Orèng bannya' nemmo malo, margha jhuba'na têngkana orèng sorang.
74. Bânnè berrâssâ ètemporaghi (ècamporaghi) = Orèng sè ngadhungèng dhungèngnga orèng laèn.
75. Bânnè kaskèla = Bânnè orèng sè èkennèng ro-soro dân-bâdân, bannè dhunorra.
76. Bângal ajhuwâl, bângal mellè = Tao nyalè, tao kèya alako.
77. Bângalan = Oca'na orèng dâ' tamoyya jha' coma bisa ngangka'è biddhâng malolo, tada' ghu'-ghângghu' (jhâjhân) na.
78. Bângal kataro = 1. Orèng sè bângal ngoca' rang-terrangan sanajjhân bâdâ èadâ'na orèngnga, 2. Orèng otabâ kèbân, sanajjhân èaddhua è dimma bhai, mennangan.
79. Bângal katondingnga = Orèng sè coma bângal arasanan jhubâ'na mon tada' orèngnga. (tonding = tangkong = bugghigghâ sanjhâta)
80. Bânnè toronna buja = 1. Oca'na orèng, jhâ' tako' bâcca ècapo' ojhan, 2. Bânnè toronna orèng tako'an.
81. Bhângsa, obâng kobâsa = Orèng sogi, terro apa bhâi ghâmpang katorodhân.
82. Bhângsa asor = Ra'yat biyasa (orèng dumè').
83. Bhântal omba', sapo' angèn = Ekoca'aghi dâ' orèng sè pangghâbâyâ cè' sangsarana, nyarè kasap kalabân ataro nyabâ, (opama = alajar, majâng, bân samacemma),
84. Bhântèng alèrèk = Pajhellèngnga orèng sè nyot-nganyot (ngajunjunè).
85. Bânnya' jhail = Ollè bânnya' cara malolo, hasèlla ta' saapa.
86. Bânnya' parjughâ, dhiddhi (sakonè') pangèsto = Orèng ari'-berri' kalabân èhlas.

Bâbulângan 4

PARIWISATA

Bânnya' pa'anabhân sè èndhâ neng polo Madhurâ, ngabidhi Kabhupatèn Bhângkalan, Sampang, Mekkasân, kantos Kabupatèn Songennep. Amacem bârnana pa'anabhân sè èndhâ panèka nanḍhâ'aghi jhâ' cèpta'anna Sè Kobâsa laku soghi tor Maha Bicaksana. Mèlama mongghu ngangodâdhân kodhu ghu-ongghu aromat tor mèyara nyopprè assrè tor ghemma.



Sumber Gambar: www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Pongpong ghi' ngodhâ paghu-ongghu nyarè èlmo, nyopprè dhibâsa ta' kasta



Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi teks surat yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
2. Peserta didik mampu menganalisis unsur teks surat yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
3. Peserta didik mampu menentukan kosa kata baru dalam teks surat yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
4. Peserta didik mampu menemukan informasi atau beberapa pernyataan dalam teks surat visual yang dipirsa.
5. Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat dari teks surat visual yang dipirsa.
6. Peserta didik mampu menulis teks surat berdasarkan pengalaman pribadi dan kehidupan sehari-hari, menggunakan onḡhâghân bhâsa serta bhâsa lalongèt disajikan dalam bentuk visualisasi.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. Ponapa Sampèyan ampon pangalaman nyerrat sorat?

2. Macemma sorat ponapa'an sè ampon èkaonèngè Sampèyan?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ḡhimèn ka'anghuy kèngèng kariḡḡâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru bhâb mangghi'i bhâr-kabhâr èssèna sorat. Sorat panèka saèstona pakakas kaangghuy aparèng kabhâr (informasi) sè ètolès. Sorat bâḡḡâ ḡuwâ' macem èngghi panèka (1) sorat "pribadi", èngghi panèka sorat sè ngabhârâghi bhâb kabâḡḡâ'ân abâ' (pribadi) (2) sorat rasmè. Èngghi panèka sorat sè ètojjuaghi ḡâri ghâlimpo' sèttong ka ghâlimpo' laènna sè èssèna asèpat rasmè.

Pamangghi sè laèn, sorat panèka aropa'aghi pakakas kaangghuy maḡâpa' pessen. Mènorot macemma sorat èpantha tello' èngghi panèka 1) sorat rasmè, 2) sorat Dines, sareng, 3) sorat pribadi. Bâgiyân-bagiyan sorat rasmè:

- | | |
|---------------------|--------------------------------|
| 1. Kop sorat | 7. Salam pamokka |
| 2. Tangghâl sorat | 8. Èssèna Sorat |
| 3. Nomer sorat | 9. Salam Panotop |
| 4. Lampiran | 10. Tèken |
| 5. Hal | 11. Tembusan (manabi èkabhuto) |
| 6. Alamat sè ètojju | |

1) Contona Sorat Pribadi

Sorat pribadi èserrat sareng sèttong orèng (individu) ètojjuwâghi ḡâ' orèng laèn otabâ ètojjuwâghi ḡâ' kompolan, instansi pamarènta, tor èn-laènna. Sorat pribadi aèssè kabhâr ḡâ' orèng laèn otabâ parnyo'onan ḡâ' lembaga, akadhiyâ nyo'on èdhi tak masok, nyo'on bhântowan, onjhângan, tor laènnèpon.

Mekkasân, Januari 2025

Dâ' Ana' Rasima
è Bhângkalan

Bârâmma kabhârâ Na'? pangarep sêngko' tanto moghâ pađâ bârâs. Sêngko' bân Emba bin'na è Mekkasân alhamdulillah kabâđ'ân sêhat. E arê Ahad sê tapongkor Ba Binê'na pajhât sakê' tapê satêya ella bârâs. Rassa sêngko' Ba Binê'na coma kalessoen marghâ rêpot bân lalakonna mon sêyang akanthatađâ' laotta.

Na', arapa bâ'na ma' abit ta' molê ka Mekkasân? Molê yâ..., bilâ notobhân, èh iyâ bârâmma sakolaanna bâ'na ? sêngko' ngarep bâ'na dhâddhiâ kana' sê pënter tor mengka, sopajâ paghi' dhâddhiyâ orêng sê aghuna đ' orêng towana bâ'na bân salaenna. Sêngko' ngarep lamon notobân molê ka Mekkasân yâ, sabâb sêngko' la cê' kerrongnga.

Ella yâ... sabâriya bhâi, pađâpa' tang salam ka rama bân èbhuna.

Emba,

Samsudin

2) Contona Sorat Rasmê

Sorat rasmê otabâ sorat dines èserrât sareng sêttong ghâlimpo' aropa kompolan, instansi pamarênta, perusahaan, tor ên-laenna. Sorat panêka jughân ètojjuwâghi đâ' sêttong ghâlimpo' otabâ sêttong orêng (individu).

Kaatora đâ' sê moljâ:

Bapa'/ Tarêtan _____

Sê alêngghi è _____

Moghâ saroju'â sareng papastên đâri sê amorbâ jhâghât, bhâdhân kaulâ sabhârundhut akareb ngatorê alongghu đâ' ajunan neng è lalampaan "Tasyakkuran" sê insyaAllah bhâđhi èlampa'aghi đâgghi':

Arê : Salasa

Tangghâl : 28 Februari 2025

Bâkto : Pokol 18.00 (salastarêna sholat maghrib)

Engghun : Ê compo' kaulâ (dhisa Jhâlma')

Kalabân pangareb tađâ' aral kantos ajunan bisa'a alongghu neng è lalampa'an kasebbhut, tađâ' laên maksot kaulâ namong ngemmêssa du'a đâri Bâpa'/Tarêtan.

Saghunong ana' bhungaêpon, kantos ajunan soddhi rabu nyambhâdhânê atoran bhâdhân kaulâ.

Saka'đinto pamator, mator sakalangkong.

Wassalamu'alikum Wr. Wb.

Sembhâ songkem,

H. Sayuti

Sabhârundhut

(3) Contona Sorat Dines



YAYASAN

Pelestarian dan Pengembangan Bahasa dan Sastra Madura

"PAKEM MADDHU"

SK KEMENHUMHAM-0020194.AH.01.12.TAHUN 2022 TANGGAL 24 JUNI 2022

SEKRETARIAT: JLN. JALMAK 32 TELP. WA. (081 913 529 920) PAMEKASAN (69317)

Surel: pakemmaddhu@gmail.com.

Mekkasân, 22 Januari 2025

Nomer : 15/YPM/I/2025

Lampiran : -

Perihal : Onjhângan silaturrahmi

Kaatora dâ' sè moljâ

Bapa'/Ëbhu

Sè alèngghi è

Dhisa Jhâlma'

Assalamualaikum Wr. Wb.

Asareng sadhâjâ Kahormadhân

Ngatorè pamèyarsa, ajunan Bapa'/Ëbhu kasokan rabu neng papangghiyân
"Bhâk-Rembhâk", Insya Allah bhâdhi èlampâ'aghiyâ:

Arè : Sennèn

Tangghâl : 27 Januari 2025

Bâkto : Pokol 08.00 ghu-lagghu

Engghun : Kantor Yayasan Jhâlân Jhâlma' No. 32 Dhisa Jhâlma' Mekkasân

Saghunong ana' bhungaèpon, kantos Ajunan soddhi tor kasokan rabu
nyambhâdhânè atoran bhâdhân kaulâ.

Saka'dinto pamator, mator sakalangkong.

Wassalamualaikum Wr. Wb.

Dr. Moh. Hafid Effendy M.Pd.

Katowa

Moh. Syafi'i Asyari

Jhurtolès

Tembusân:

Kepala Dhisa Jhâlma'



Latèyan 1

Èyatorè tantowaghi neng contona sorat pribadi è attas, ponapa èssèna sorat kasebbhut. Jhâjhâl jhârbâ'aghi!



Latèyan 2

Èyatorè karembhâk sareng sakanca'an tor tantowaghi neng contona sorat pribadi è attas sè tamaso' unsur (bègiyân) sorat (salam pamokka', èssè, tor salam pènotop)

1. Salam Pamokka'

2. Èssèna Sorat

3. Salam Pènotop



Latèyan 3

Èyatorè talèktèghi contona sorat dines è attas, salosso'è bhâsana tor nyarè ca'-oca' sè èyangghep malarat laju sarè artèna neng kamos bhâsa Madhurâ!

B. Èyatorè Maos

1. Ponapa sè Sampèyan ampon onèng macemma sorat?
2. Ponapa Sampèyan onèng carana nyerrat sorat?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' d'himèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru bhâb maos sorat dines, salastarèna èmaos Sampèyan maghut ḍâ' parèntana ghuru.

		PAMARÈNTA KABHUPATÈN MEKKASÂN
		DHISA JHÂLMA'
		RT: 001/ RW: 004 Kampong Jhâlma'
		Dhisa Jhâlma' Kacamadhân Mekkasân Kabhupatèn Mekkasân
Nomer	: 05/Sek/RT:01/2024	12 Januari 2024
Lamp	: -	Ka'atora
Hal	: Lalakon ghutong Rojhung	ḍâ' sè moljâ bârghâ RT: 001/RW:004
		Kampong Jhâlma' Dhisa Jhâlma' è Kalèngghiyân
Merdèka !		
Assalamu'alaikum Wr. Wb.		
Ngaḍhebbhi HUT RI sè kapèng 79, Kampong Jhâlma' mabâḍâ lako ghutong rojhung (kerja bakti) sadhâjâ bârghâ Jhâlma' sè insyaAllah èlastarèyaghiyâ ḍâgghi':		
Arè / Tgl	: Ahad, 19 Januari 2024	
Bâkto	: pokol 07.30 ghi' lagghu	
Kennengngan	: è Balai Dhisa Jhâlma' Mekkasân	
Saka'ḍinto pamator, moghâ rabu sadhâjâ. Saka'ḍinto atoran kaulâ. Mator Sakalangkong		
Wassalamu'alaikum Wr. Wb.		
		Katowa RT:001
		Moh Toyyib, S.H.
Catheddhân : abhâkta kas-pakakas ka'angghuy anbhersèyan, arè', lanḍu' sareng laènna.		



Latèyan 1

Èyatorè maos sorat rasmi è attas, salastarèna èmaos, Sampèyan abhâk-rembhâk sareng kancana ka'angghuy nyalosso'è otabâ nyarè ca'-oca' sè malarat, lajhu bhâḍhi okara mènorot bhâsana abâ' dhibi'na!



Latèyan 2

Salastarèna Sampèyan nyalosso'è otabâ nyarè ca'-oca' sè malarat. Saterrossèpon Sampèyan nantowaghi makna tersurat sareng tersirat sè bâḍa neng sorat kasebbhut!

1. Makna Tersurat:

2. Makna Tersirat:



Latèyan 3

Maghut ḍâ' sorat dines kasebbhut, Èyatorè Sampèyan nantowaghi sè tamaso' salam pamokka', èssèna sorat, saren salam pènotop. Lajhu jhârbâ'aghi èssèna sorat ka'ḍinto bhâb ponapa?

C. Èyatorè Abu-Ḍhâbu

- 1. Ponapa sampèyan bisa abhidhâ'aghi antarana sorat probadi, sorat resmi, sareng sorat dines?**
- 2. Ponapa sè èyangghep malarat manabi nyerrat sorat resmi?**

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ḍhimèn ka'angghuy kèngèng kariḍâ'ânna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng

mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. Salastarèna èjhârbâ'aghi morèd maghut dâ' pakonna ghuru.

Sè èmaksod unsur kebahasaan dâlem sèttong karangan/ sorat, èngghi panèka pa-ponapa sè bâdâ kaè'anna sareng:

- a. Frase, klausa, okara.
- b. Èjhâ'ân, dhâ-tanḍhâ bâca.
- c. Oca' asal, oca' èmbuwân, oca' rangkebbhân sareng oca' camporan.

Neng lalampa'an panèka namong èbâtessè neng oca' asal sareng oca' èmbuwân bisaos. Oca' asal, èngghi panèka oca' sè ghi' ta' èbu-èmbuwi, ghi' ta' èrangkep sareng ghi'ta' ècampor.

contona:

Oca' asal	= mèjâ
Oca' obâ'ân	= mèjâna, jâ-mâjâ.
Mèjâna	= oca' asalla = mèjâ = kènggèng panotèng na = mèjâna.
jâ-mèjâ	= oca' asalla = mèjâ = èrangkep buḍi pagghun sowara dhâddhi = jâ-mèjâ

Cem-macemma èmbuwân, akadhi:

Ter-ater	= è, a, ta, ma, ka, pa, komè, kamè, pè, pan, pam, pang.
Ter-ater sowara	= ang, am, an, any.
Sessellan	= ar, al, om/um, èn/in
Panotèng	= è, a, an, na, ana, aghi.

Jhâjhârbâ'ân Bhâb Okara

Okara èngghi panèka kompolanna oca' se aghânḍhu' arte. Neng okara bâdâ ca' oca'an: jhejjher, carètana, lèsan ban katerrangan. (jhejjher bhasa Indonesiana pokok kalimat, caretana lèsan = palengkap bân keterangan) = sebbudhân, Adhâsar ghenna' ta' ghenna'na èssena bâdâ 2 macem okara.

1. Okara samporna

- a. Okara samporna bâdâ sè coma aèssè jhejjher bân carètana malolo.

Contona: Sayuti ngakan

- b. Okara samporna bâdâ se aèssè jhejjher, carètana bân lesan.

Contona: Sayuti ngakan gheḍḍhâng

- c. Okara samporna sè lebbi ghenna' polè.

Contona: Sayuti ngakan gheddhâng è amper

2. Okara ta' samporna otabâ okara rèngkes.

lyâ rèya okara se coma bâdâ jhejjherrâ malolo otabâ coma bâdâ carètana malolo, otabâ coma bâdâ lèsanna malolo, otabâ coma bâdâ katerranganna malolo.

- a. Okara ta' samporna otabâ okara rèngkes sè coma jhejjher malolo.

Biyasana ajawab petanya: "Sapa ngakan?"

Jâwâbbha: Sayuti. Dhâddhi Sayuti maskè coma saoca', ènyamaè okara ta' samporna otabâ okara rèngkes.

- b. Okara ta' samporna otabâ okara rèngkès sé coma carètana malolo.

Biyasana ajawab pètanya: "Apa lakona Sayuti?"

Jâwâbbha: ngakan. Dhâddhi ngakan maskè coma saoca', ènyamaè okara ta' samporna otabâ okara rèngkes.

- c. Okara ta' samporna otaba okara rèngkes sè coma lèsan malolo.
Biyasana ajawab petanya: "Ngakan apa Sayuti?"
Jâwâbbha: gheddhâng. Dhâddhi gheddhâng maske coma saoca', ènyamaè okara ta' samporna otabâ okara rèngkes.
- d. Okara ta' samporna otabâ okara rèngkes sè coma katerrangan malolo.
Biyasana ajâwâb pêtanya se nodhuwaghi kennengngan, bâkto bân èn-laènna. Sayuti ngakan gheddhâng è òimma? Jawabbhâ: è ampèr. Dhâddhi oca' è amper enyamae okara ta' samporna otabâ okara rèngkes. Dâri okara samporna, tombu pan-bârâmpa macem okara, èngghi panèka:
1. Okara lako (Indonesiana kalimat aktif) Contona: Sayuti ngakan gheddhâng.
 2. Okara nyandhâng (Indonesiana kalimat pasif) Contona: Gheddhâng èkakan bi' Sayuti.
 3. Okara alèsan (Indonesia kalimat transitif) Contona: Sayuti ngakan gheddhâng.
 4. Okara ta' alèsan (Indonesiana kalimat intransitif) Contona: Sayuti tédung.
 5. Okara nongghâl. Okara nongghâl, iyâ arèya okara sè coma nombuwaghi sèttong karep. Contona: Sayuti asakola Bân samacemma.
 6. Okara nongghal rèntèng. Okara nongghal rèntèng iya arèya okara sè jhejjherâ lebbi dâri sèttong otaba sè carètana lebbi dâri sèttong. Contona:
 - Sayuti bân Karim asakola Bân samacemma. Jhejjherrâ ðuwâ'
 - Sayuti ngakan sambu acaca. Bân samacemma. Carètana ðuwâ'
 7. Okara rangkè'. Okara rangke' iya arèya kompolanna okara nongghâl. Contona: Sayuti ngakan, Karim amaèn, Tima asapowan.

Macemma okara buðu' sè bâḍâ neng okara dhângkè':

- a. Okara buðu' bâkto Contona: Samarèna mandi, Sayuti ngakan, bân samacemma.
- b. Okara buðu' sabab. Contona: Sayuti ta' ngakan, polana ghi' kennèng, bân samacemma.
- c. Okara buðu' pangambri. Contona: Sayuti ajhâr, sopâjâ pènter, bân samacemma.
- d. Okara buðu' parjhanjhiyan. Contona: Sayuti asakola, mon ta' sakè', bân samacemma.
- e. Okara buðu' kadhâddhiyân. Contona: Sayuti asakola, sampè' sa' arè bhentèng.
- f. Okara buðu' sèpat. Contona: Gheddhângnga Sayuti sè mogher bâri' satèya la massa'.



Latèyan 1

Èyatorè Sampèyan nalèktèghi sorat Dines neng Bhâb Èyatorè Maos onjhângan katowa RT è attas, salastarèna èmaos kalabân talètè. Jhâjhâl sarè oca' sè ollè èmbuwân sareng sè aghânḍhu' okara ta' samporna!

1. Oca' sè ollè èmbuwân:

2. Okara ta' samporna:



Latèyan 2

Èyatorè Sampèyan nyarè sorat resmi, lajhu karembhâk èssèna sareng sakanca'an tor serrat aghânḍhu' èssè ponapa?



Latèyan 3

Èyatorè abhâḍhi okara bang-sèbângnga 2 okara sè aghânḍhu'!

1. Okara samporna : _____
2. Okara ta' samporna : _____
3. Okara korbhi : _____
4. Okara buḍu' : _____
5. Okara rangkè' : _____

D. Èyatorè Nyerrat

1. Ponapa Sampèyan perna èpakon ghuruna ka'angghuy nyerrat sorat?

2. Ponapa Sampèyan perna nyerrat sorat pribadi mènorot pangalamanna

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ðhimèn ka'angghuy kèngèng kariðâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhâbâ'anna ghuru.

Neng lalampa'an panèka sakonè' ampon èjhârbâ'âghi tata cara nolès sorat pribadi. Nyoppèrè jhârna'na kaida nolès sorat pribadi, akadhi:

- Tojjhuwân ðâ' orèng sè patot èhormat, wâjib aghuna'aghi bhâsa sè anðhâp asor, bhâsa sè ta' marendâ'â orèng laèn.
- Èssèna sorat ta' mabi lanjhang, cokop rèngkes tor bisa sè narèma ngartè sè èmaksod.
- Kabâðâ'anna sorat kodhu bhersè, ressèk, taðâ' rèt-corètanna, dhâlubângnga sè saè.
- Tolèsan (manabi ètolès tanang) kodhu terrang tor jhârna', kantos sè narèma sorat ta' malarat sè maca'a.

Manabi abhâðhi sorat sè kodhu èyèmodhi èngghi panèka:

- (1) Sorat èserrât kalabân atoran sè ampon kappra, èngghi panèka bâðâ tangghâl, alamat sè narèma, alamat sè ngèrèm, okara pamokka', okara èssè, okara akhèr, sarta èlabheddhi tor èbâbâna labhed èparèngè nyama lengkap sè ngèrèm, manabi sorat resmè kodhu noro' atoran (format) sè ampon tanto.
- (2) Aghuna'aghi bhâsa sè majjhâ sè ghâmpang èkangartè sareng sè narèna. Èssèpon sè jhârna' tor na'na nyoppèrè ta' dhâddhi sala pangartèan ðâ' sè maca.
- (3) Sorat kodhu ressèk, bhersè, taðâ' corètanna. Kaidah nolès sorat rasmè kèngèng èpantha dhâddhi pan-saponapan pantha'an maghut bujuddhâ sareng ghunana. Sè parlo ðâlem nyoson sorat rasmè, èngghi panèka kodhu "objektif", "sistimatis", sasonannya, rèskes ta' ter-poter, maksoddhâ kodhu moððhâ (terrang), èssèna jhângkep, bhâsana anðhâp asor, tor bujuddhâ sorat ghâpanèka kodhu saè èyabâs, dhâlubâng sè èghuna'aghi sè saè, bujuddhâ sorat ghâpanèka sareng kettighâna salaènna kodhu saè sadhâjâ. (Maryo, Y.S 1994; 49 tor Bratawijaya, 1995 ; 7). Bujuddhâ sorat bâðâ ðumacem (Bratawijaya, 1995; 7) èngghi panèka:
 - Bhângon (bujud) loros / "balok" (block style) sareng
 - Bhângon (bujud) bilu' / agligir (indented style)

Mètrot Maryo, 1994:49-51 bujud rasmè dines pamarènta, akadhi: Official style. Dhinèng maghut ghunana, (mètrot Bratayuda, 1995: 6-7) maksod sareng tojjhuwânnâ sorat bisa èpantha:

- Sorat aparèng kabhâr (surat pemberitahuan).
- Sorat Kapotosan (surat keputusan).
- Sorat parènta (surat perintah).
- Sorat parnyo'onan (surat permohonan).

- e. Sorat pakèlèngan (surat peringatan).
- f. Sorat ngomir (surat panggilan).
- g. Sorat panabârân (surat penawaran).
- h. Sorat parjhânjhiyân (surat perjanjian).
- i. Sorat pessennan (surat pesanan).
- j. Sorat laporan (surat laporan).
- k. Sorat pangater (surat pengantar).
- l. Sorat alamar lako (surat lamaraan kerja).



Latèyan 1

Èyatorè tantowaghi oca' sè bâdâ è dâlem kolom tamaso' dâ' oca' asal, ponapa oca' obâ'ân? Èyatorè parèngè tandhâ pacal!

No.	Oca'	Oca' asal	Oca' Obâ'ân
1.	Lomarè		
2.	Lomarèna		
3.	Apalessèr		
4.	Paraona		
5.	Alomampa		
6.	pasèsèr		



Latèyan 2

Èyatorè Sampèyan abhâdhi sorat kalabân mèle sala sèttong sorat è bâbâ panèka aghuna'aghi bhâsa sè saè tor sè lerres!

1. Sorat Onjhângan Dines/ Rasmè
2. Sorat Onjhângan satengnga Rasmè
3. Sorat Pribadi



Latèyan 2

Èyatorè abhâdhi okara bang-sèbângnga 2 (duwâ') bisaos sè aghândhu'!

1. Okara buçu' : _____
2. Okara lako : _____
3. Okara nyandhâng : _____
4. Okara alèsan : _____
5. Okara rangkè' : _____



Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tandhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Torè Êmodhi sareng Sakanca'an	Ngaghâli	Ta' ngaghâli
1.	Abdhina ampon onèng carana abhidhâ'aghi sorat pribadi sareng sorat rasmi		
2.	Abdhina ampon onèng carana nantowaghi èssèna		
3.	sorat		
4.	Abdhina ampon onèng carana nantowaghi okara samporna, ta' samporna, sareng okarang rangkè'		
	Abdhina ampon onèng abhâdhi sorat rasmi		
5.	Abdhina ampon onèng carana nyerrat sorat pribadi		



Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Nyerrat	: bhâsa èngghi bhuntenna nolès
Jhâjhârbâ'ân	: penjellasan
Kèngèng	: bisa
Nyalosso'è	: mengamati (BI)
Okara	: kalimat (BI)
Oca'	: Kata (BI)

E. Panèlayan Bâbulângan 4

Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè. Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

R. Taha Prawirokusumo lumbrâ èsambhat Pa'. Taha. Salèrana bhâbhâr è dhisa Jhungcangcang, Kecamadhân Mekkasân, Kabupaten Mekkasân tangghâl 11 Juni 1905. È bâkto jârèya Indonèsia èjhâjhâ Bâlândhâ, ana'na rakyat kènè' ta' ollè asakola, sè ollè asakola ana'na bangsawan, parjâji bân bâlândhâ. Bâriya kèya ana'na bhângsa laènna sè bâdâ è Indonèsia.

Pa' taha bisa asakola, marghâ katoronan bangsawan. Salèrana pas asakola dâ' sakolaan rakyat HIS neng Mekkasân. Tammat dai HIS pas maso' sakolaan ghuru "Kweek School" neng Probolinggo.

Naleka jareya tammadhân sakola'an ghuru cè' sakonè'na. Dhâddhi lekkas èangkat. Pa' Taha èbennom dhaddhi ghuru HIS neng Sampang, taon 1925. Taon 1941 èangkat dhâddhi kepala sakola "Sekolah Rendah Sambungan" Bagândân, Mekkasân. Sakolaan jarèya satèya dhâddhi SD Bugih III bân SD Bugih IV.

Saellana jarèya pas èallè Mènagka kapala SR VI Pakong Mekkasas taon 1944 VI jarèya bannè "Sakolaan Rendah" pole. Tapè èoba "Sakolaan Rakyat." Bakto jarèya Indonèsia ejhajha Jeppang. Saton neng pakong pas dhaddhi Nippon Go Shido in neng Pagantenan, Mekkasas.

Tangghal 11 Pebruari 1946 Pa' Taha dhâddhi Ghuru SGN iyâ areya "Sakolaan Ghuru Negeri" Mekkasas. Ta' abit pas eangkat dhaddhi penilik sekolah Kabhupaten Mekkasas.

Saellana dâri jarèya Pa' Taha tao kèya dhâddhi Ghuru SGA Mekkasas. Molang bhâsa Madhurâ. Di-buði dhâddhi kepala PD & K kabupaten Mekkasas. Salerana pensiyun taon 1960 kantos 1961 salèrana ngastanè dosèn PGSLP jurusan bhâsa Madhurâ neng Mekkasas.

Pa' Taha cè' ghumatèna mertè bhâsa Madhura. Buku angghidhan bannya', iya arèya: Atama so Saima, Malatè Tompong, Tin ban Toos, Parèbhasan Madhura, ban panonton maca ban nolès. Dhinèng sè ètolès Carakan iya arèya Ajhalan dhibi' jilit 1 ban 2.

Bannya' onghu jasana pa' Toha dâlem mamajhu pendidighân bân bhâsa. Jarèya parlo ètoro' bi' ngangodâdhân, bi-lebbi ngangodâdhân Madhurâ. Saellana adhingghâl dhunnya saellana 16 taon pensiyun. Iya arèya teppa' tangghâl 9 Dèsember 1976.

a. Èyatorè pèlè jâwâbhân sè palèng lerres maghut dâ' bâca'an kasebbhut!

1. Pa' Taha. Salèrana bhâbhâr è dhisa
 - a. Mekkasas
 - b. Jhungcangcang
 - c. Trunojoyo
 - d. Jokotole
2. È bâkto 1905 jarèya Indonèsia èjhâjhâ Bâlândhâ, ana'na rakyat kènè' ta' ollè
 - a. Ngajhi
 - b. Alako
 - c. Asakola
 - d. Atanè
3. Sè ollè asakola namong ana'na
 - a. Rèng tanè
 - b. Pongghâbâ
 - c. sopir
 - d. bangsawan, parjâji bân bâlândhâ
4. Pa' Taha èbennom dhaddhi ghuru HIS neng Sampang, taon
 - a. 1906
 - b. 1925
 - c. 1920
 - d. 1940
5. Tangghal 11 Pebruari 1946 Pa' Taha dhâddhi Ghuru. ...
 - a. SPG
 - b. SR
 - c. SGA
 - d. SGN
6. Sala sèttong buku angghidhanna Pa' Thaha bannya', èyantarana
 - a. Atama so Saima
 - b. malathè Sato'or
 - c. Bhânjhr Maca
 - d. Songsong Sènom
7. Sorat pribadi aghuna'aghi bhâsa
 - a. resmi
 - b. dinas
 - c. biyasa
 - d. apor-campor
8. Neng sorat Dines kodhu bâdâ bâgiyân-bâgiyân, kajhâbhâna
 - a. Rekomendasi
 - b. Perihal
 - c. Nomer
 - d. Lampiran
9. Sè èmaksod unsur kebahasaan dâlem sèttong karangan/ sorat, kajhâbhâna:
 - a. Frase, klausa, okara.
 - b. Èjhâ'ân, dhâ-tandhâ bâca.
 - c. Oca' asal, oca' èmbuwân, oca' rangkebbhân sareng oca' camporan.
 - d. Cap-ocabhân
10. Samarèna mandi, Rasima ngakan nasè', Okara kasebbhut tamaso'
 - a. Okara nongghâl
 - b. Okara korbhi
 - c. Okara buðu' bâkto
 - d. Okara ta' samporna

b. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Bila Pa'. Taha Prawirokusumo èbhâbhâraghi?

2. Sè dâ'-ađâ' kadhibi' R. Taha Prawirokusumo dhâddhi ponapa?

3. Bâkto jhâman Jeppang R.Taha Prawirokusumo dhâddhi ponapa?

4. Dhâddhi ghuru neng sakola'an ponapa bhai R.Taha Prawirokusumo?

5. Taon saponapa R.Taha Prawirokusumo kendhel pensiyun?

c. Jhâjhâl mèlè sala sètting bujuddhâ sorat è bâbâ panèka ka'angghuy abhâđhi sorat mênorot pangalamanna Sampèyan dhibi'!

1. Sorat aparèng kabhâr (surat pemberitahuan).
2. Sorat Kapotosan (surat keputusan)
3. Sorat parènta (surat perintah).
4. Sorat parnyo'onan (surat permohonan).
5. Sorat pakêlèngan (surat peringatan).
6. Sorat ngomir (surat panggilan).
7. Sorat panabârân (surat penawaran).



Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

- | | |
|--|--|
| 87. Bhântèng matè bi' na'-kana' ngowan | = Ekoca'aghi dâ' pangrajâ sè èpakala (èpatodus) èpongghâbâ sè mabâ pangkaddhâ. |
| 88. Bâ'-omba'an | = Pajhâlâna orèng sè asarèyongan (gheddhur), ghi' bhuru ongghâr sake'. |
| 89. Bârângkana rato | = Sellèrra rato (binèna rato sè nomer 2,3 otabâ 4). |
| 90. Bârâ perro'na | = Pegghel sè coma èampet è dâlem atè, ta' èkalowarraghi. |
| 91. Bhârâng ta' akongsèn | = Bhârâng ta' terrang jha' andi'na sapa. |
| 92. Bârâs ta' ajhâmo | = pènter bânne ollèna aghuru, nangèng ollèna ajhâr dhibi' (autodidak). |
| 93. Bârâs ta' atambha | = Nomer 273. |
| 94. Bârât kasanga | = Bânnya' pongghâbâ èpaambu, marghâ bânnya' kasala'anna |
| 95. Bhâreng ongghâ ka mèja | = Orèng sè asal mèskèn pas soghi, nangèng loppa da' asalla abâ'na. |

96. Bâr-tabârâ birâ = Pasabbhârâ orèng amadu, ta' kèra sabbhâr ongghuân.
97. Bhâsa ghâmbhârâ bhuddhi = Bhâsana orèng bisa nodhuwaghi anḍhâp asorra dhârâjhâddha.
98. Bhâsa, nodhuwaghi bhângsa = Paḍâ bi' nomer 278.
99. Bhâsa palappana oḍi' = Paḍâ bi' nomer 278.
100. Bâta'an peggha' andhungnga = Ekoca'aghi da' bhârâng kènè' nangèng rajâ paghunana (bâta'an = ghâghângnga nangghâlâ sè èpakaè' dâ' pangonong, andhung = talè sè èpentâng dâri bâta'an kaangguy panalèyan dâ' pangonong).
101. Bhâtè sè bhâtèya, bhândhâna bhâlâs = 1. Palang dukalè, 2. Paḍâ bi Etapok kala' odhengnga, 3. Padha kèya bi' = Elang towa', èlang tambul.
102. Beccè' lowaran = Coma beccè' pangocap, è dalem atèna bâjhi'.
103. Bhellâk perro'na = Jhubâ' ngen-angen (bâbâteggâ).
104. Bellâs ta' ahasèl = Nèng ollè èkanèserrè bhai, tapè tadâ' tebbâssâ.
105. Belli' potong jhâjjhâlunna = Ghi' kennèng kaparabhut (ghi' kennèng angghuy) asal bâḍâ sè èbhânto. (jhâjjhâlun = perrèng sè èpadhâddhi ghaghângnga belli')
106. Bellu' akemmè è cètagghâ macan = Orèng dhumè' (ra'yat biyasa) marènta pangrajâ (orèng aghung). Bellu' = Budu'na jhârân.
107. Bellu' noro' asennèn = 1. Na'-kana' sè la'-nyella' bâktona orèng alalakon, 2. Orèng sè mabâ pangkaddha agolong da' para pangraja.
108. Bellu' abunto' arè' = Lu'-ghalluna beccè', tapè di-budina rocè (nyalakanè).
109. Bellu' lècèn = Bhâbhâkolla malèng sè dhâddhi bhurun, ta' dhuli èkennèng pègha' polisi (bhâbhâkol = jagoân).
110. Bhender katengnger, sala katara = Pa-apa rèya ta' kennèng èèngkobhi terros, budi arèna mastè katara kèya.
111. Bhendhung tada' aramma = Ka'-angka'na coma biddhâng bhâi, tadâ' jhâjhân otabâ tambullâ (tambul = ghu-ghângghu').
112. Bherrâs dumpa rangrang abali takerra = Ekoca'aghi dâ' bhârâng belliân (bânnè dhâghângan) mon èjhuâl polè, kapprana paju korang dari kabellina.
113. Bherrâs ella dhâddhi tajhin = Pa-apa sè ella talanjuk otabâ talanjur, ta' kennèng kakasta polè.
114. Berrâs sacèntak (sataker) èjhuâl kabbhi = Sakabbhina èlmona la marè èyajhârâghi kabbhi.
115. Bhibhik èyajhari alangngoy = Ngalakona pangghâbây sè tada' ghunana (sèya-sèya). (bhibhik = ètèk)
116. Bibir attas bibir bâbâ = Cè' ghâmpangnga lè'-malè' caca.
117. Bibirra mara èoburi maddhu = Pacacana orèng sè cè nyamanna, aghâbhây kanyoddha orèng sè ngèdingaghi.
118. Bibirrâ nola', atèna mella' = Mon ètarè èri'-berri'â ta' enḍâ', tapè sanyatana terro (dus-matoḍus, da'-mata' enda').
119. Bibir ta' atolang Mon pacacana akanta sè ongghuân, nangèng sanyatana lècèk.
120. Biddhâng bângalan = Ka'-angka'na biddhâng malolo, tadâ' tambullâ.
121. Bijhil kandhâng = Ollèna abhibhit dhibi' (abijhil = abhibhit).
122. Bilâ bâlun tompang candhâna = Bilâ la ḍâpa' ka ajal (bâlun = kapas).

Bâbulângan 5

SOSIAL DAN MASYARAKAT

Masyarakat Madhurâ panêka aghuna'aghi Bhâsa Madhurâ mènangka "sistem komunikasi" mongghu dâ' masyarakat Madhurâ. Pangajhârân bhâsa Madhurâ tađâ' bhidhâna sareng bhâsa-bhâsa ètnis sè laèn sè ampon angghâđhui sistem pangajhârân. Bhâsa Madhurâ jhughâ angghâđhui sistem bhâsa akadhi morfologi, fonologi, semantik, sareng sintaksis. Sè sapanêka bisa ètèngalè dâri bâđâna acem-macem panalèktèghân sè èlampaaghi ahli bhâsa bhâb bhâsa Madhurâ saè dâri ahli Madhurâ dhibi' otabâ dâri lowar Madhurâ saè sè pajhât malolo nalèktèghi bhâsa otabâ panalèktèghân laènna.



Sumber Gambar: www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Tello' parkara sè mosthè èlampa'aghi, èngghi panêka: arembhâk tatèngkan sè bhâđhi èlampa'aghiyâ, ngalampa'aghi lalampân kalabân jhejjher ta' ru-kabhuru, tor akor rontong sasarengan somèlèya sareng orèng laèn.



Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi lalongèt yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
2. Peserta didik mampu menentukan kosa kata baru dalam lalongèt yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
3. Peserta didik mampu menemukan informasi atau beberapa pernyataan dalam lalongèt visual yang dipirsa.
4. Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat dari lalongèt visual yang dipirsa.
5. Peserta didik mampu mempresentasikan hasil lalongèt yang disajikan dalam bentuk visual dengan memperhatikan volume, intonasi, dan jeda.
6. Peserta didik mampu menulis lalongèt berdasarkan pengalaman pribadi dan kehidupan sehari-hari, menggunakan onḍhâghân bhâsa serta bhâsa lalongèt disajikan dalam bentuk visualisasi.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. Ponapa Sampèyan ngaghâli oca' lalongèt?

2. Ponapa Sampèyan perna aghuna'aghi lalongèt neng sakola'anna?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng Sampèyan sakanca'an maos dua' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. Sabellunnèpon panjhennengan ajhâr bhâb macemma oca' lalongèt, nyara kaghâli areng-sareng ponappa sè èmaksod oca' lalongèt. Lalongèt dâri oca' asal longèt èrangkep adâ' aobâ sowara dhâddhi lalongèt. Longèt artèna pènter, otabâ pèlak bâyghâbâyân. Hasèlla saè/ bhâghus tor katèngalanna nyennengaghi tor èndhâ. Akadhi bâdâ orèng sè pèlak tor pènter abhâdhi korsè, lamari, mèjâ sè hasèlla sa4 tor katèngalanna endhâ tor nyennengaghi.

Oca' lalongèt bâḍâ kaèdhâna sareng sastra Madhurâ, èngghi panèka manabi èghuna'aghi neng dâlem okara, orèng sè maos sareng sè mèyarsa'aghi bisa taghiyur dâ' bâca'an kasèbbhut, amarghâ bâca'an kasebbhut katonna èndhâ tor nyennengngaghi dâ' sè maos otabâ sè mèyarsa'aghi.

Adhâsar jhâjhârbâ'ân è attas oca' lalongèt èngghi ka'ḍinto ca'-oca' sè saè/ bhâghus sè èghuna'aghi dâlem bâca'an sastra nyopprè kapèyarsa èndhâ tor maghumbhirâ/ masenneng dâ' sè mèyarsa otabâ sè maos. Salaèn èyangghuy dâlem bâca'an sastra oca' lalongèt jhughân ânnya' èghuna'aghi dâlem sèmo, akadhi dâlem tor-mator/ pidato lalampâ malè'è paghâr, temmo jhudhu/ ambuta kakabinan, molodhân, sareng salaènnèpon. Saka'dinto jhughân caraèpon aghuna'aghi ta'kèngèng sambhârângan/ bân-sarobân, nangèng sè akora sareng kaparlowannèpon. Oca' lalongèt sè sala angghuyannèpon bannè sajân saè, nangèng sabhâlikkèpon, sajân atambâ jhubâ'.

Dhinèng macemmèpon oca' lalongèt/ bhâsa rarengghân èngghi ka'ḍinto:

- | | |
|---------------------------|---------------------|
| 1. Okara Kakantèn | 7. Saloka |
| 2. Oca' Sarojâ | 8. Parèbhâsan |
| 3. Oca' Camporan Tabhâlik | 9. Èbhârât |
| 4. Kèrata Bhâsa | 10. Parlambhâng |
| 5. Rora Bhâsa | 11. Bhâk-Tebbhâghân |
| 6. Bhângsalan | |

Jhâjhârbâ'ân

1. Okara kakathên

Sê êmaksod sareng okara kakanthên êngghi ka'dinto okara sê ca'-oca'na aghândhu' keccap sê akaêt sê sêttong sareng sê laên. Okara kakanthên bâdâ tello' macem, êngghi ka'dinto:

a) Ghuru Sowara

Sê êmaksod sareng ghuru sowara êngghi ka'dinto manabi ca'-oca' è dâlem okara kasebbhut aghândhu' sowara (vokal) sê padâ. Contowêpon:

- Sê ngala' cella' matana sambî mancella'
- Salê nyarê pè-apê kaangghuy pakanna sapê

b) Ghuru Sastra

Sê êmaksod ghuru sastra êngghi ka'dinto manabi ca'-oca' sâlem okara kasebbhut aghândhu' aksara (konsonan) sê padâ. Contowêpon:

- Bâdâ pênang abârna konêng è attas ghunong
- Oba' mondhut embi' èparènggaghi ka embi'

c) Ghuru Lumaksito

Sê êmaksod sareng ghuru lumaksito êngghi ka'dinto sêttong oca' èyangghu langkong/lebbi dâri sakalêan dâlem okara. Contowêpon:

- Mênnya' padâ mênnya' ro'omma ta' nyapo' mênnyak misik
- Orêng rowa orêng sonḍhâ

2. Oca' Sarojâ

Sê êmaksod sareng oca' sarojâ êngghi ka'dinto oca' camporan sê ca'-oca'na aghândhu' artê sê paḍâ. Contowêpon: sala lopot, lara lapa, malang mèghung.

Keterrangan:

- Oca' sala sareng oca' lopot artêèpon samê (paḍâ): sadhâjâ kalopodhân
- Oca' lara sareng oca' lapa artê'èpon samê (paḍâ): songkan, sakê', anglo
- Oca' malang sareng oca' mènghung ka'dinto artê'èpon samê (paḍâ): ta' atorán, sarombânan.

Nangêng manabi ampon èrangké' dhâddhih oca' camporan, ghâḍhuwân artê sê langkong dâri biyâsaèpon (mengeraskan arti).

3. Oca' Camporan Tabhâlik

Oca' camporan tabhâlik êngghi ka'dinto oca' camporan sê ca'-oca'na ghâḍhuwân artê tabhâlik otabâ alalabânan. Contowêpon: sêyang malem, rajâ kênê', ondhur dâteng, lakê' binê'.

4. Kêrata Bhâsa

Sê êmaksod sareng kêrata bhâsa êngghi ka'dinto settong oca' sê èartê'è noro' capkeccabbhâ oca' kasebbhut, nangêng sê akora sareng oca' sê èyartèyana (akronim). Contowêpon:

Topa' : Mamonto' tabu' se kèpa'

Tongket : Êtong-tong ètekket

5. Rora Bhâsa

Sê êmaksod sareng rora bhâsa ka'dinto oca' se sala kappra. Sanaos sala ghi' kappra èyangghuy sarengngan ta' kêngêng èyobâ, mèlaèpon manabi èyobâ bisa laên artê'èpon. Contowêpon:

Matoro' Jhuko' : Matoro' obâng soro kabelliyâghi jhuko'. Bânne jhuko'na sê èpatoro'
 Ajâgâ Mano' : Ajâgâ padi tako' èntarè otabâ èkakan mano'. Bânne mano'na sê èjâgâ

6. Bhângsalan

Sê èmaksod sareng bhângsalan èngghi ka'dinto jâwâbhân (bhângsalan) sê aghâdhu' artè parsemmon. Dhinèng bhângsalan ka'dinto bâdâ artè'èpon otabâ tegghessâ bhângsalan, bâdâ polè panebbhus (maksod bhângsalan kasebbhut). Manabi panjhènnengan abhâdhi okara bhângsalan, sê kodhu bâdâ è dâlèm okara èngghi ka'dinto bhângsalan sareng panebbhusa.

Bhângsalan	Tegghessâ	Panebbhus (Maksod)
ngembhâng bhâko	bunga	bhunga
cobbhu' rajâ	bhuḍhâk	ècaḍhâk

8. Saloka

Sê èmaksod saloka èngghi ka'dinto ḍhâḍhâbuwâna orèng alèm, pènter, bिकासना sê aèsse petotor saè. Contowèpon:

Manossa coma' dhârma : manossa namong atarèka, èhtèyar, sê nantowaghi sê kobâsa.

Kabhâjhengnganna tao nolong abâ'na : Pasèra'a bisaos sê alako kabhâjhengngan kaangghuy kasaèyan insya Allah bisa maontong ka abâ'na.

9. Parèbhâsan

Sê èmaksod sareng parèbhâsan èngghi panèka okara parsemmon sê ètojjuwâghi ḍâ' manossa ḍâlèm kalakowan rè-saarèèpon. Parèbhâsan ta' kèngèng èbâ-obâ dhâddhi kodhu èyangghuy ponapa bâdâna. Contowèpon:

Ghâncang ta' nyapo' bilis : Lalakon sê ru-kabhuru tapè tadâ' ollèna

Aḍântè' ghattana bâto : Aḍântè' otabâ ngantos sê ta' masthè

10. Èbhârât

Èbhârât bisa èsambhât samè sareng parèbhâsan, namong manabi èbhârât okara èkabidhi sareng oca': akantha, mara, cora' otabâ acora', martabhât. Contowèpon:

a. Akanta bhâjâng para' sèyang : Èkoca'aghi ḍâ' orèng sê asèpsap ka bârà' ka tèmor.

b. Mara bulân kasèyangan : Robâna orèng sê potè olay, ta' asonar, pocet.

11. Parlambhâng

Parlambhâng èngghi ka'dinto sèttong bhârâng sê èsaba' è sèttong kennengngan otabâ partègkan, mènangka tatengnger otabâ tandhâ. Bhârâng kasebbhut ghâduwân artè otabâ ma'na. Contowèpon:

a. Bin-sabin

Èngghi ka'dinto tacer sê èpasangè dâr-gâlândir aropa kalaras otabâ konco'na jhânor sareng salaènnèpon ètaccekkaghi è tabun otabâ pèngghir lorong otabâ è tengnga'na tengghâl/sabâ, sê ghâdhuwân maksod jhâ' rebbhâ è tenggâl kasebbhut ta' kèngèng èyarè' sareng pasèra'a bisaos kajhâbâna orèng sê masang bin-sabin kasebbhut.

b. Jhâjhân pamëntana parabân

Èngghi ka'dinto manabi mënta parabân otabâ abhâkala jhâjhâna ètoro'è gheddhang susu otabâ gheddhang bisusu, ghâpanèka aghândhu' artè otabâ ma'na kasusu, artè'èpon ta' bhâkal abit masthè nyeddhek temmo otabâ karèp apolong/akabin.

12. Bhâk-tebbhâghân

Bhâk-tebbhâghân èngghi ka'dinto sèttong okara otabâ pan-saponapan okara sè èkoca'aghi dâ' orèng laèn sè marlowaghi jâwâbhân. Kadhang jâwâbhâna loco tapè maso' akkal. Dhinèng sè mèrenggaghi senneng. Contowèpon:

- ghâghâr ka bâbâ èsarè ka attas, apa?
Jâwâbhâna: Ghèntèng otabâ ata' sè katoro' bâkto ojhan.
- Ghi' kana' akalambhi, dhang towa abâgkang, apa?
Jâwâbhâna: Perrèng

Sè èmaksod mengidentifikasi informasi è dâlem lalongèt èngghi panèka paponapa sè akor sareng bhâr-kabhâr sè abujut pessen, ma'na, artè, tor bâburughân beccè' mongghu maghârsarè Madhurâ sè kodhu èlampa'aghi marghâ ka'angghuy kabhâghusân. Khosossèpon urusân têngka pola sareng èndhâna petotor sè èdhâbuwaghi sareng adhât parnata kona.



Latèyan 1

**Èyatorè sampèyan aghâlampo' bâng-sèbângnga aèssè tello' orèng!
Bhân-sabbhân ghâlampo' lajhu aparembâghân, okara lalongèt sè
tamaso' parèbhâsan ghâpanèka talèktèghi lajhu sarè aghândhu'
artè ponapa è bâbâ panèka!**

1. Wa-towa ajâm : sajân towa sajân raddhin
2. Nè'-kènè'na cabbhi lètè' : orèng sè sanarè bhâdhâna kènè', tapè bângalan
3. Nompa' jhârân apajuangan : ollè ontong dukalè
4. Abhântal sahâdât, asapo' iman apajung Allah, asandhing Nabbhi: Sakabbhina kadoi'ân pasra dâ'Allah, asareng Nabbhi
5. Manossa coma dhârma : manossa namong narèma karsana Allah
6. Ollèna pello konèng : ollèna alako berrâ'
7. Orèng jhujhur matè ngonjhur : orèng jhujhur ollè kabhâghusân
8. Èlang tamparra ghi' karè tèmânâ : èlang ontongnga ghi' karè bhândhâna
9. Apolong bân orèng ngobbhâr dhupa: apaolong bân orèng cè'-beccè'
10. Ghâghhârâ dâdâr ta' kera jhâu dâri bhungkana: Bâtegghâ ana' ta' bhidhâ dâri bâtegghâ rêng towana



Latèyan 2

Jhâjhâl tantowaghi neng kolom è bâbâ panèka kalabân aparèng tanḍhâ pacal manabi èpangghi'i sorop otabâ akor artèna!

Bujuddhâ Cap-ocabhân	Lalongèt			
	Rora Bhâsa	Kêrata bhâsa	Èbhârât	Parèbhâsan
Ajhâi' kalambhi				
Solèng (âsoso sambi nêlèng)				
Marongghi (macalèrong ka ghighi)				
Akantha lanḍâur				
Akantha patè' so kocèng				
Adântè' ghattana bâto				
Akantha bhelling kaojhânan				



Latèyan 3

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi okara sè tamaso' lalongèt (parèbhâsan) è bâbâ panèka!

1. Akantha lanḍâur : _____
2. Akantha patè' so kocèng : _____
3. Adântè' ghattana bâto : _____
4. Akantha bhelling kaojhânan : _____
5. Ta' tao celleng polo'na : _____

B. Èyatorè Maos

1. Ponapa Sampèyan onèng ma'nana lalongèt?

2. Bâḍâ saponapa macemma lalongèt?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru lajhu Sampèyan alampa'aghi pakonna ghuru.

ATATÈLÈ

- Bu' Rasima : “Assalamu'alaikum ! Ghâlânôn....Ta' langkong pangapora!”
- Bu' Rumna : “Wâ'alaikum salam! Èyatorè lèngghi...Bâddhinna sampèyan, Bhuk! Adu....ma' **rajâ ombâ', bhârât angèn èyanjul ka jâ-dâjâna?**”
- Bu' Rasima : “Èngghi, Lè! Ma' lum, **taḍâ' paḍi kèpa' ècocco' mano'!** Kaulâ samangkèn **èghântong tèngghi èbhendèm ḍâlem, èsebbhiḍhâ taḍâ' monyèna, èyobbhârâ taḍâ' bâuna.** Sajjheghâ Ka' Emmas adhingghâl omor, kabâḍâ'ân kaulâ samangkèn kadhi panèka! Saporana, bisaos. Bhuru mèreng jhâ' **sampèyan katamoyan.** Parobâ Lè?”
- Bu' Rumna : “Èngghi Bhuk. Ampon ḍhâddhi tolès tanangnga saḍhâjâna orèng, **manossa namong ḍhârma.** Ḍu... ma' cè' mardulina, sampèyan Bhuk! Mèyarsa ḍâri pasèra jhâ' Jebbhing Satun kaloghâsân. Alhamdulillah, Bhuk! Kalerressân sè Kobâsa aparèng kacong. Ḍhâddhi ampon aromasa towâ ongghu manabi ghâḍhuwân komпой!”
- Bu' Sitti : “Mèreng neng pasar, jhâ' sampèyan ampon ngaghungè bâjâ. Ca'èpon cap-ocabhân rèng seppo konana, Lè! **Taḍâ' kerbhuy berrâ' ka tanḍu'!**”
- Bu' Rumna : “Lerres, Bhuk! Manabi ampon ghâḍhuwân komпой, na'-poto ampon ka'alèngan, bhâ' lerressa, Bhuk!
- Bu' Sitti : “Èngghi, pajhât lerres. Komпой kaulâ saḍhâjâ lalèma'. Namong taḍâ sè èkapolonga. Ma'lum ana' kaulâ sè wâ'-towâ'an, sajjheghâ èyangkat pongghâbâ neng Bank Jatim, **ta' èpangghi celleng polo'na.** Jhâ'-sakejjhâ' èyallè ka kottha laèn.”
- Bu' Rumna : “Èngghi, Bhuk! Sampèyan maso' pojhur. **Bisa nganyè sabbhân bulân** ḍâri tra-potrana. Komпой lakè' kasorang panèka moghâ **bâḍâ paè' ḍârâna,** kantos dhibâsa èparèngana lanjhang omor. Ḍhâddhiyâ ana' **èbitong ghânep, èbirjhi' ghânjhil.**”
- Bu' Rasima : “Amin, Lè! Moghâ akor sareng pamojhina para seppo. Nyabis têngal, Lè! Namong sakonè' pamoghi ka na' Satun moghâ ètarèma klabân èhlas. Ampon nyara, Lè! **Pas terrosa!** Assalamualaikum!”
- Bu' Rumna : “Amin, jhughâ, Bhuk! Adu.....ma' cè' rèpodḍhâ. Èngghi....., moghâ èparèngana bânnyâ' ghântèna. Amin! Ènggghi.....mator sakalangkong rabuna.Ta'bingkèng! Slamet! Wâ'alaikum salam!”



Sumber Gambar: www.istock.com



Latèyan 1

Èyatorè atthokkaghi sè sorop artèna lalongèt (parèbhâsan otabâ kèyasan) è bâbâ panèka akor sareng jâwâbân sè kasandhing è bâbâna!

1. Rajâ ombâ' bhârat angèn èyanjul ka jâ-dâjâna artèna
2. Taḍâ' paḍi kèpa' ècocco' mano', artèna
3. Èghântong tênggghi, èbhendèm ḍâlem = Èsebbhiḍhâ taḍâ' monyèna = Èyobbhârâ taḍâ' bâuna. Artèna
4. Sampèyan "katamoyan", Oca' katamoyan mènangka
5. Manossa namong dhârma, (panèka tamaso' ḍâ' kompolanna saloka)
6. Taḍâ' Kerbuy berrâ' ka tanḍu', artèna
7. Ta'èpangghi celleng polo'na, artèna
8. Nganyè sabbhân bulân, (Bânne parèbhâsan tapè kèyasan), artèna
9. Paè' ḍârâna artèna
10. Èbitong ghânep, èbirjhi' ghânjhi, artèna
11. Nyabis têngal, oca' kèyasan, artèna

- a. taḍâ' orèng towâ berrâ' nangghung na' poto.
- b. manossa namong ngadhâdhi (atarèka), sè nantowâghi Allah sè Kobâsa.
- c. pongghâbâ sè jhâ'-sakejjhâ' èyallè kennengngan kalakowanna.
- d. oca' kèyasan jhâ'orèng ghèllâ' è compo'na bâḍâ sè alahirraghi.
- e. narèma kèrèman ḍâri tra-pottrana.
- f. Orèng sè cè' apessa tor nèspa.
- g. sèhat salanjhângnga
- h. orèng sè èkaparlo orèng laèn.
- i. nanamoy ta' lè-ollè.
- j. Orèng ta' anḍi' taḍâ' nangghâ' / ta' èkennalè.
- k. Ma' bhuruwâna mangghi'i / nemmonè.



Latèyan 2

Salastarèna Sampèyan ngaghâli artèna lalongèt kasebbhut. Jhâjhâl tantowaghi è bâbâ panèka sè tamaso' parèbhâsan, saloka, otabâ oca' kèyasan!

1. Rajâ ombâ' bhârat angèn èyanjul ka jâ-dâjâna. Tamaso'
2. Taḍâ' paḍi kèpa' ècocco' mano'. Tamaso'

3. Èghântong têngghi, èbhenđem đâlem = Èsebbhiđhâ tađâ' monyèna = Èyobbhârâ tađâ' bâuna. Tamaso'
4. Sampèyan “katamoyan”, Oca' katamoyan tamaso'
5. Manossa namong dhârma. Tamaso'
6. Tađâ' Kerbuy berrâ' ka tanđu'. Tamaso'
7. Ta'èpangghi celleng polo'na. Tamaso'
8. Nganyè sabbhân bulân. Tamaso'
9. Paè' đârâna. Tamaso'
10. Èbitong ghânep, èbirjhi' ghânjhil. Tamaso'



Latèyan 3

Jhâjhâl tantowaghi tor jhârbâ'aghi neng tokèlan đhâ-kandhâ “ATATÈLÈ” Sè tamaso' makna tersurat sareng tersirat!

1. Makna Tersurat:

2. Makna Tersirat:

C. Èyatorè Abu-Đhâbu

1. Ponapa sampèyan perna aghuna'aghi parèbhâsan manabi ator-cator sakanca'an?
2. Ponapa Sampèyan ngaghâli parbhidhâ'anna parèbhâsan sareng oca' lalongèt sè laèn?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' đhimèn ka'anghuy kèngèng kariđâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru.

Maos Patètè!

Pèlèt Betteng

Manabi è Jhâbâ è nyamaè Tingkebbhân tapè è Madhurâ ènyamaè Pèlèt Betteng, panapa saèstona Pèlèt Betteng ghâpanèka? Sè ènyamaè Pèlèt Betteng èngghi panèka, salamettanna orèng bâbinè' sè ampon baberra' otabâ bhubhut kèngèng pètto' bulân. Saèstona neng adhât Madhurâ ampon èkappraghi ngaromadhi bhu-èbhu sè parappa'na bhubhut ngabidhi ghi' bhubhuddhâ aomor tello' bulân. E bakti bhubhut aomor 3 bulân ghanèka lajhu madâteng dhukon pèlèt, sè bhubhut lajhu èpèlèt kaangghuy masèghek kennengnga bâjhi'. Sapanèka

jhughâ saamponna bâberra'na kèngèng 5 bulân. Namong saamponna bâberra'na kèngeng 7 bulân, lajhu èbâdâaghi pèlèt kalabân mabâdâ pacara.

Panapa ghâpanèka sè ènyamaè pèlèt betteng? Èngghi. Pacara pèlèt betteng otabâ pèlèt kandung panèka marloaghi kas-pakas akadhi (1) tobung, sè dhâgghi' lajhu èssèè aèng kembhâng. Èngghi panèka kembhâng bhâbur. Aèng sareng kembhâng bhâbur è tobung ghapaneka esebbhut aeng komkoman. (2) 2 mègghi' nyeyor ghâddhing sè bhâghus, artèna sè ngodâ, kolè'na bhersè konèng ngamennyor tadâ' calaretta. nyeyor ghaddhing



Sombher Ghâmbhâr: Bulletin kapèng 56 taon 2021

bhuru lajhu èaterraghi ka Lalongèt otabâ Kèyaè.

Sareng Lalongèt otabâ kèyaè, nyeyor bhuru lajhu èghâmbhâri bâjaâng, ètolèsè carakan Madhurâ, abjad latèn sareng abjab Horop Arab. Maksud sadhâjana mènangka du'a nyopprè bhâbhâji' na sè bhâdi èkabhâbhâr bhâji' sè bhâkal pènter èlmo (3) Abhâdi sorat onjhângan kaangghuy rèng-orèng sè pantes èonjhâng, biyasaèpon para èbhu saseppho neng bhâlâ-kampong.

Dhâddhi Pèlèt Betteng panèka ampon dhâddhi tradisi rèng Madhurâ? Èngghi, saamponna dâpa' ka bâktona èpèlèt, tor onjhângan ampon padâ rabu, tamaso' dhukon bhâji', sè bhubhut lajhu èpèlèt, kenenenganna bhâbhâji' neng dâlem tabu' èpasèghek, nyopprè ta' malang, lajhu sèbhuhhut èparèngè jhâmo sè ènyamaè Jâmo Dhek Cacèng, èngghi panèka jamo sè kapolonganna pion-rempon akadhi temmo, jhârângo, konyâ' ecampor sareng dâdâunan. Jhâmo Dhek Caceng paneka èmaksottaghi nyopprè bhâbhâji' na saamponna èbhâbhâraghi ta' apanyakèt cacèngen. Samarèna ghapanèka lajhu sè bhubhut èsalènè pangangghuy kaèn potè lajhu ètonton ka pandiyân. Sabellunna sè bhubhut dapa' ka pamandiyân nalèka kalowar dâri roma ghân labang kalowar lajhu èpanempak ajâm sè ampon èsadiyaaghi.

Ajâm bhuru tantona ngejjhit akaok tor ngabbher bhuru. Bangatowa pada ngoladhi kadhi ponapa sè bhubhut nempak ajâm bhuru. Manabhi panempakka kajâ, bangatowa lajhu aèra': "kacong...", artèèpon bhâbhâji' sè èlahèrraghiya Lakè'. Sabhaliggha manabi sè bhubhut panempakka laonan, para bangatowa lajhu atowat : " la...jhebbhing...! " artèèpon binè'. Saamponna nempak ajâm ghapaneka sè bhubhut lajhu èpanèddha' tellor sareng wet-sowetanna nyeyor ngodâ. Tellor kodhu èteddhâ' sareng soko sè kacèr dhineng wet-sowetta nyeyor ngoda kodhu eteddha' sareng soko sè kangan. Sè bhubhut kodhu neddhâ tellor sareng nyeyor ghapaneka abhareng. Manabi tellor sè bhengka kaadâ', nangatowa sè hadir lajhu atowat: "jhebbhing" Sabhâliggha manabi wet-sowetanna nyeyor sè bessar kaadâ' bangatowa lajhu atowat: "kacong!". Saamponna pas sè bhubhut èbhâkta ka pamandiyân, èghika'ia ampon èsadiyaaghi aèng bhersè sareng aeng komkoman. Sadhâjâ bangatowa sè bâdâ èdhi'ia lajhu padâ nyèramè sèbhuhhut sacantèng èbâng tor sè kèng-bingkèng rakana sè bhubhut èpakon nyeramè sakalè. Samarèna sè bhubhut lajhu èbhâkta maso' ka roma, èparengè pangangghuy sè palèng anyar sè èkaghungè sareng sè bhubhut. Saamponna ghâpanèka sè bhubhut ebhâkta ka bang-labang lajhu eparengè jhamo pole èbâddhâi cangkele'. Engghi panèka jhâmo bangkes. Jhâmo bângkès ghânèka nyopprè sè bhubhut sèhadhâ sapanèka jhughâ bhâbhâji'na sè èghândhu'. Samarena jhâmo è dhâ'âr cangkèlè'na lajhu èpakon ontallaghi ka tanèyan. Manabi cangkèlè' bhuru ghâgghâr nengngèp , bangatowa lajhu atowat polè: "jhebbhing", tapè sabhâliggha manabi cangkèlè' bhuru ghâgghâr aghentang, bangatowa lajhu atowat: "kacong". Saamponna ghâpanèka sè bhubhut lajhu èdhulangè nasè' ponar sè bhâdhi dâri palotan, huko'èpon tellor kella lajhu èghuring. wah ghapanèka sè ènyamaè pèlèt betteng, ponapa ampon totok ghân ghika'ia pacarana?

Bhunten ghi' bâdâ..., kamalemmanna kalowarga sê bhubhut mabâdâ pangajhiân Rêng-orêng sê èonjhâng pađâ maos sorat Maryam. Maksottèpon asambhunga sareng pangatero moghâ sê bhubhut abhâbhâraghiyâ bhâji'na ghâmpang akadhi ghâmpangnya Sitti Maryam nalêka abhâbhâraghi Nabbhi Isa as. Sa'amponna ghapanêka èterrossaghi sareng nangghâ' mamaca kantos para' sèyang sê è maca Carètana Nabbhi Yusuf as. Sê sapanêka èarep moghâ bhâbhâji' sê èbhâbhâraghiyâ manabi lakè' gânteng mara Nabbhi Yusuf as, manabi binè raddhin kadhi dewi Soleha, rajina Nabbhi Yusup.



Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân nyarè jâwâbhân è dâlem Ghâncaran è attas !

1. Ponapa sê èmaksod pèlèt betteng?

2. Bhubhudhân saponapa bulân sê bisa èlampaaghi pèlèt betteng?

3. Ponapaa bisaos kas-pakakas sê parlo èsadiaaghi neng pèlèt betteng?

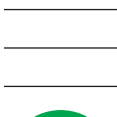
4. Ponapa sê èlakonè sê bhubhut sabellunna dâpâ' dâ' pamandiân?

5. Pasèra sènyeram è bâkto pamandiân pèlèt betteng kasebbhut?



Latèyan 2

Èyatorè jhârbâ'aghi tor dhâbuwaghi sacara rèngkes onđhâghânna pèlèt betteng maghut dâ' tèks bâca'an kasebbhut!



Latèyan 3

Èyatorè jhârbâ'aghi kerata bhâsa è bâbâ panèka!

1. Solèng : _____
2. Cangkèr : _____
3. Dâsi : _____
4. Bengko : _____
5. Sampèr : _____

D. Èyatorè Nyerrat

1. Ponapa Sampèyan perna èpakon nyerrat okara sè aghânḍhu' panyoro, pètanya, majjhâ sareng pangako?
2. Ponapa Sampèyan perna nyerrat okara sè aghânḍhu' bhângsalan mênorot pangalamanna dhibi'?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. È ḍâlem nyerrat okara sè aghânḍhu' lalongèt mênorot pangalamanna dhibi'. Sampèyan kodhu ngaghâli contona okara samporna sareng onḍhâghâ bhâsa sè saè tor sè lerres.

Contona:

- a. Sampèyan lè' mè' akantha tep-kotep cellot, manabi èsoro ngobângè ghulâ ta' dhuli ḍâteng.
- b. Dhika mè' akantha kabâ' sampayan Lè'.

Aghuna'aghi Okara Pètanya

Okara pètanya aropaaghi okara sè marloaghi jawabhân. Oca' pètanya sè tamasso' ḍâ' ondhâghân èngghi bhunten èngghi panèka; pasèra, èka'ḍimma, bilaèpon, pasèraan, ponapa, kadhiponapa, bân salaènna.

Conto:

1. Pasèra sè asareng emba Samsudîn ka'dissa?
2. Bilaèpon emba Sahrudîn sè mèyossa ka Tana Soccè?
3. Èka'ḍimma dhâlemma emba Sahril?

Aghuna'aghi okara parènta/ panyoro

Okara parènta èngghi panèka okara sè aghânḍhu' panyoro ḍ' orèng laèn kaangghuy èlakonè/ èlampaghi.

Conto:

1. Kala'aghi buku rowa!
2. Tolès Carakan Madhurâ jârèya è papan!
3. Cacak sapowè ampèrra bhing!

Aghuna'aghi Okara Majjhâ sareng Okara Pangako

1. Okara majjhâ paḍâ moso okara samporna otabâ okara nongghâl se ta' ngangghuy katerrangan. Contona: Sayuti ngakan.
2. Okara pangako, iyâ arèya okara sè anyata'aghi kabâḍâ'ân sè saongghuna. Contona: Sayuti la mangkat ka sakola'an.

Maos Patètè!

TKI Dhunor È Naghâra Manca

Kabâdâ'an globalisasi mara jhâman satèya, orèng paḍa ngaddhu bângal bân ngaddhu pènter. Kaangghuy ngalampaaghi pangaterrona bhu ru rêng-orèng pagghun parlo bhântoan orèng laèn. Coma bhâi sè apangarep bhântoan orèng laèn jârèya coma sakonè' sè ngarghâi ka lalakonna orèng sè abhânto. Opama bhâi neng naghârâ sè ella soghi marghâ asèlla naghârâna bânnya' akantha neng naghârâ mènnya' è Tèmor-Tengnga, rêng-orèng èjâḍiyâ ella paḍa mabu' kasennengngan. Sakabbhinna pangaterrona terro èladhinana orèng laèn. Biyasana lajhu maḍâteng orèng ḍâri manca naghârâna kaangghuy èpadhâddhi dhunor. Sè bâriyâ sabâb bhângsana ella paḍa soghi taḍa' sè enḍa'â dhâddhi dhunor.



Mèlana lajhu maḍâteng ḍâri naghârâ manca, otamana ḍâri naghârâ sè bânnya' maghârsarèna tor è naghârâ jâḍiyâ ca'na orèng ghi' malarat lalakon sè ngasèllaghi kaangghuy nyokobhi kabhutoan oḍi' rè-saarèna. Mèlana naghârâ kita lajhu èmaso'aghi ḍâ' ghâlimpo' naghârâ sè kalebbiyân soḍu korang tajhin. Saterrossa lajhu bânnya' orèng sè alako dhâddhi tokang makompol orèng (agèn) lajhu èkèrèm ḍâ' ra-naghârâ sè ngaparloaghi dhunor. Sè bâriyâ jârèya naghârâ kita lajhu dhâddhi pengekspor dhunor ka naghârâ manca.

Mon èdhengngang sakareḍḍhâbhân, TKI kita neng manca naghârâ pajhât ngontongaghi sabâb, salaèn maḍâteng kaontongan (devisa) ḍâ' ka naghârâ kita, bisa kèya ngorèpè kalowargana sè neng Indonesia. Kantha neng Malaysia, bânnya' oreng kita dhâddhi koli bangunan. Tapè saellana dhung-gheḍḍhung ella ajhârejheggân è jâḍiyâ, rêng Malaysia ella ta' parlo maḍâteng bânnya' dhunor, mèlana rêng-orèng jârèya lajhu bânnya' sè atèngka akantha gâjina dhunorra ta' èbâjâr kantos abulânan, mon lalakon dhunorra èangghèp korang cocok lajhu dhunorra èpokolè tor èsèksa.

Ḍâri bânnya' kadhâddhiyân sè marogi bhângsa Indonesia, ella sapatotta kita kèr-mèkkèr polè ka'angghuy abâli ka ca'-oca'anna bângatowa: ojhân bâto è naghârâ dhibi' ghi' abhâghusân bi' ojhân emmas neng naghârâna orèng tapè madhârisdhisân aèng mata. Sè bâriyâ marghâ orèng naghârâ manca coma sakonè' sè tao males dhâdhâ tor bâto neng naghârâ dhibi' ghi' talèbât paarghâ. Poko'na kor kènceng alako ghi' bânnya' lalakon ka'angghuy abhillâi naghârâna dhibi'.



Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka akor sareng bâca'an è attas!

1. Ponapa sè èmaksod dhunor ghâpanèka?

2. Aghânḍhu' artè ponapa parèbhâsan sè bâḍa è bâca'an è attas ènggghi panèka "kalebbiyân soḍu korang tajhin"?

3. Aponapa TKI ghâpanèka èsambhât ngontongaghi ḍâ' naghârâ manca?

4. Naghârâ ka'dimma sê bânnya' kodhu maḍâteng dhunor?

5. Ponapa maksoddhâ “ojhân bâto è naghârâ dhibi' ghi' abhâghusân bi' ojhân emmas neng naghârâna orèng tapè madhârisdhisân aèng mata”?



Latèyan 1

Èyatorè karembhâk sakanca'an. Neng bâca'an “TKI Dhunor È NaghâraManca” ka'angghuy nyarè bang-sèbângnga 2 okara sè aghânḍhu' okara pètanya, pasoro, majjhâ, sareng okara pangako!

1. Okara pètanya : _____
2. Okara pasoro : _____
3. Okara majjhâ : _____
4. Okara pangako : _____



Latèyan 3

Èyatorè Abhâḍhi Okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' sè ampon kasandhing è bâbâ panêka kalabân aghuna'aghi bhâsa èngghi bhuntèn!

1. Dhunor : _____
2. Èkspor : _____
3. Globalisasi : _____
4. Ngorèpè : _____
5. TKI : _____



Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tanḍhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Torè Èmodhi sareng Sakanca'an	Ngaghâli	Ta' ngaghâli
1.	Abdhina ampon onèng ḍâ' maksoddhâ lalongèt		
2.	Abdhina ampon onèng cem-macemma lalongèt		
3.	Abdhina ampon onèng carana abhidhâ'aghi macemma lalongèt		

4.	Abdhina ampon onèng nyerrat okara aghuna'aghi lalongèt		
5.	Abdhina ampon onèng dâ; okara panyoro, pètanya, majjhâ sareng okara pangako		



Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Komkoman	: nyamana kembhâng sè ècampor dhâddhi sètong, bâdâ pandân, malathè, Kananga, sareng kembhâng mawar
nyoprè	: sopajâ
bhubhut	: bhâsa èngghi bhuntenna ngandung
bâberrâ'	: nyamana tamennan kennèng ghâbây jhâmo
bhâbhâr	: lahir (BI), rêmbi'
bânnya' maghârsarèna	: bânnya' ra'yatta, masyarakata
abhillâi	: ajuang, membela (BI)
dhunor	: panglako, panjhâ', tenaga kerja (BI), koli
males dhâdhâ	: balas buđi (BI)

E. Panèlayan Bâbulângan 5

Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè. Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

Bahan Bakar Minyak (BBM)

Indonesia jhughâ tamaso' naghârâ sè ngasèllaghi mènnya'. Namong serrèna ghi' ta' bânnya' kennengan mènnya' sè èghârâp ka'angghuyngasèllaghi mènnya', mèlana Indonesia sabâgiyân dâri kabhutowan mènnya'na ghi' mađâteng (impor) dâri lowar naghârâ. Arghâna mènnya' neng Indonesia pađâ sareng arghâna mènnya' neng naghârâ laènna sè pađâ impor mènnya', artèèpon arghâna mènnya' neng Indonesia taghântong đâ' arghâna mènnya' internasional.



Manabi arghâ mènnya' internasional ongghâ, arghâ mènnya' neng Indonesia noro' ongghâ, sapanèka sabhâligghâ manabi arghâ mènnya' internasional toron, jhughâ noro' toron. Namong arghâèpon mènnya' ta' saponapa ètèmbhâng arghâna aèng mineral, per liter sè para' pađâ'â sareng arghâna mènnya'. BBM saèstona tamaso' bhârâng sè è asèlaghi sè ta' bisa atambâ bânnya'na. Saabiddhâ ghi' bâdâ neng sombher è dâlem bhumè, kita pagghun dhâddhi naghârâ sè ngasèllaghi mènnya'. Coma bisaos manabi kita aghuna'aghi mènnya' ta' kalabân tèngatè, mènnya' kita bhâđhi ceppet tađâ'. Mèlana kita parlo ra-ngèra kadhipona sè patot è bâkto aghuna'aghi mènnya' neng rè-saarèna ponapa polè arghâ BBM ampon kennèng koca' samangkèn panèka ampon têngghi.

a. Èyatorè pèlè jâwâbhân sè palèng lerres!

1. Indonesia jhughâ tamaso' naghârâ sè ngasèllaghi
 - a. mènnya'
 - b. bâjhâ
 - c. emmas
 - d. aèng
2. Indonesia sabâgiyân dâri kabhutowan mènnya'na ghi' maḍâteng otabâ
 - a. ekspor
 - b. impor
 - c. konsumen
 - d. produsen
3. Arghâna mènnya' neng Indonesia taghântong dâ' arghâna mènnya'....
 - a. nasional
 - b. arab
 - c. dunnya
 - d. internasional
4. Manabi arghâ mènnya' internasional ongghâ, arghâ mènnya' neng Indonesia noro'
 - a. toron
 - b. toron ongghâ
 - c. ongghâ
 - d. lemmah
5. Manabi kita aghuna'aghi mènnya' ta' kalabân tē-ngatē, mènnya' kita bhâḍhi
 - a. Ceppet taḍâ'
 - b. Ceppet èlang
 - c. Ceppet paju
 - d. lobâr
6. Bhuk Rasima matoro' Jhuko' ka bhuk Sulima, sè èyeccap tebbel tamaso'
 - a. kèrata bhâsa
 - b. rora bhâsa
 - c. parèbhâsan
 - d. parlambhâng
7. Sèngko' adântè' ghattana bâto ngabidhi ghellâ', okara sè èyeccap tebbel tamaso'
 - a. parèbhâsan
 - b. kèrata bhâsa
 - c. bhâk-tebbhâghân
 - d. okara kakantèn
8. Cong, jhâjhâl kala'aghi po-sapo rowa. Okara kasebbhut tamaso'
 - a. Okara majjhâ
 - b. Okara patanya
 - c. Okara parènta
 - d. Okara nongghâl
9. Rasima la mangkat ka pasar ghellâ' ghu-lagghu. Okara kasebbhut tamaso' dâ'
 - a. Okara majjhâ
 - b. Okara patanya
 - c. Okara parènta
 - d. Okara pangako
10. È bâbâ panèka tamaso' kèrata bhâsa, kajhâbhâna
 - a. Topa' : Mamonto' tabu' se kèpa'
 - b. Tongket : Ètong-tong ètekket
 - c. Solèng : èsoso sambì nèlèng
 - d. Manisan : mamanis maloloh

b. Èyatorè jâwâb pètanya akor sareng bâca'an è attas!

1. Aponapa naghârâ Indonesia mè' ghi' maḍâteng mènnya' dâri naghârâ lowar?

2. Bilâ mènnya' Indonesia arghâna bisa ongghâ?

3. Ponapa sabâbèpon arghâna mènnya' è Indonesia arghâna ongghâ?

4. Naghârâ Indonesia tamaso' naghârâ sè ngasèlaghi mènnya', aponapa mè' ghi' maḍâteng otabâ ngèmpor mènnya' ḍâri lowar?

5. Kadhiponapa mènrot pamangghina sampèyan manabi naghârâ Indonesia terros maḍâteng mènnya' ḍâri lowar naghârâ.

c. Jhâjhâl talèktèghi tek bâca'an è bâbâ panèka, solosso'è tor sarè okara sè aghânḍhu' okara pètanya sareng parènta!

Kasaḍaran ètis panèka saèstona sè abhidhâ'âghi manossa sareng makhlok laènèpon. Sanarè manossa panèka kèngèng jhughâ èsebbhut bhârâng, pagghun bâḍâ bhidhâna sareng bhârâng laènna. Manossa bisa atanya sareng marènta. Tapè bhârâng ta' bisa. Bhidhâna panèka bâḍâ neng pètanya: **apa?** mongghu ḍâ' bhârâng sè salaèn manossa akadhi neng conto okara: apa rowa?, sapa sè noro'a?, è ḍimma romana? Manabi manossa bânne **apa** tapè: **sapa**, akadhi neng conto okara **sapa rowa?** Bhidhâ oca': **apa** sareng oca': **sapa** panèka bâḍâ kennenganna bâng-sèbâng nalèkaèpon èghuna'aghi. Sè sapanèka amarghâ oca': apa ta' kèngèng èpaḍâ'âghi sareng oca': sapa, sapanèka jhughâ sabhâligghâ. tarkaḍhâng baḍâ parènta ḍâri atassanna. Mènta tolong kala'aghi ettas ka'ḍissa'?, sapowagi keddhâ' rèya? Yâh manossa kodhu ta'at ka parèntana. Manabi ta' atoro' bisa dhâddhi èparèngè tegguran otabâ èpanglo.



Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

- | | |
|------------------------------|---|
| 123. Bilis matè è maddhu | = Ta' atebbâs, opama; 1. Nemmo calaka' nalèkana anḍi' ghâbây, 2. Nemmo calaka' ḍâri neng-sennengnganna. |
| 124. Bilis ngaddhu ghâjhâ | = Orèng dumè' (ra'yat biyasa) ngaddhu pangrajâ. |
| 125. Bilis nyandher ka ghulâ | = Orèng mèskèn nyemma'è orèng soghi, parlo terro aotanga. |
| 126. Bing-rambingnga cèndhi | = Bá'-jhuba'na orèng aghung ghi' arga. |
| 127. Bing-rambingnga kor'an | = Orèng towa, sanajjhân ella ngalolè kodhu teptep èhormat bân èarghâi. |

128. Bintangnga molaè orem = Kakobāsa'an otabā pangarona la molaè sorot otabâ songsot (orem = sorem).
129. Bintangnga molaè toron = Nomer 309. 311. Birâ sapakandhângan (sakandhâng) = 1. Orèng sè amosoan, malarat sè akora polè, 2. Orèng ghilâ sè ella bârâs, ta' kèra abâli sabingonè (sabingonè = abâli asal).
130. Buddhâk lècangnga ta' mèlo nangkana = Mèlo rèpot otabâ malaraddâ bhâi, ta' noro' ngatebbâs kabhunga'anna.
131. Buddhâk lècangnga ta' noro' ngakan nangkana = Nomer 312 (lècang = ghetta).
132. Bulân èkalènglèngè bintang = Orèng sè bânnya' ana' potona, sarta padâ kaparèngan bhâjjhrâ (bhâjjhrâ = pojhur, ontong).
133. Bulân ghârâ'ä ta' kèra samalem bhentèng = Orèng apes ta' kèra salanjhangnga odi'na.
134. Bulân ngombar, bintangnga ngarapkap Mon bângatowana dâteng, na' potona pada agharibbhung.
135. Bulân tóra, panassa ta' ngello', tapè langnge'na ta' jhibet = Bi' taowa dhibi, orèng sabbhâr pajhât ta' ghâmpang ngombhâng, nangèng jha nget-tengnget. (jhibet = petteng alèmonan/ calèmodhân)
136. Bhumè tattabhân = Ngèba buru parabân, kalaban ollè èdhi sabellunna. è
137. Bhuppa', bhabhu', ghuru, rato = Empa' macem rarekkadhân sè kodhu pada èhormat.
138. Bhuru entas dâri bâ'a = Bhuru legghâ dâri sossa.
139. Bhuru kalowar dâri eddhusân = Gi' asli tada cacaddha.
140. Bhuru ngembhang èpettèghâ, bílá sè molonga buwâna? = Usaha sè ghi' bhuru molaè ajhâlân, la molaè bâdâ alanganna
141. Bhu-robhhu gheddhâng = Orèng sè coma noro' bhâi, ta' tao jha arapa'a.
142. Bhurus, sanajjhân èpakanana rotè, ta' kèra loppa ka bhabhâtang = Orèng sè pajhât jhuba bâbâtegghâ (jahat) sanajjhân èpasenneng otaba la taremtem odi'na, sèttong tèmpo ghi' terro alakowa jahat.

Bâbulângan 6

ILMU DAN TEKNOLOGI

Onènga Sampèyan neng jhâman samangkèn ampon jhângkep sadhâjana pa-ponapa neng dhunnya. Anglèbâdhi teknologi, dhunnya bisa èperghem kalabân ngobâsanè èlmo. Guna'aghi èlmo kalabân teppa' tor saè akor sareng kennengnganna. Ajjhâ' nèpo ponapa polè alako lècèk kalabân aghuna'aghi tèknologi.



Sumber Gambar: www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Èyatorè pateppa' têngka-lakona, amoljâ'âghi orèng seppo òuwâ'na, ngarghâi tarètanna, tor anḍhâp asor ḍâ' ca-kancana



Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi teks tembang macapat yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
2. Peserta didik mampu menganalisis unsur teks tembang macapat yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
3. Peserta didik mampu menentukan kosa kata baru dalam teks tembang macapat yang berbentuk audiovisual dan aural yang dibacakan/ didengar.
4. Peserta didik mampu menemukan informasi atau beberapa pernyataan dalam teks tembang macapat visual yang dipirsa.
5. Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat dari teks tembang macapat visual yang dipirsa.
6. Peserta didik mampu menulis teks tembang macapat berdasarkan pengalaman pribadi dan kehidupan sehari-hari, menggunakan onḍhâgghân bhâsa serta bhâsa lalongèt disajikan dalam bentuk visualisasi.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. Ponapa Sampèyan ngaghâli sè èmaksod unsur teks tembhâng macapat?

2. Ponapa Sampèyan onèng nembhâng?

Jhâjhârbâ'ân:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'ânnâ Sè Amorbhâ jhâghât. Sa'amponna maos du'a'. Parlo èkaghâli saè jhâ' tembhâng macapat ka'ḍinto ampon èjhârbâ'aghi neng kellas sabellunna. Ngèrèng èmodhi tor mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru ka'angghuy mangghi'i informasi unsur teks tembhâng macapat.

Neng jhâman sè ampon jhângkep sareng teknologi, tarkaḍhâng tembhâng macapat abâ' malarat èghuna'aghi sareng ngangoḍâdhân. Kong-langkong namong èghuna'aghi para seppo manabi bâḍâ pasèmowan mamaca. Parlo èkaghâli saè sareng ngangoḍâdhân. Jhâ' Tembhâng Macapat panèka tombu è jhâman Majhâpaèt akhèr, otabâ è jhâman ponjhullâ Islam, jhâman Kawâliân. La-mala bâḍâ sè nerrangaghi sè ngangghit tembhâng ghâpanèka para wâli. Pajhât èbhâḍhi sarana ka'angghuy nyebbhârâghi aghâma Islam. Bânnya' buku (layang) kesusastraan Madhurâ sè aèssè bhâb aghâma Islam. Opamaèpon carètana Nabbhi Yusuf, Mi'rajèpon Nabbhi Mohammad SAW, Nabbhi Mosa sareng Fir'un, carètana Mèna sareng bânnya' laènna. Mèrnorot buku: "La Toaning Nyekareken" angghidhân R. Harjowirogo sarè Majallah Mekarsari No.5 taon 1957 sè ngangghit tembhâng èngghi panèka



Sumber Gambar: www.istock.com

- | | |
|-------------------------|------------------|
| 1. Dandanggulo (Artatè) | : Sunan Kalijaga |
| 2. Sènom | : Sunan Muria |

- | | |
|----------------------------|----------------|
| 3. Dhurma | : Sunan Bonang |
| 4. Kasmaran bân Pucung | : Sunan Giri |
| 5. Mejhil bân Maskumambang | : Sunan Kudus |
| 6. Slanget/kenantè | : Sunan Muria |
| 7. Pangkor | : Sunan Muria |

Bâdâ jhughâ tembhâng sè tamaso' dâ' tembhâng tengnga'an èngghi panèka:

- | | |
|----------------|--------------|
| 1. Jurudemmong | 4. Ghâmbhuh |
| 2. Wirangrong | 5. Maghâttro |
| 3. Bhâlâbhâk | |

Parlo Èkaghâli Saè:

1. Para wâli sè èmaksot èngghi panèka orèng sè nyebbhârâghi aghâma Islam sè bâdâ è jhâbâ neng jhâmanna sarta sè ngangghit tembhâng ghâpanèka.
2. Sanget kalèro manabi bâdâ angghebbhân sabâtara orèng, jhâ' tembhâng panèka kaètong kalakoan ma'sèyat.
3. Dhâddhi dâ' sadhâjâna ngangoḍḍhân sè bâdâ samangkèn kappra tor parlo ajhâr tembhâng ghâpanèka.
4. Tombuna tembhâng macapat è jhâman Majhâpaèt ahèr, èjhâmanna para wâli.

Dhinèng laghu tembhâng ampon ètantowaghi sareng sè ngangghit, mèlana bilâ ngangghit tembhâng kodhu ngakorrâghi sareng unsur teks tembhâng è bâbâ panèka:

- a. Bânnya'na bhiriân (paddhâ, dirgâ) bhân-sabbhân paddhâ anḍheggân (bait/koplet)
- b. Bânnya'na keccap (ghuru bilângan) bhân-sabbhân bhiriân.
- c. Nyabâ'na sowara è pongkasanna ghâttara (ghuru laghu) bhân-sabbhân bhiriân.



Latèyan 1

Èyatorè tembhângaghi tembhâng kasmaran è bâbâ panèka, salastarèna nembhâng lajhu karembhâk sareng kancana salosso'è tembhâng kasebbhut ka'angghuy mangghi'i ponapa informasi sè bâdâ neng ḍâlem tembhâng è bâbâ panèka!

*Kabbhi orèng paḍâ nyarè,
 Kasennengan oḍi'na,
 Rassa ta' narèma neng atè,
 Dhing lowang kasennenganna,
 Sè katerro pagghunna,
 Jhâ' bâdâ lè'-ngolè' onggghu,
 Nyarè akkal sè kollèa.
 (Sastrodiwirdjo, Tembhâng Macapat)*

*Tao dhika kaka' alè'
 Oḍi' neng dhunnya sabâtara
 Bhâjheng nyarè amal beccè'
 Parèntana sè kobâsa
 Lalampaanna Rosulullah
 Èstoaghi sabbhân bâkto
 Ngambri paghi' ontong rajâ*

*M.D Praba
 Ghurem, 18 Sappar 1421 H*



Pong ghi' ennom kacong cebbhing
 Jhâ' ka-sengka ngoâ raghâ Brinto
 jhughân ngola bhâtên Sarè kalè
 jhâ' pa cokbâ Rajâ ongghu
 ghunana Paghi' bilâ towa roghu
 Tanto tombu rassa bhunga

*Mastèna dhâddhi rèng oḍi'
Rokon atong atatangghâ
Patang tolong patang asè
Bi - lebbi satarètanan
Silaturrahmi jhâ' pegghâ'
Panèka parènta sè aghung
Ma' lè slamet kadhâddhiyânna*

Latèyan 3

[illegible]

B. Èyatorè Maos

1. Ponapa Sampèyan ampon bisa maos tembhâng?
2. Ponapa Sampèyan bisa nalèktèghi parbhidhâ'anna antar tembhâng?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' ðhimèn ka'anghuy kèngèng kariðâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru kadhaponapa carana maos tembhâng kalabân saè.



Sumber Gambar: www.istock.com

Tembhâng Madhurâ

Salerressa tembhâng Madhurâ nyerrep ðâri bhuðhâjâ jhâbâ, ghuru laghu, saja' sè keng-bingkeng, ghuru bilângan, ghuru lumaksito, sareng sè laèn. Cab-ocabhân ghuru ka'ðinto pagghun èghunaaghi neng tembhâng Madhurâ, è ðâlem ngangghit tembhâng bâð atoran sè kodhu èkobâsanè, akadhi:

1. Ghuru laghu malolo neng [a, è, o, otabâ a, i, u]
2. Ghungghungnga keccap.
3. Okara tembhâng ðlem sèttong bhâris èsebbhut paddhâ otabâ anðheggân.
4. Sèttong paddhâ kadhâddhiyân ðri bâgiyân-bâgiyân sè èsebbhut ghâttra.
5. Bâtes sè aropa koma, kaangghuy ngonjhu' nyabâ èsebbhut lèngsa.

Èyatorè Maos Kalaban Saè!

MASKUMAMBANG

Aðu ana' kènga'ana ongghu atè
Jhujhur rêya moljâ,
ðâ' bhâdhân ta' amberrâ'i,
La-mala ðhâmmang kèbâna.

Tabhâligghâ rêng sè tao ghâbây lècèk,
nadjân sakalèan,
ðâ' bhâdhân mastè ngrèpotè,
Rèpot tako' katemmoa.

PUCUNG

Maju padâ rajâ sokkor ðâ' sè aghung,
Manossa kparèngan,
Akkal samporna tor senneng,
Bâðâ nè'mat lebbi rajâ ðâri jrèya.



Latèyan 1

Èyatorè maos tembhâng Maskumambang otaba tembhâng Pucung è attas mènorot keccap laghu sè saè!



Latèyan 2

Èatorè karembhâk sakanca'an artè otabâ makna sè bâdâ è dâlem tembhâng maskumambang sareng pucung è attas pas carèta'aghi è ađâ'na kellas kalabân aghuna'aghi bhâsa èngghi bhunten!



Latèyan 3

Akor sareng đuwâ' tembhâng maskumambang sareng pucung è attas, cacak artè'è ca'-oca' sè malarat kalabân nyarè artèna è dâlem Kamus Bhâsa Madhurâ sarta kaghâbây okara kalabân aghuna'aghi bhâsa èngghi bhunten!

C. Èyatorè Abu-Đhâbu

1. Ponapa sampèyan perna pangalaman nyarèta'aghi èssèna tembhâng macapat?
2. Ponapa Sampèyan ngaghâli carètana asal-mowasalla tembhâng macapat?



Sumber Gambar: www.istock.com

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' đhimèn ka'anghuy kèngèng kariđâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi carana maos tembhâng macapat.

Manabi nalèktèghi tembhâng asal dâri para Sunan ampon tanto bhâsa sê èghuna'aghi bhâsa jhâbâ kona (jhâbâ kabi/ Kawi). Tembhâng ghâpanêka manabi ètembhângngaghi è Madhurâ, sê mèrengngaghi tanto bânnya' ta' ngartê ponapa èssêna carêtana. Mèla èbâkto tembhâng ghâpanêka ètembhângngaghi è Madhurâ parlo bâdâ orèng sê pènter negghessê/ngartê'è èssêna tembhâng. Orèng sê negghessê panêka èsambhât tokang tegghes otabâ panegghes. Sê biyasa kalampan sa'amponna sê nembhâng ambu, larès tokang tegghes negghessê ponapa èssêna/ artêna bhâsa sê ètembhângngaghi. Ambuna orèng nembhâng ka'angghuy èma'naè, èsambhât pegghâ'na ghâttra. Bhân-sabbhân macemma tembhâng pegghâ'na ghâttrana ampon ètantowaghi.

Samangkên ngèrèng talèktèghi sala sèttong tembhâng macapat Maskumambang, laghuna èyangghit sareng Sunan Kudus, dhinèng syair ampon èyakorraghi dâ' bhâsa Madhurâ. Manabi ampon aghuna'aghi bhâsa Madhura ta' mabi panegghes.

MASKUMAMBANG

Sl. Pt. M 1 = 6

4	4	4	12	12	3	1	1	5	5	4.
Som-	pek	a-	tè	ras-	sa	ber-râ'	sê	mèk-	kèr-	rè,
1	2.	2	3.	2.	1.					
Tè-	bhâ-	na	pok-	pa-	ra,					
5	4.	3	2	3	3	2	1.			
Kang-	ghuy	jhâ-	jhâk	ko-	wat	a-	tè,			
1	2	3	4.	3	2	4	3.			
Sè-	A-	ghung	man-	dhâr	bel-	lâ-	sâ.			

Ka'angghuy bisa alaghuwâghi tembhâng kalabân cara maos notasi otabâ nèrowè dâ' ka orèng sê ampon pènter nembhâng. Dhinèng pandhumanna notasi (masangè angka) kadhi sê kasebbhut è attas, panêka bâdâ sê èsambhât (cara) Sariswara, bâdâ polè cara Kepatihan. Manabi ngenodhi "ghenḍhing" otabâ tembhâng alangkong saè aghuna'aghi cara Kepatihan. Sê è maksot notasi Sariswara sareng kepatihan akadhi:

Conto notasi Sariswara :

1	2	3	4	5	6	7
È maos :	do	re	mi	fa	sol	la si

Conto notasi kepatihan :

1	2	3	4	5	6	7
È maos :	jhi	ro	lu	pat	mo	nem pi

Mèla sowarana orèng nembhâng sê sambhât laras èyakorraghi dâ' monyèna/ larassa tabbhuwân. Dhinèng sowara/ laras sê bâdâ è tambbhuwân ghenḍhing panêka baḍâ ḍumacem èngghi panêka laras salèndro sareng laras pèlok. Bâdâ jhughâ laras Bhém mamong rangrang è ghuna'aghi.

No.	Nyamana Tembhâng	Artèna	Bâtegghâ
1.	Artatè	lemmes, mamanès.	Palèng parjughâ èbhâdhi pamokka'na carèta. Ê nga-tengnga'anna, otabâ è pongkasanna carèta èngghi saè jughân. Êghuna'aghi ajhârbâ'âghi bâburughân, èngghi sanget saè.
2.	Maskumambang	bhâng-kembhângan	sanget akor ètembhângngaghi bâkto kabâdâ'ân rè-sarèyan otabâ pèkkèran ghi ta' mangghi sègheggâ otabâ bâkto alolongan ta' mangghi sè ètojju.
3.	Senom	popossa dâunna assem	ka'angguy bâburughân bân kabhâtenan sè aghânḍhu' bânnya' parsemmon
4.	Kasmaran	kasemsem, ktrèsna'an	Angghuyâ kagândrungan/ bur-lèburân katarèsna'an. Kasossaan præatèn
5.	Kènanthè / Salangèt	kanca kanthè	ka'angghuy "bâburughân", "karokonan"
6.	Mèjhil	Kalowar	Angghuyâ kagândrungan/ bur-lèburân, alolongan.
7.	Pangkor	Bunto'	akor bâkto ngaḍhebbhi parpadhun perrang
8.	Durma	Macan	Angguyâ èbâktana anakso, seḍḍhi, dhâddhina perrang
9.	Pucung	kalowa' - bâk-abâk	Biyasana èghuna'aghi è bhâk-tebbhâghân.

1. Aghuna'aghi okara panyambhât

Okara panyambhat, iyâ arèya okara sè ongghu-ongghu nodhuwaghi kabadâ'ânna jhejjherrâ. Contona:

- Rasima laku kana' pènter
- Sayuti laku kana' mengka

2. Aghuna'aghi okara sepat

Okara sepat, iya arèya okara sè caretana aropa oca' sèpat. Contona:

- Kalambhina Sayuti potè
- Kolè'na Rasima konèng

3. Aghuna'aghi okara pangghabayân

Okara pangghabayân, iya arèya okara se carètana aropa oca' ghây. Contona:

- Sayuti ngakan
- Rasima ngènom



Latèyan 1

Èyatorè nyarè ca'-oca' anyar otabâ sè malarat neng tembhâng maskumambang è attas lajhu sarè artèna neng dâlem kamos Madhurâ!



Latèyan 2

Èyatorè abhâdhi okara bang-sèbângnga 2 (dumègghi') sè tamaso' dâ' okara è bâbâ panèka!

1. Okara sèpat:

2. Okara pangghâbâyân:

3. Okara panyambhât:



Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng sakanca'an ka'angghuy nyarèta'aghi èssèna tembhâng è bâbâ panèka kalabân saè!

Kasmaran

Nèng jhâlân maḍḍhâ tè-ngâtè

Mâ' tâ' mangghi aral dhika

Nyèsè kacèr nèko mastè

Tatempa'anna napèya

Nyèmpang kacèr kodhuna

Brinto nâghârâ sè ngator

Ma' lè slamet kadhaddhinna

D. Èyatorè Nyerrat

1. Ponapa Sampèyan perna èpakon ghuruna ka'angghuy nyerrat tembhâng?
2. Ponapa Sampèyan ngaghâli carana nyerrat tembhâng?



Sumber Gambar: www.istock.com

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' dhimèn ka'angghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru carana nyerrat tembhâng mènorot pangalamanna dhibi'. Parlo èkaghâli neng bhân-sabbhân tembhâng bâḍâ atorana/ kaidah sè ampon ètantowaghi. Katantowan ghâpanèka ta' kèngèng èyobâ. Sabâb manabi èyobâ pas ta' akor polè sareng sokklana. Atoranna/ kaidah tembhâng èngghi panèka bâḍâ sè ènyamaè Paddhâ, guru bilângan, guru laghu, sareng paddhâ anḍheghân.

a. Paddhâ ḍâlem tembhâng

Sè èmaksot paddhâ neng è tembhâng èngghi panèka bâḍâna bhâris/ bhiri ḍâlem tembhâng otabâ èsambhât ghâṭtra. Bâḍâ sè 4 ghâṭtra, 6 ghâṭtra, bâḍâ sè 7 bhiri, 9 bhiri. Dhâddhi bhân-sabbhân tembhâng kadhâddhiyân ḍâri pan-saponapan ghâṭtra otabâ bhiri/ bhâris. Conto tembhâng sè bâḍâ 4 ghâṭtra / bhiri akadhi:

Aḍu ana' kènga'ana ongghu atè, Jhujhur rèya moljâ, Ḍâ' bhâdhân ta' amberrâ'i, La-mala ḍhâmmang kèbâna.	}	bâḍâ 4 bhiri = 4 ghâṭtra
---	---	--------------------------

b. Ghuru bilângan ḍâlem tembhâng

sè èmaksot ghuru bilângan neng tembhâng èngghi panèka bânniya'na keccap bhân-sabbhân ghâṭtra / bhiri. Bânniya'èpon keccap panèka kodhu pagghun, ta' kèngèng langkong otabâ korang. Tong-sèttonnga tembhâng ta' paḍâ. Conto ghuru bilângan:

A-ḍu a-na' kè-nga'-a-na ong-ghu a-tè,	= 12 keccap
Jhu-jhur rè-ya mol-jâ,	= 6 keccap
Ḍâ' bhâ-dhân ta' am-ber-râ-i,	= 8 keccap

c. Ghuru laghu dâlem tembhâng

Sè èmaksot ghuru laghu neng è tembhâng èngghi panèka nyabâ'na sowara è pongkasanna / sowara sè palèng buđina ghâttra. Bârnana sowara namong tatello' : a – è – o otabâ â – i – u.

Conto ghuru laghu:

Ađu ana' kènga'ana ongghu atè,	= è/i
Jhujhur rèya moljâ,	= a/â
Đâ' bhâdhân ta' amberrâ'i,	= è/i
La-mala đhâmmang kèbâna.	= a/â

d. Paddhâ anđheghân

Sè èmaksot paddhâ anđheghân èngghi panèka bânnya'na bhiri sè ampon tanto neng tembhâng. Mèlana orèng bhâđhi ngangghit tembhâng kodhu èmot đâ' sarat-sarat sè èkparlo akadhi:

- Ghuru laghu sareng ghuru bilângan
- Pegghâ'na ghâttra.
- Bânnya'na Paddhâ / bhâris dâlem sèttong paddhâ andheghân.
- Bâtekkèpon tembhâng èngghi cocok sareng èssèna carèta.
- Ca'-oca' sè èghuna'aghi ampon pèlèyan.

Manabi nebbhâk otabâ abhâdhiyâ tembhâng macapat kodhu maghut đâ' pandhuman sè ampon dhâddhi katantowan. Sabâb tembhâng macapat sè 9 macem ka'đinto ta' pađâ bânnya'na bhiri (okara) đâlem sapaddhâ anđheghâna (bait) akadhiyâ:

1. Tembhâng Artatè bâđâ 10 bhiri (okara)
2. Tembhâng Sènom bâđâ 9 bhiri (okara)
3. Tembhâng Kasmaran bâđâ 7 bhiri (okara)
4. Tembhâng Pangkor bâđâ 7 bhiri (okara)
5. Tembhâng Dhurma bâđâ 7 bhiri (okara)
6. Tembhâng Kènantè (Slangèt) bâđâ 6 bhiri (okara)
7. Tembhâng Mèjhil bâđâ 6 bhiri (okara)
8. Tembhâng Pucung bâđâ 4 bhiri (okara)
9. Tembhâng Maskumambang bâđâ 4 bhiri (okara)

Dhâddhi manabi Sampèyan nyerratta tembhâng macapat sè akor sareng pangalamanna abâ' dhibi'na kalabân aghuna'aghi onđhâgghâ bhâsa sè saè, kodhuna Sampèyan ngaghâli đâ' macemma onđhâgghâ. Akadhiyâ jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka:

AGHUNA'AGHI ONĐHÂGGHÂ BHÂSA NENG TEMBHÂNG MACAPAT

Onđhâgghâ bhâsa Madhurâ sè kappra èghuna'aghi kantos mangkèn èngghi panèka:

Bhâsa anđhâp	: bhâsa enjâ' iyâ
Bhâsa tengnga'an	: bhâsa engghi enten
Bhâsa tênggghi = bhâsa alos	: bhâsa èngghi bhunten

Bhâsa tengnga'an sareng bhâsa tênggghi è dâlem bhâsa Madhurâ ta' saponapa bânnya'èpon, sabâb ta' sadhâjâ oca' bâđâ bhâsa alossèpon. Mèlana è đâlen

mattrappaghi sorot sandherrâ bhâsa kodhu onèng ka ogherrèpon, èngghi panèka pasèra sè patot èhormadhi sarng ka'angghuy bhâsa abâ'na dhibi'.

Ka'angghuy abâ' dhibi', manabi tađâ' bhâsa tengnga'anna, bhâsa anđhâp mènangka ghântè'èpon. Ta' kènggèng èghântè'è bhâsa tèngghi. Ka'angghuy orèng sè èkasareng acaca, manabi tađâ' bhâsa tèngghina, bhâsa tengnga'an mènangka ghântè'èpon.

1. Bhâsa anđhâp (bhâsa enjâ' – iyâ)

Bhâsa anđhâp (enjâ'-iyâ) èghuna'aghi è antarana orèng sakanca'an, satarètanan, orèng sè aromasa anyama orèng towa, akadhi :

- a. Ghuru đâ' morèddhâ.
- b. Kèyaè đâ' ka santrèna.
- c. Kalèbun đâ' ka kamina, jhur tolèssa, bâbâ'anna.
- d. Majhâđl' đâ' ka ponakanna.
- e. Orèng towa đâ' ka ana'na.
- f. Emba, juju', aghung đâ' ka kompyya sll.

Bhâsa anđhâp (enjâ'-iyâ) panèka èghuna'aghi kalabân karep anyata'aghi sètong pangangghep sè cè' romakeddhâ antarana orèng towa đâ' ka ana'na, emba đâ' ka kompyya sareng laènnèpon. Bâđâ' jhuughân bhâsa anđhâp èghuna'aghi orèng sè teppa'na apadhu, pegghel sareng salaèna, sè sapanèka ètoro'è ghuli enneng sarta ca'-oca' kasar. Oca' kasar panèka ta' tamaso' onđhâgghâ bhâsa. Akadhi:

- a. Monta' enđâ' jhâ' bhâđhuk, ta' osa lè-calèyan massa'anna orèng.
- b. Pya, bhâthang jârèya abhâđhuk apa ra è bengkona, jhâ' pađâ ngala' ombhâlân ghi' acolo' mara jârèya.

2. Bhâsa engghi enten (bhâsa tengnga'an)

- a. Bhâsa engghi-enten aropa'aghionđhâgghâ bhâsa langkong tèngghi đâri bhâsa anđhâp (enjâ'-iyâ).
- b. Bhâsa engghi-enten èghuna'aghi orèng sè aromasa abâ'na langkong tèngghi đâri orèng sè èyangghep langkong mabâ è đâlem bâtes-bâtes sè ampon tantom sareng mèlè orèng sè èkasareng acaca.
- c. Biyasaèpon sè aghuna'aghi bhâsa engghi-enten panèka:
 - Lora đâ' kabilâna/ dhunorra è ko-bengkona.
 - Orèng towa đâ' mato / ponakan.
 - Orèng soghi tanè đâ' panglakona è sabâ.
 - Jhârâghân parao đâ' ka panglakona.
 - Kalèbun đâ' mong-pamongnga.
 - Lakè đâ' binèna.
 - Sè towa'an đâ' sè ngođâ'ân è đâlem sabhâlâ'ân.

3. Bhâsa èngghi bhunten

Bhâsa èngghi bhunten aropa'aghi onđhâgghâ bhâsa langkong tèngghi đâri bhâsa engghi-enten. Bhâsa èngghi-bhunten biyasa èghuna'aghi antarana orèng towa sareng orèng towa, orèng pangkatsareng orèng pangkat, orèng aghung sareng orèng aghung laènnèpon. Biyasaèpon sè aghuna'aghi bhâsa èngghi-bhunten panèka:

- a. È đâlem kabâđâ'ân resmè akadhi: kompolan, rapat, sambutan neng ghâbây (karjâ) sareng papangghiyân laènnèpon.

- b. È dâlem kabâdâ'ân ka sèttonnga salèng hormat.
- c. È antarana pongghâbâ otabâ laènna sè lîng-saghulung pada seppona.
- d. Ana' ka orèng towana, ka emba / aghung, ka juju' sareng salaènna.
- e. Ponakan ka majhâdî'.
- f. Manto ka mattowa.
- g. Morèd ka ghuru, santrè ka kèyaèna.
- h. Kabulâ, dhunor, babu dâ' lorana sareng salaènna.

Bhâsa èngghi-bhunten ampon aghândhu' tatakrama sè alos, nanđhâ'âghi jhâ' sè aghuna'aghi bhâsa èngghi-bhunten panêka ampon aghuna'aghi atoran-atoran sè saè, anđhâp asor, ngormadhi dâ' la orèng sè èkasareng acaca. Mèlana bhâsa èngghi-bhunten bisa dhâddhi:

- a. Ngarghâi abâna dhibi'.
- b. Anđhâp asor (ta' enđâ' matèngghi abâ').
- c. Ngarghâi dâ' ka orèng laèn.
- d. Atatakrama alos sareng orèng sè patot èyarghâi.

Contona Onđhâgghâ Bhâsa Madhurâ

Bhâsa Anđhâp (enđâ'-iyâ)	Bhâsa Tengnga'an (engghi- enten)	Bhâsa Tèngghi (èngghi bhunten)
Bâ'na akopađâng	Dhika akaberrâdhân	Sampèyan atènjâ
Bâ'na enđâ'	Dhika poron	Sampèyan kasokan
Bâ'na molè	Dhika palèman	Sampèyan ghubhâr
Bâ'na nèngghu, nangalè	Dhika nèngalè	Sampèyan nglodhi
Bâ'na ngakan	Dhika neđđhâ	Sampèyan ađhâ'âr
Bengkona bâ'na	Bengkona dhika	Dhâlemma sampèyan
Binèna bâ'na	Jâji'na dhika	Rajina sampèyan
Matana bâ'na	Tèngalla dhika	Socana sampèyan
Bettès kaulâ	Bettèssa dhika	Podhâggha sampèyan
Bibir kaulâ	Bibirrâ dhika	Lathèna sampèyan
Bujhel kaulâ	Bujhella dhika	Poserra sampèyan
Bulu kèjhâ' kaulâ	bulu kèjhâ'na dhika	Èdheppèn sampèyan
Bun-embunan kaulâ	Bun-embunanna dhika	Mercona sampèyan
Đâi kaulâ	Đâina dhika	bâdhânaèpon sampèyan

(Muakmam, Pokeddhân đâri Malathè Sato'or, angghidhâna M. Tayyib)



Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Saponapa macemma tembhâng macapat?

2. Tembhâng macapat ponapa sè palèng bânnya' okarana ?

3. Tembhâng macapat ponapa'an sè palèng sakonè'an okarana?

4. Ponapa sè èmaksod ghuru bilângan è tembhâng macapat?

5. Ponapa sè èmaksod ghuru laghu ?



Latèyan 2

Maos patètè tèmbhâng Sènom è bâbâ panèka !

Patèngatè sè acaca

Ma' ta' Sènom dhâghâ kabhâlâi

Dhing cacana pon ngalanyar

Tanto dègghi' conè mastè

Wa' sènga' jhâ' ngangènthèng

Jhubâ' nyama dhâddhi malo

Bi' kaghâliyâ sènga'

Batek ketthang ta' tèrowè

Mastè paḍâ yâ bânnya' ngajhâghâ bhunga

(èpetthèk ḍâri buku "tembhâng macapat Madhurâ" angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

Salastarèna Sampèyan maos tembhâng Sènom è attas, lajhu tantowaghi makna tersurat sareng tersirat tembhâng kasebbhut kalabân bhâsana Sampèyan dhibi'!

1. Makna Tersurat:

2. Makna Tersirat:



Latèyan 3

Èyatorè sampèyan aghâlimpo' sareng sakanca'an nyerrat tembhâng sè èkasonaè ka'angghuy mèlè sala sèttong tembhâng è bâbâ panèka kalabân aghuna'aghi onðhâgghâ bhâsa sè saè!

1. Tembhâng Sènom
2. Tembhâng Kasmaran
3. Tembhâng Maskumambang
4. Tembhâng Pucung



Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tandhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Torè Èmodhi sareng Sakanca'an	Ngaghâli	Ta' ngaghâli
1.	Abdhina ampon onèng caranan nantowaghi èssèna tembhâng Macapat		
2.	Abdhina ampon onèng maos tembhâng akor sareng bâteggâ		
3.	Abdhina ampon onèng nyerrat okara sèpat, panyambhât, sareng okara pangghâbâyân		
4.	Abdhina ampon onèng nyarè ma'na neng dâlem tembhâng macapat		
5.	Abdhina ampon onèng nyerrat tembhâng macapat		



Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Kalongèdhân	: kapènterran
èjhârbâ'âghi	: èterrangngaghi
èpertè	: èpèyara, èrabât.
èpèyara	: èrabât.
bâburughân beccè'	: pngajhârân beccè'.
tolaðhâ	: conto sè patot ètèro, tontonan.
èlantor	: èrot-torot, èyocol.
ta' èjâbhi	: ta' èpèkkèrè, ta' èparduli.
paneggghes	: tokang tegghes
kalampan	: kalako

E. Panèlayan Bâbulângan 6

a. Èyatorè pèlè jâwâbhân sè palèng lerres!

1. Tembhâng Macapat panèka tombu è jhâman
 - a. Sriwijaya
 - b. Majhâpaèt akhèr
 - c. Jokotolè
 - d. Angling Darma
2. Sè ngangghit tembhâng macapat ghâpanèka para
 - a. Umara'
 - b. Ghuru
 - c. Penḍekar
 - d. Wali
3. Tembhâng macapat panèka èyangghit tojjhuwânna ka'angghuy
 - a. majhuntrong atè
 - b. nyebbhârâghi aghâma Islam
 - c. nyebbhârâghi èlmo
 - d. nyoyarraghi kalakowan bhâghus
4. Manabi ngangghit tembhâng kodhu ngakorrâghi sareng unsur teks tembhâng è bâbâ panèka, kajhâbhâna
 - a. Bânnya'na bhiriân (paddhâ, dirgâ)
 - b. Bânnya'na keccap (ghuru bilângan)
 - c. Nyabâ'na sowara è pongkasanna ghâttra (ghuru laghu)
 - d. Logat orèngnga
5. Tembhâng macapat sè palèng bânnya' bhiri (okarana) dâlem sapaddhâ anḍhegghân èngghi panèka tembhâng
 - a. Artatè
 - b. Pucung
 - c. Sènom
 - d. Kasmaran
6. Buku tembhâng macapat ènyamaè
 - a. Kètab
 - b. Buku
 - c. Layang
 - d. Notès
 - e. Catedḍhân
7. Tembhâng Sènom èyangghit sareng
 - a. Sunan Giri
 - b. Sunan Muria
 - c. Sunan Kalijaga
 - d. Sunan Ampel
8. Tembhâng Kasmaran aghânḍhu' bâtek
 - a. dhâddhina perrang
 - b. kasossa'an
 - c. bur-lèburân katarèsna'an
 - d. kaseḍḍhiyân
9. Tembhâng Artatè aghânḍhu' bâtek
 - a. bhâk-tebbhâghân.
 - b. kabhâtènan
 - c. katarèsna'an
 - d. pamokka'na carèta
10. Sè tamaso' ḍâ' okara panyambhât èngghi panèka
 - a. Sayuti nyapowè tanèyan.
 - b. Kala'aghi buku rowa Cong!
 - c. Sayuti ngènom.
 - d. Pasèra sè mèyos ka Sampang Bhuk?

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka ponapa maksoddhâ!

1. Sebbhuttaghi cem- macemma tembhâng macapat!

2. Ponapa bhidhâna tembhâng Pucung sareng Maskumambang?

3. Ponapa sê èmaksot paddhâ anðhegghân?

4. Ponapa sê èmaksot paddhâ neng è tembhâng macapat? cacak parèngè conto!

5. Ponapa artèna tembhâng Maskumambang? Jhâjhâl sebbhuttagni aghânðhu' bâtek ponapa!

c. Èyatorè laghuwâghi tembhâng Maskumambang è bâbâ panèka kalabân karembhâk sakanca'an kadhaponapa carana aghuna'aghi notasi kepatihan! Manabi ghi' èyangghep malarat èyatorè atanya dâ' orèng tokang nembhâng sê ampon pènter !

MASKUMAMBANG

Sl. Pt. M 1 = 6

4 4 4 12 12 3 1 1 5 5 4.
Som- pek a- tè ras-sa ber-râ' sê mèk- kèr- rè,
1 2. 2 3. 2. 1.
Tè- bhâ- na pok-pa- ra,
5 4. 3 2 3 3 2 1.
Kang-ghuy jhâ- jhâk ko- wat a-tè,
1 2 3 4. 3 2 4 3.
Sè- A- ghung man- dhâr bel- lâs- sâ.



Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

143. Buta até Ta' aromassa sakéng dâri bhudhuna.

144. Bu'-tambu' cellot

= Oréng sé éro-soro tada tondhung bâlina.

145. Bhutak é alas

= Ekoca'aghi dâ' oréng sé bânnya' pangalamanna.

146. Buwa anaghân

= Buwâna ka'-bhungka'an, sé dâ'-adâ'na ajâr abuwa.

147. Buwa kaaléngan dâun

= Ngalakoné pangghâbâyân abâkkél dâ' oréng laén, ta' alako dhibi'.

148. Buwana até

= Oréng sé paléng ékaéstoé, akança: ana' laké' otabâ biné'.

149. Buwâ sé manés étoro' ola'

= Ekoca'aghi dâ' oréng sé ngalako pangghâbây beccé', ta' cokba (lopot) dâri paténna.

150. Ca-bâccaé bhăi	= Ngalako pangghâbay sé kaontonganna cé sakoné'na
151. Cabbhi nantang lalap	= Nantang ngalakoa panggâbâyân sé abannya'an.
152. Cabhul é jhurâng ajhângo langngé'	= Oréng sé andi' karep raja, nangéng ta' satémbhâng bi kabâdâ'ânna abâ'na.
153. Caca matta	= Ekoca'aghi dâ' jhânjhina oréng sé tada bhukténa (lécék).
154. Cacéng épobui abu tomang	= Posang, ta' nemmo partolongan
155. Cacéng ngalodu' koméré (aghâlunyo')	= Ekoca aghi dâ' oréng sé ngalako pa-apa sé mostahél ékaolléa.
156. Cacéng ngérét ronjhângan	= Oréng dumé (ra'yat biyasa) ménta partolongan da' pangrajâ
157. Ca'-encéng colé enneng	= Katonna bhai abhâksa sé alako, nangéng tada olléna pa-apa.
158. Campona bulân	= Bâktona dâpa da' masa towana.
159. Cangghâ tomang	= Oréng katelloan adon-jandon cé hoso'na
160. Canténg nyaré ghentong	= 1 Kapprana ana'salanjhangnga aserro (ménta naséhat, ménta tolong) dâ oréng towana, 2. Moréd otabâ santré ajhâr (nyaré élmo) dâ ghuru.
161. Célo'na acar	= Ngala' nyamanna dhibi', éman-kanyaman.
162. Cem-accemman	= Alako ambha paté, ta' énga' lessa.
163. Céng-kocéng éraobhi	= Ngalako pangghâbây sé ta' pantes.
164. Colo ghambhârâ até	= Caca otabâ oca'na sétong oréng, ménangka ghâmbâranna bâbâteggâ oréng sé ngoca'
165. Copa ghâgghâr ka tana	= Oca' otabâ jhânjhi sé ella kadung otabâ talanjuk ékoca'aghi
166. Dhâddhi acan sapékol	= Dhâddhi kajhubâ'ân saomorra.
167. Dhâddhia aéng tada nyello	= Ekoca'aghi dâ' oréng sé ta' marquli dâ kadhâddhiân é lambhung éréngnga (tambhing séréngnga).
168. Dhâddhia bâto tada ngala'	= Nomer 350.
169. Dhâddhiyâ jhâlân ta endâ ngalébādhi	= Nomer 350.



Daftar Pustaka

- Asmoro, Wirjo. 1952. Panyeddha'. Jakarta: Kementrian P.P. & K.R.I. Dinas Pendidikan dan Kebudayaan.
- Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur. 2022. Capaian Pembelajaran Bahasa Daerah pada Kurikulum Merdeka Tingkat SD, SMP, SMA, SMK dan SLB.
- Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur. 2024. Pergub Muatan Lokal Bahasa Daerah. Surabaya
- Pembinaan Bahasa, 2012, Pedoman Umum Ejaan Bahasa Madura Yang Di sempurnakan. Edisi Revisi.
- Kementrian Pendidikan Nasional, 2011, Hasil Keputusan Konsinyasi Revisi EYD Bahasa Madura tahun 2013, Surabaya: Balai Bahasa Surabaya
- Lembaga Seni Budaya "La Asrè" 2005, kumpulan lagu-lagu Madura, Pamekasan
- Luxemburg, J.Van, dkk. 1992. Pengantar Ilmu Sastra. Jakarta: PT Gramedia.
- Moedani, 1948. Tanoedhân Jilid 1 – 4, Betawi, Welter Vreden
- Molen. S.Van Der, 1948, Ondar, jilid 1 – 2, Betawi, J.B. Wolters Groningen.
- Pradopo, R.D. 1990. Pengkajian Puisi Analisis Strata Norma dan Analisis Struktural dan Semiotik. Yogyakarta: Gajahmada University Press.
- RM, Yoyok DKK, 2007, Pendidikan Seni Budaya. Jakarta: Yudistira.
- Rosida, Lilik, 2007, Gai' Bintang. Sumenep: Dinas Pariwisata dan Kebudayaan Kabupaten Sumenep.
- Sastrodiwirjo, Oemar. 2008. Tembhâng Macapat Madhurâ. Surabaya: Karunia
- Sitomurang, B.P. 1983. Puisi Teori Apresiasi Bentuk dan Struktur. EndeFlores:
- Soedjito, Prof, Drs, 2002, Modul IND-A 08 Semantik Bahasa Indonesia. Jakarta: Departemen Pendidikan Nasional, Direktorat Jenderal Pendidikan Dasar dan Menengah, Direktorat Sekolah Lanjutan Tingkat Pertama.
- Tajib, Muh, 1986, Kumpulan Lagu-Lagu Madura 2. Pamekasan: -
- Tajib.M. 1986. Malathe Sato'or, Surabaya, Karunia.
- Tarigan, H.G. 1992. Dasar-dasar Kurikulum Bahasa. Bandung:Angkasa.
- Tim Pakem Maddhu. 2012. Pakem Maddhu (edisi 32). Surabaya : CV Karunia
- Tim Pakem Maddhu. 2012. Pangajhârân Bhâsa Madhurâ Kembhâng Bhâbur 1 (edisi kedua). Jakarta Timur : Yudistira.
- Tim Nabara. 1990-1994. Bulletin Konkonan Nomor 1–40. Sumenep: Tim
- Tim Pembina Bahasa Madura. 1992. Pamertè Bhâsa Madhurâ; Lèbur Maca. Kandeptikbud:Sumenep
- Waluyo, H. J. 1987. Teori dan Apresiasi Puisi. Jakarta: Airlangga.
- Warsidi, Edi. 2009. Pengetahuan tentang Puisi. Bandung: Sarana Ilmu Pustaka.
- Wignjoamidarmo, Mas. 1909. Baboeroeghan Bettjeq. Batawi: Kandjeng Goevermen

Wirjoasmoro dan Saleh Trunodjojo, 1952, Basa Madura Umum, jilid 1 – 2, Kementrian Pendidikan, Pengadjaran dan Kebudayaan RI.

Wirjoasmoro, 1952, Prama Sastra Madura, bhâb Oca' sareng Okara, Kementrian Pendidikan Pengajaran dan Kebudayaan RI.

Yayasan Pakem Maddu, 2008. Kamus Bahasa Madura-Madura-Indonesia, Surabaya, Karunia.

Yayasan Pakem Maddhu. 2021. Bulletin Kapèng 55. Pamekasan

_____. 2022. Bulletin Kapèng 56. Pamekasan

_____. 2022. Bulletin Kapèng 57. Pamekasan



Biodata Penulis

Nama Lengkap : Dr. Moh. Hafid Effendy, S.Pd., M.Pd.
No. Telp Kantor : 0819-1352-9920, 0813-2652-3789
Alamat Rumah : Jln Jalmak 32 Desa Jalmak RT:001 RW:004
Pamekasan
Bidang Keahlian : Pendidikan Bahasa Indonesia



Riwayat Pekerjaan/Profesi

1. Dosen tetap Fakultas Tarbiyah IAIN Madura (2011 s.d. Sekarang)
2. Tutor UT (2010 s.d. sekarang)
3. Dosen UNIRA (2006 s.d. 2012)
4. Guru SMAN 1 Pamekasan (2006 s.d. 2010)
5. Asesor BAN/SM Jenjang SMK (2015. S.d. 2019)
6. Ketua Prodi Tadris Bahasa Indonesia (2015 s.d. 2021)
7. Kepala Laboratorium Fakultas Tarbiyah (2022 s.d. 2026)
6. Ketua Yayasan Pakem Maddhu Pamekasan (2019 s.d. Sekarang)
7. Wakil Ketua Dewan Kesenian Pamekasan (2021 s.d. Sekarang)
8. Wakil Ketua MUI Bidang Seni dan Budaya Islam (2017 s.d. Sekarang)
9. Anggota Dewan Pendidikan (2017 s.d. 2026)
10. Tim Tasshihh Tarjamah Al-Qur'an Berbahasa Madura (2010 s.d. 2020)
11. Fasilitator Provinsi Guru MA Jawa Timur (2021-sekarang)
12. Pengurus HPBI Jawa Timur (2019-sekarang)
13. Pengurus ADOBSI Jawa Timur (2020-sekarang)
14. Pembina PPBDI JATIM (2020-sekarang)
15. Pengurus IPTABI (2018-sekarang)
16. Saksi Ahli Bahasa Polres Pamekasan (2018 s.d. sekarang)
17. ASESOR SISTER (2022-sekarang)
18. Sekretaris Rumah Budaya (2022 s.d. sekarang)
19. Pembina Laskar Ronggosukowati (2022 s.d. 2026)

Riwayat Pendidikan Tinggi dan Tahun Belajar

1. S-1 : Bahasa dan Sastra Indonesia, Universitas Madura (2003)
2. S-2 : Bahasa Indonesia, Univeritas Islam Malang (2006)
3. S-3 : Pendidikan Bahasa Indonesia, Universitas Negeri Malang (2021)

Judul Buku dan Tahun Terbit

1. Kamus Madura-Madura Indonesia (2010)
2. Sarè Taman Buku Pelajaran untuk SD Kelas 1 s.d. 6 (2012)
3. Kembhâng Bhâbur Buku Pelajaran untuk SMP Kelas 1 s.d. 3 (2012)
4. Buku Pernak-Pernik Bahasa Indonesia (2012)
5. Gramatika Bahasa Madura (2012)
6. Kasak-Kusuk Bahasa Indonesia (2013)
7. Gramatikal bahasa Madura (Tinjauan Deskriptif tentang tata bahasa Madura) (2015)
8. Malathè Sataman (Buku Pelajaran untuk SMA/MA/MAK) (2015)
9. Pamengkang Èlmo (Buku Ajar untuk SMA/MA) (2016)
10. Taman Tarbhuka (Buku Ajar untuk SMP/MTs) (2016)
11. Modul Guru Pembelajar Morfologi Bahasa Madura (2017)
12. Morfologi Bahasa Madura (2018)
13. Buku Pelajaran PBT Bahasa Madura (2019)
14. Sebagai Editor Buku Pengantar Analisis Wacana (2021)
15. Sebagai Penerjemah Buku Sastra “Orang Orang Palang” (2021)
16. Sebagai Editor Buku “Media Pembelajaran; Berbasis Teknologi Informasi dan Komunikasi (TIK) Teori dan Praktik” (2021)
17. Penampilan Etnik Madura dalam Realitas Sosial (2021)
18. Pandangan dan Perilaku Etnik Madura (2021)
19. Teori dan Metode; Kajian Budaya Etnik Madura (2022)
20. Buku Teks Bahasa Madura jenjang SD kelas 1 s.d. 6 “Songsong Sènom” (2022)
21. MODEL PEMBELAJARAN MENYIMAK KRITIS DENGAN MEDIA INTERAKTIF (2023)
22. BISNIS SYARIAH MASYARAKAT MADURA DIASPORA Tradisi Lokal dan Model Pengembangan Ekonomi (2024)
23. Syariah Masyarakat Madura di Indonesia dan Malaysia (2024)
24. Storyline Pamekasan dalam Sejarah Kepeloporan Ronggosukowati (2024)
25. Buku Songsong Sènom (2024)
26. Editor Buku Jhânor Konèng (2025)



Biodata Penulis

Nama : Mahrus Miyanto
No Telpn : 0858-1642-4236
Alamat : Dusun Pos Desa Tlanakan Pamekasan
Bidang Keahlian : Bahasa Inggris



Riwayat Pekerjaan/Profesi

1. Dosen Tidak Tetap Sekolah Tinggi Ilmu Ekonomi Bakti Bangsa Pamekasan 2016-Sekarang
2. Kepala MTs Miftahul Ulum Gugul 2007-2016
3. Dosen Tidak Tetap Universitas Wijaya Putra Surabaya 2012-2015
4. Dosen Tidak Tetap Universitas Islam Madura 2016-2018
5. Ketua Kampung Pendidikan M.Khoir Tlanakan Sekarang
6. Pendiri Wira Usaha Baru M-KHoir Pamekasan
7. Rijalul Ansor Kabupaten Pamekasan 2016-2018
8. Wakil Ketua Nahdlatul Ulama Tlanakan 2019-2025
9. Ketua LP Ma'arif Kecamatan Tlanakan 2024-2026
10. Majelis Alumni IPNU Pamekasan 2024-2027
11. Pengurus Dewan Pendidikan Kabupaten Pamekasan 2017-2027
12. Pengurus Dewan Kesenian 2023-2027
13. Asesor Ansor Wilayah JaWA Timur 2019-2029
14. Pendamping Desa 2016-2025

Riwayat Pendidikan Tinggi

1. Universitas Madura
2. Universitas Teknologi Surabaya
3. Universitas Muhammadiyah Malang

Bidang Pengabdian dan Penunjang lainnya

1. Seminar Nasional Daring dengan Tema “Rekonstruksi Pembelajaran di Era New Normal” Sebagai Panitia oleh Dewan Pendidikan Pamekasan 2017-2022
2. Seminar Pendidikan Sebagai Peserta Dalam Rangka Hari Lahir IPNU IPPNU
3. Penghargaan Sebagai Peserta Diseminasi Program Peningkatan Kualitas Sekolah
4. Sebagai Pembina/Kepala Madrasah Seleksi Olimpiade Bahasa Inggris Se Kelompok Kerja Madrasah (KKM) Di MTsN Pademawu
5. Stadium General Tentang Upaya Peningkatan Profesionalisme Guru Sebagai Peserta yang Diselenggarakan Oleh KKM MTs Negeri Pademawu Pamekasan
6. Peserta Didik Baru Sebagai Penanggung Jawab/Panitia di MTs Miftahul Ulum Gugul Tlanakan Pamekasan
7. Seminar Nasional daring fatar #11 Dengan Tema Strategi & Media Bimbingan Konseling Pada Era Pandemi Oleh Progran Studi bimbingan & konseling Pendidikan Islam Fakultas Tarbiyah Institut Agama Islam Negeri (IAIN) Madura Sebagai Peserta
8. Sebagai Peserta Seminar Olimpiade Matematika Se Madura 2009 Oleh Himpunan Mahasiswa Madura
9. Pelatihan Kehumasan Oleh Universitas Airlangga Surabaya
10. Latihan Kader Muda Oleh Pimpinan Cabang Ikatan Pelajar Nahdlatul Ulama Dan Ikatan Pelajar Putri Nahdlatul Ulama
11. Sebagai Peserta Masa Kesetiaan Anggota Oleh Ikatan Pelajar Nahdlatul Ulama dan Ikatan Pelajar Putri Nahdlatul Ulama
12. Pelatihan sebagai Peserta Dalam Pendidikan dan Pelatihan Jurnalistik Lanjutan Oleh Dinas Informasi Dan Komunikasi
13. Porseni Pidato Bahasa Indonesia sebagai panitia yang diselenggarakan Oleh KKM MTs Negeri Pademawu
14. Penghargaan Sebagai Peserta Pelatihan Keterampilan Manajemen Oleh Badan Eksekutif Mahasiswa Universitas Madura
15. Sebagai Peserta Anniversary of Pisces Award 2009 Pyramid English Department Association Univesitas Madura
16. Pendidikan Oleh Kementerian Pendidikan Dan Kebudayaan Republik Indonesia
17. Teknik Penyusunan Kurikulum 2013 Oleh Kementerian Agama Kabupaten Pamekasan
18. Pelatihan Pembelajaran Bahasa Arab dan Bahasa Inggris Oleh Madrasah Aliyah Alfalah Pamekasan
19. Workshop Penyusunan Soal Oleh Lembaga Ma'arif MTs Al-falah Branta Tinggi
20. Menjadi Pemateri Workshop Penulisan Artikel Jurnal Ilmiah Oleh Dewan Pendidikan Pamekasan
21. Buku Tenses dan Tata Bahasa Inggris



Layout Isi

Nama Lengkap : Hadi Wibowo
No. Telp Kantor : 0812-3001-5243
Alamat Rumah : Jln Setro Baru Utara 9 No. 66, Surabaya
Bidang Keahlian : Desain Grafis

Riwayat Pekerjaan/Profesi dalam 10 Tahun Terakhir

1. Desain Grafis di Percetakan PT. Global Offset Sejahtera (2022-sekarang)
2. Desain Grafis di Percetakan CV. Champion (2012-2022)
3. Desain Grafis di Percetakan CV. Indah Makmur (2010-2012)

Riwayat Pendidikan Tinggi dan Tahun Belajar

1. D-3 Desain Grafis Cetak dan Packaging, STIKOM Surabaya (2007-2010)

Nama Lengkap : Nur Rochmat Romadhon
No. Telp Kantor : 0896-8134-9010
Alamat Rumah : Panjunan RT 04 RW 01 Sukodono, Sidoarjo
Bidang Keahlian : Desain Grafis

Riwayat Pekerjaan/Profesi dalam 10 Tahun Terakhir

1. Desain Grafis di Percetakan PT. Global Offset Sejahtera (2024-sekarang)

Riwayat Pendidikan Tinggi dan Tahun Belajar

1. S-1 Desain Komunikasi Visual, Universitas Maarif Hasyim Latif Sidoarjo (2020-2024)



Desain Cover

Nama Lengkap : Rahmat Mustofa Ridwan
No. Telp Kantor : 0812-1641-7870
Alamat Rumah : Kletek RT 16 RW 07 Kec. Taman Kab. Sidoarjo
Bidang Keahlian : Desain Grafis

Riwayat Pekerjaan/Profesi dalam 10 Tahun Terakhir

1. Desain Grafis di CAHAYA AGENCY SURABAYA (2023-sekarang)
2. Operator cetak di CV. Polymer Graphic Surabaya (2021-2022)
3. System Support di PT. Inova Medika Solusindo (2019-2020)

Riwayat Pendidikan Tinggi dan Tahun Belajar

1. S-1 Desain Komunikasi Visual, Universitas Maarif Hasyim Latif Sidoarjo (2019-2023)